

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH

FILOZOFICKÁ FAKULTA, KATEDRA PEDAGOGIKY

**Reflexia pedagogických možností výchovných systémov
vybraných detských a mládežníckych organizácií
v edukačnom priestore Slovenskej republiky**

I. časť

Výchovné systémy vybraných detských organizácií

Ján Juščák – Milan Darák

2015

**REFLEXIA PEDAGOGICKÝCH MOŽNOSTÍ VÝCHOVNÝCH SYSTÉMOV
VYBRANÝCH DETSKÝCH A MLÁDEŽNÍCKÝCH ORGANIZÁCIÍ
V EDUKAČNOM PRIESTORE SLOVENSKEJ REPUBLIKY –
I.časť: Výchovné systémy vybraných detských organizácií**

Autori: Mgr. Ján Juščák, PhD. – prof. PhDr. Milan Darák, PhD.

Vedecký redaktor:

prof. PhDr. PaedDr. Martin Žilínek, PhD., Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

Recenzenti:

doc. PaedDr. Beáta Akimjaková, PhD., Pedagogická fakulta, Inštitút Juraja Páleša, Katolícka univerzita v Ružomberku

Mgr. Veronika Hašková, PhD., Pedagogická fakulta, Katolícka univerzita v Ružomberku

Jazyková korektúra: Mgr. Veronika Perovská

© 2015 Mgr. Ján Juščák, PhD. – prof. PhDr. Milan Darák, PhD.

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani jeho žiadnu časť nemožno reprodukovat', ukladať do informačných systémov alebo inak rozširovať bez súhlasu majiteľov práv.

Za odbornú a jazykovú stránku tejto monografie zodpovedajú autori.

Elektronická monografia určená pre Filozofickú fakultu UPJŠ v Košiciach.

Vydavateľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Umiestnenie: <http://unibook.upjs.sk/predaj-vydanych-titulov/filozoficka-fakulta>

Vydanie: prvé

Rok vydania: 2015

Dostupné od: 24.04.2015

Počet strán: 127

Počet AH: 6,3

ISBN 978-80-8152-242-0

OBSAH

ÚVOD	6
1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ A SÚČASNÝ STAV PROBLEMATIKY.....	8
1.1 Edukačný priestor SR	8
1.1.1 Výchova ako prostriedok humanizácie osobnosti dieťaťa	8
1.1.2 Výchova ako systém	10
1.1.2.1 Systémový charakter výchovy	11
1.1.2.2 Bazálne kategórie a terminologický kontext systému výchovy	14
2 ZAMERANIE A METODIKA VÝSKUMU	18
2.1 Ciele, problémy a hypotézy výskumu	18
2.2 Metódy výskumu	20
2.2.1 Typ výskumu	20
2.2.2 Metódy získavania a spracovania dát	21
2.2.3 Charakteristika výberového súboru	22
3 ŠPECIFIKÁ VÝCHOVNÝCH SYSTÉMOV VYBRANÝCH DETSKÝCH	
A MLÁDEŽNÍCKYCH ORGANIZÁCIÍ	24
3.1 Výchovný systém saleziánskeho hnutia	25
3.1.1 História organizácie	25
3.1.2 Podstata organizácie	27
3.1.3 Zameranie činnosti	31
3.1.4 Metodika výchovy	33
3.2 Výchovný systém organizácie YMCA	36
3.2.1 História organizácie	36
3.2.2 Podstata organizácie	38
3.2.3 Zameranie činnosti	40
3.2.4 Metodika výchovy	41
3.3 Výchovný systém organizácie Sokol na Slovensku	45
3.3.1 História organizácie	45
3.3.2 Podstata organizácie	48
3.3.3 Zameranie činnosti	50
3.3.4 Metodika výchovy	51
3.4 Výchovný systém organizácie Liga lesnej múdrosti	54

3.4.1	História organizácie	54
3.4.2	Podstata organizácie	56
3.4.3	Zameranie činnosti	59
3.4.4	Metodika výchovy	60
3.5	Výchovný systém organizácie Slovenský skauting	64
3.5.1	História organizácie	64
3.5.2	Podstata organizácie	66
3.5.3	Zameranie činnosti	68
3.5.4	Metodika výchovy	71
3.6	Výchovný systém organizácie Slovenský Orol	75
3.6.1	História organizácie	75
3.6.2	Podstata organizácie	76
3.6.3	Zameranie činnosti	78
3.6.4	Metodika výchovy	79
3.7	Výchovný systém Hnutia kresťanských spoločenstiev detí (eRko)	82
3.7.1	História organizácie	82
3.7.2	Podstata organizácie	83
3.7.3	Zameranie činnosti	86
3.7.4	Metodika výchovy	87
3.8	Výchovný systém organizácie Strom života	90
3.8.1	História organizácie	90
3.8.2	Podstata organizácie	91
3.8.3	Zameranie činnosti	93
3.8.4	Metodika výchovy	94
3.9	Výchovný systém Občianskeho združenia Dúha	97
3.9.1	História organizácie	97
3.9.2	Podstata organizácie	98
3.9.3	Zameranie činnosti	100
3.9.4	Metodika výchovy	101
3.10	Výchovný systém Detskej organizácie Fénix	104
3.10.1	História organizácie	104
3.10.2	Podstata organizácie	106
3.10.3	Zameranie činnosti	108
3.10.4	Metodika výchovy	109

4 ZÁVERY MONOGRAFIE	112
ZÁVER.....	115
LITERATÚRA	116

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1	Celistvý a otvorený model výchovno-vzdelávacieho procesu	13
Obrázok 2	Znak Saleziánov dona Bosca	30
Obrázok 3	Znak YMCA	39
Obrázok 4	Znak organizácie Sokol	49
Obrázok 5	Symbol Veľkého ducha (Ústredného ohňa)	58
Obrázok 6	Znak Ligy lesnej múdrosti	58
Obrázok 7	Ústredný znak Svetovej organizácie skautingu	67
Obrázok 8	Logo (znak) Slovenského Orla	77
Obrázok 9	Znak Hnutia kresťanských spoločenstiev detí	85
Obrázok 10	Znak (logo) organizácie Strom života	92
Obrázok 11	Znak (logo) Občianskeho združenia Dúha	99
Obrázok 12	Znak Detskej organizácie Fénix	107

ÚVOD

Problematika detských a mládežníckych organizácií sa v súčasných európskych podmienkach stáva čoraz aktuálnejšou otázkou edukácie. Politika Európskej únie sa upriamuje na propagáciu neformálneho vzdelávania a uznanie jeho prínosov v oblasti rozvoja celoživotných kľúčových kompetencií, ako sú iniciatívnosť, aktivita, tvorivosť, schopnosť komunikovať, kooperovať, riešiť konflikty, ľahko si vytvárať nové sociálne vzťahy a zručnosti a pod. Detská a mládežnícka organizácia je v týchto súvislostiach považovaná za aktívneho poskytovateľa neformálneho vzdelávania. V činnosti detskej a mládežníckej organizácie je ukrytý veľký výchovný potenciál, vyplývajúci z dialogického poňatia výchovy, partnerského vzťahu medzi vychovávaným a vychovávateľom, z prirodzeného prístupu k uspokojovaniu potrieb, rozvoju záujmov, zo zmysluplnej sebarealizácie a seba výchovy jej členov.

Dôvodom výberu skúmanej problematiky bola práve snaha vyplniť prázdne miesta v pedagogike detských a mládežníckych organizácií a pokúsiť sa o jej komplexnejšie a syntetizujúce spracovanie.

Cieľom monografie bolo *analyzovať a spracovať problematiku výchovných systémov detských a mládežníckych organizácií s dôrazom na tie, ktoré sa zameriavajú na vekovú kategóriu detí do 15 rokov*. Východiskom bol rozbor aktuálneho stavu edukačného priestoru z hľadiska systémového charakteru výchovy a bazálnych kategórií systému výchovy. Zhromaždené dostupné materiály o výchovných systémoch vybraných (najreprezentatívnejších) detských a mládežníckych organizácií v SR sme následne spracovali podľa jednotnej metodiky a s využitím všeobecne akceptovanej pedagogickej terminológie.

Na dosiahnutie stanovených cieľov monografie sme použili *stratégie a metódy práce s informačnými zdrojmi, smerujúce k spracovaniu teoretických východísk monografie a syntetizácii údajov o relevantných organizáciách detí a mládeže*. V priebehu zhromažďovania a selekcie empirických dát, kde ťažisko tvorili predovšetkým programové dokumenty jednotlivých organizácií a metodické materiály určené pre interné potreby členov organizácií, sme sa stretli s veľkými rozdielmi medzi vybranými organizáciami z hľadiska

množstva dokumentov, dostupnosti relevantných informácií, ich logického spracovania a štruktúrovania a pod.

Publikácia je rozdelená do štyroch samostatných kapitol. **Prvá kapitola** sa zaoberá teoretickými východiskami a súčasným stavom spracovania skúmanej problematiky z hľadiska výchovy ako prostriedku humanizácie osobnosti dieťaťa a z hľadiska systémového charakteru výchovy. Vychádzame zo systémovej povahy výchovy, charakteristiky jej prvkov (ktoré sme neskôr aplikovali pri analýze výchovných systémov detských a mládežníckych organizácií), opisujeme podstatu a dôsledky inštitucionálnych vplyvov vo výchove a špecifiká pôsobenia základných výchovných inštitúcií v našom súčasnom edukačnom priestore. Dôležitý význam nadobúda spracovanie bazálnych kategórií a terminologického kontextu systému výchovy, ktoré sa stalo východiskom vyrovnania sa s nejednotnou a nejednoznačnou pedagogickou terminológiou vybraných detských organizácií.

V druhej kapitole prezentujeme zameranie a metodiku monografie a výskumu, jeho čiastkové ciele, opisujeme aplikované postupy a metódy získavania empirických dát, ich spracovania a zovšeobecnovania do záverov výskumu i celej publikácie.

Tretia kapitola spracúva výchovné systémy najreprezentatívnejších detských a mládežníckych organizácií (saleziánske hnutie, YMCA, Sokol, Liga lesnej múdrosti, Slovenský skauting, Slovenský orol, eRko, Dúha, Fénix a Strom života) pôsobiacich na území SR podľa jednotnej metodiky a štruktúry. Pri analýze ich výchovných systémov sa zameriavame na analýzu základných momentov ich histórie (vzniku a vývinu), podstaty (organizácie činnosti), zamerania (cieľov a obsahu) činnosti a metodiky výchovy.

V poslednej kapitole sa pokúšame o syntetizáciu a zovšeobecnovanie najpodstatnejších zistení výskumu i celej publikácie vo vzťahu k jej ústredným zámerom i čiastkovým cieľom a usilujeme sa naznačiť možný prínos monografie pre potreby pedagogickej teórie, metodológie i praxe.

Túto monografiu venujem prof. PhDr. Milanovi Darákovi, PhD., ktorý chýba nielen ako fundovaný odborník a pedagóg, ale hlavne ako človek.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ A SÚČASNÝ STAV PROBLEMATIKY

1.1 Edukačný priestor SR

1.1.1. Výchova ako prostriedok humanizácie osobnosti dieťaťa

Dieťa sa na tento svet rodí ako nehotová bytosť, bytosť neschopná prežiť bez starostlivosti iných ľudí. Na to, aby dieťa prežilo ako ľudská bytosť medzi inými ľuďmi, musí sa humanizovať. Osvojovanie si ľudského potenciálu v procese humanizácie sa podľa S. Kučerovej (1992, s. 16 – 21) realizuje v jednote troch základných dimenzií. Základom pochopenia ľudskej podstaty človeka je jeho *biologicko-prírodná dimenzia*; vypovedá o tom, že človek je primárne determinovaný prírodným prostredím a vlastnou biologickou štruktúrou. Napriek mnohým spoločným znakom s inými živými bytosťami však podstatu človeka nemožno redukovať len na jeho biologický rozmer (Kaiser, A. – Kaiserová, R.: 1992). Človekom sa stáva, ako uvádza S. Kučerová (1992, s. 17), až transcenciou pôvodnej prírodnej určenosti a vytvorením poľudšteného sveta (kultúry). V ňom si „ľudské mláďa“ osvojuje *spoločensko-civilizačnú dimenziu* (spoločenskú skúsenosť, produkty materiálnej a duchovnej kultúry, reč, zvyky, roly, hodnoty a pod.) ako predpoklad svojho úspešného začlenenia sa do konkrétneho spoločenského prostredia (socializácia), čo je spoločných znakov všetkých ľudí. Tendencia k podobnosti, prispôsobivosti a konformite je však u každého človeka konfrontovaná so snahou prekonať existujúci stav, odlíšiť sa, prejavíť sa ako individualita. Táto schopnosť transcendovať vlastnú prírodnú i spoločenskú determináciu sa realizuje prostredníctvom *osobnostno-kultúrnej dimenzie* človeka. Je výrazom jeho zápasu o sebarealizáciu ako slobodnej a autentickej bytosti. Prekračovanie seba samého považujú mnohí autori (Blížkovský, B.: 1992; Kučerová, S.: 1992; Kosová, B.: 1993; Palouš, R.: 1991; Křivohlavý, J.: 1994 a i.) za základnú vlastnosť človeka: „(...) ľudstvo vždy mieri nad seba samo, a tak transcendentno samo osebe je podstatou ľudskej existencie“ (Frankl, V. E.: 1998, s. 11).

V dôsledku neustáleho ľudského úsilia o poznanie, prenikanie a zasahovanie do zákonitostí sveta, transcenciou existujúceho a tvorbu nového bol človek „dosadený na miesto, z ktorého sa mu naskytuje božský rozhľad“ (Palouš, R.: 1991, s. 86). Jeho však neuspokojuje samotné „nahliadnutie“ do podstaty vecí; namiesto harmonického „spolupobývania“ (Palouš, R.: 1991) a spoluúčasti na prirodzenej existencii sveta volí ovládanie a manipuláciu. Uvedený trend pramení v novovekom racionalizme (R. Descartes). Priorizácia intelektu a racionálnych

prístupov viedli, ako uvádza B. Kudláčová (2007, s. 114), na jednej strane k chápaniu človeka ako mysliaceho subjektu, ktorý dokáže poznávať a ovládať svet, k prudkému rozvoju vied, techniky a technológií, k informačnej explózii a globalizácii. Na strane druhej smerovali k ovládavým prístupom a vzniku mnohých negatívnych javov (dve svetové vojny, fašizmus, komunizmus, hodnotový relativizmus, ekologická kríza, nové choroby, terorizmus a i.), ktoré dokazujú, že ak človek nezvláda dôsledky vlastného prírodno-sociálneho rozvoja, potom jeho intelekt, ľudská aktivita a tvorivosť môžu prinášať viac škôd ako úžitku. Človek si tak uvedomuje, že precenil princíp racionalizácie, a hľadá *nový rozmer svojej existencie*. Akcentovaním mravných aspektov a zodpovednosti za výsledky vlastnej činnosti presahuje seba samého tým, že sa správa ako „bytosť, ktorá vždy rozhoduje, čím je“ (Frankl, V. E.: 1998, s. 126).

Ľudskú podstatu možno pochopiť a rozvíjať len celostne, v jednote všetkých troch vyššie uvedených dimenzií a im zodpovedajúcich systémov hodnôt. Na rozdiel od zvierat si však človek svoju „človečenskú“ neprináša na svet narodením; všetkému podstatnému, čo potrebuje pre svoj život v spoločnosti iných ľudí, sa musí naučiť. ***K svojej ľudskosti musí byť človek vychovávaný*** (Kaiser, A. – Kaiserová, R.: 1992). Výchova v tomto zmysle pomáha „ľudskému mláďaťu“ v procese jeho humanizácie (Kučerová, S.: 1992) a vyvádza ho z „moderného labyrintu sveta“ (Palouš, R.: 1991, s. 226). Súčasný stav životného prostredia, úroveň materiálnej a duchovnej kultúry i požiadavky na osobnostný rozvoj a sabarealizáciu jedincov dosiahli takú úroveň, že ľudské potreby treba „nielen uspokojovať, ale i kultivovať (...)užívať ľudské produkty ľudským spôsobom“ (Blížkovský, B.: 1992, s. 17).

V ľudskom osvojovaní si sveta sa podľa S. Kučerovej (1996) vzájomne prelínajú aktivity produkujúce s aktivitami reproduktívными a konzumnými; v nich sa ľudské hodnoty sprístupňujú, chránia, vytvárajú i konzumujú. ***Humanizačný zmysel výchovy*** možno preto z tohto pohľadu vnímať v realizácii troch základných funkcií (Darák, M.: 2005, s. 41):

1. *v kultivácii a transformácii prirodzenosti dieťaťa* a v spájaní pôvodne biologických reakcií s hodnotovým konaním a správaním,
2. *v socializácii* ako procese sprostredkovania kultúrneho dedičstva,
3. *v rozvoji osobnosti*, ktorá prostredníctvom tvorivej sebarealizácie potvrdzuje samu seba ako autentickú bytosť (*individualizácia a personalizácia*).

Z tohto pohľadu možno výchovu chápať ako kultiváciu osobnosti človeka, cieľavedomé utváranie uvedomelého, aktívneho a tvorivého vzťahu k svetu, k *prírode, spoločnosti* i k *sebe*

samému (Blížkovský, B.: 1992). Podobne ako väčšina ľudských aktivít ani výchova nemá náhodný charakter; realizuje sa na základe osvedčených skúseností a prijatých hodnôt. Pedagogická orientácia k osvedčeným ľudským hodnotám je reflektovaná **v požiadavke intencionality (zámernosti) výchovných vplyvov**. Z tohto hľadiska sa humanizačný zmysel výchovy má realizovať vo vzťahu k naplneniu životných úloh jednotlivcov a garancii spoločenskej kontinuity. Vo výchove sa tak určujúcou stáva *zodpovednosť voči životu a svetu ako celku*. V súčasnosti neraz zdôrazňované kvantitatívne hľadiská (príklon ku konzumným hodnotám, absencia duchovnosti) bránia človeku v univerzálnej komunikácii so svetom a nútia ho zaoberať sa nepodstatnými vecami, pričom pre život dôležité veci mu unikajú. Prvoradou úlohou je obnovenie integrity človeka so svetom, spoločnosťou i sebou samým (Kubičková, M.: 1991). Myšlienka výchovy tu vystupuje ako univerzálna duchovná hodnota spätá s procesom humanizácie človeka. Jej zmysel preto nemôže spočívať len v neustálej snahe po poznaní. Humanizujúca výchova podľa R. Palouša (1991) nemá viesť k ovládaniu sveta, ale k pozornému načúvaniu, pokornému zaradeniu sa, k schopnosti viesť dialóg s ostatným svetom, k umeniu zaradiť sa a nájsť zmysel svojho života i vlastné miesto v ňom. Vede človeka k starostlivosti o harmonické súbytie, súznenie, koexistenciu, „láskyplné“ pobývanie pospolu so všetkými bytosťami.

Myšlienkové zdroje takto chápanej výchovy nachádzame spracované v koncepciách duchovnej pedagogiky, pedagogiky kultúry, humanistickej psychológie a i. Výchovu chápu ako pomoc vo vývine dieťaťa, konanú zo zodpovednosti k inému človeku (Darák, M.: 1997). Výsledkom výchovy má byť človek vo svojej celistvosti, jedinečnosti, neopakovateľnosti. Možno mu porozumieť prostredníctvom emócií, spoluprežívania a intuície. V našich podmienkach sa humanistické snahy vo výchove reflektovali v humanistickej koncepcii výchovy a vzdelávania (Zelina, M.: 1995).

1.1.2 Výchova ako systém

V prístupe k skúmaniu výchovy vychádzame zo skutočnosti, že tvorí súčasť objektívnej reality, ktorú budeme vnímať ako jednotný celok (systém) s vnútornou štruktúrou prvkov a ich vzťahov. Výchovu budeme v tomto zmysle chápať ako celok vyznačujúci sa určitým fungovaním (správaním vo vzťahu k svojim prvkom) i špecifickými funkciami v kontexte systémov vyššieho radu (správaním smerom k svojmu okoliu a iným systémom).

1.1.2.1 Systémový charakter výchovy

Svet, príroda, spoločnosť i samotný človek predstavujú zložitý a mnohostranne štruktúrovaný celok so zložitou štruktúrou jeho prvkov a ich vzájomných vzťahov. Ak chceme poznať miesto človeka v tomto svete a možnosti jeho rozvoja, potom treba v prístupe k nemu uplatňovať požiadavku čo najkomplexnejších prístupov. Teoreticko-metodologickým vyjadrením komplexného (celostného) prístupu k skúmaniu javov objektívnej reality je **systémový prístup**. Za jeho zakladateľa býva považovaný rakúsky biológ L. von Bertalanffy. Vychádza z predpokladu, že objekty majú systémovú povahu; existujú ako jednotné celky určitej kvality; zároveň je však každý celok súčasťou systému vyššieho radu (Skalková, J.: 1983, s. 147; Blížkovský, B.: 1992, s. 44 – 49 a i.).

Pojem „systém“ pochádza z gréckeho slova „systema“ (súhrn, spätosť, celok). V súčasných prameňoch (Blížkovský, B.: 1992; Skalková, J.: 1983; Maršalová, L.: 1978; Zapletal, I.: 1985 a i.) sa **systém** chápe ako účelovo definovaný, jednotný a celistvý súbor elementov určitej kvality a ich vzťahov. Ak sú prvky systému a ich vzťahy vyvážené, systém nadobúda rovnovážny stav (*stabilita systému*). Úsilie každého systému o dosiahnutie vyššej úrovne je však zdrojom vzniku vnútorných rozporov a z nich prameniacej aktivity (*dynamika systému*), ktorá narušuje stabilitu a vedie k vývinovým zmenám. Schopnosť systémov iniciovať vývinové zmeny a následne obnoviť rovnovážny stav jeho funkčnej štruktúry sa označuje pojmom *synergia* (Tuma, M. – Hanzel, P.: 1998).

Systémový prístup sa v súčasnosti rozvíja v mnohých vedách. Široké uplatnenie nadobúda i v pedagogike, ktorá výchovu chápe a analyzuje ako zložitý dynamický systém. Výchova ako celok v tomto zmysle podľa V. Grulichy (1966, s. 14) predstavuje organizovanú sústavu so schopnosťou riadiť svoju činnosť, dosahovať určité ciele, uchovávať sa v rovnováhe a zvyšovať stupeň organizovanosti. Ide o systém, ktorý sa vyznačuje štruktúrou svojich prvkov a procesov, medzi ktorými existujú spätoväzbové funkcionálne vzťahy a súvislosti.

Systémový prístup k výchove vychádza z chápania študovaného javu ako celistvého, jednotného celku určitej kvality, zároveň však aj ako súčasti (podsystemu) systému vyššieho rádu. Umožňuje skúmať výchovné javy z rôznych aspektov v rámci daného celku, ako aj vzťahy s okolím. Systémový prístup možno, ako uvádzajú I. Zapletal (1985, s. 81), J. Skalková (1983, s. 121, 148, 151) a ďalší, v pedagogickom skúmaní využiť pri riešení úloh analytického charakteru i pri uplatnení syntetizujúcich procedúr. *Analýzou systému* sa skúmaný objekt rozkladá so zámerom poznať, pochopiť a definovať jeho prvky,

optimalizovať ich štruktúru, funkcie (pozíciu systému voči systému vyššieho rádu) a fungovanie (vzájomné vzťahy prvkov v rámci systému). *Systémová syntéza* predstavuje kompletizáciu čiastkových poznatkov do poznatkových systémov (uplatnenie komplexnosti).

Ako spoločensko-historický jav tvorí výchova systém, v ktorom sa prelínajú spoločenské zákonitosti so zákonitosťami bio-sociogénnymi a psychogénnymi. V systéme výchovy možno preto identifikovať prvok riadiaci i riadený, zložku kauzálnu (podmienky a prostriedky) i finálnu (výchovné zámery, hodnoty), cieľovo-obsahovú, organizačnú i procesuálnu, intencionálnu i funkcionálnu, endogénnu i exogénnu. V osobnosti vychovávaného sa však integrujú do podoby sebariadiaceho, samoorganizujúceho a sebaregulujúceho systému.

Systémová reflexia výchovy však umožňuje pristupovať k jednotlivým výchovným javom i ako k prvkom systému výchovy. Základné systémotvorné prvky výchovy identifikuje B. Blížkovský (1992, s. 62, 69) v dvoch skupinách vzťahov a zákonitostí:

1. *štruktúra a vzájomné prieniky (dialektika) vzťahov medzi účastníkmi výchovy (tzv. subjektovo-objektové vzťahy);*
2. *štruktúra a vzájomné prieniky (dialektika) vzťahov medzi podmienkami, cieľmi a prostriedkami výchovy.*

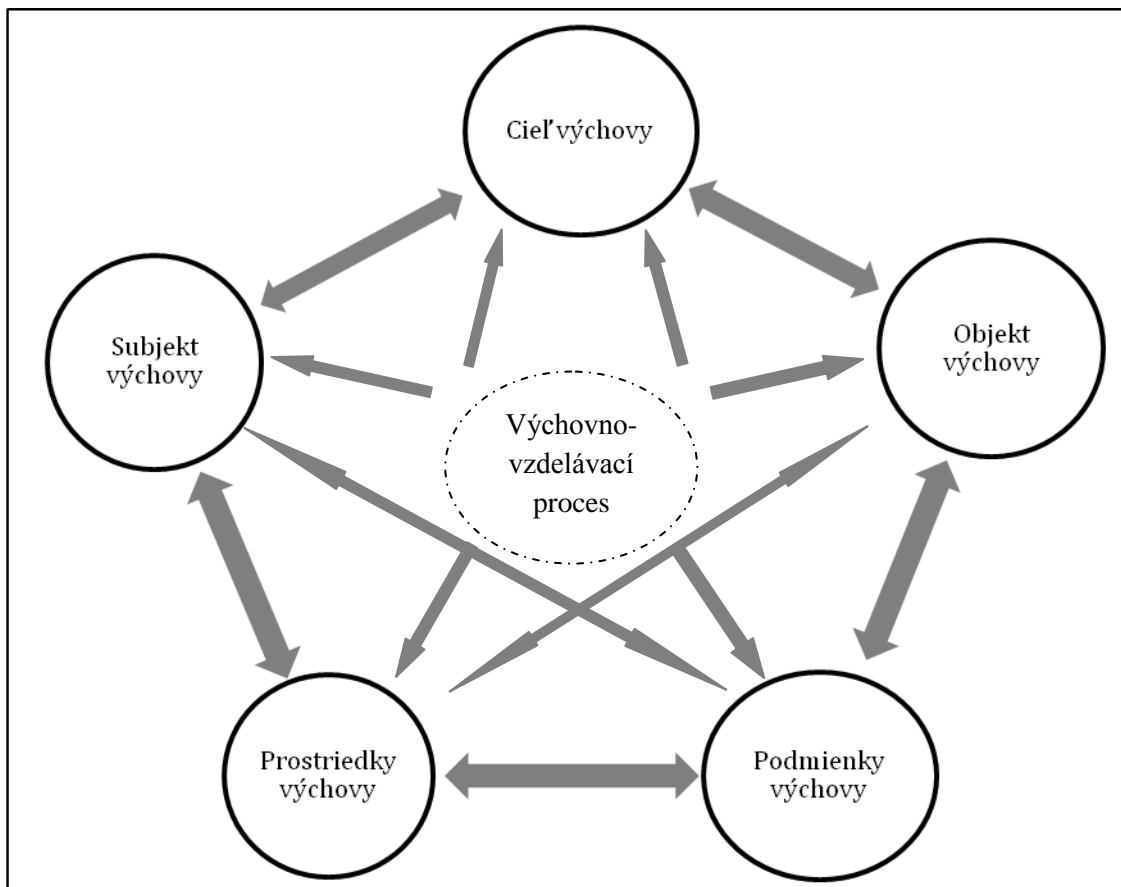
Pozíciu a vzájomné vzťahy medzi účastníkmi výchovy vyjadruje B. Blížkovský (1992, s. 63) pojmami tradičnej pedagogiky („subjekt a objekt výchovy“), ktorých obsah a význam aktualizuje v zmysle moderných požiadaviek na výchovu. **Subjekt výchovy** je každý nositeľ a tvorivý realizátor výchovných zámerov (vychovávateľ i sebavychovávajúci jedinec). **Objektom výchovy** je potom aktuálny adresát, aktívny príjemca, tvorivý interpret a spolutvorca výchovných zámerov, participujúci na rozvoji svojej osobnosti. Subjektom i objektom výchovy môžu byť jednotlivci i skupiny, vychovávatelia i vychovávaní v závislosti od miesta a funkcie, ktoré v konkrétnej výchovnej situácii zastávajú, resp. plnia.

Pre výchovu musia existovať priaznivé podmienky. Za **podmienky výchovy** považuje B. Blížkovský (1992, s. 63) všetko, čo existuje, čo bolo dosiahnuté, čo tvorí východisko a rámec pedagogických snáh. K *vonkajším podmienkam* radí dosiahnutú úroveň životného prostredia. Za *vnútorné podmienky* považuje dosiahnutú úroveň vychovávaných jednotlivcov i skupín (vrodené a získané vlastnosti, životné skúsenosti, vekové, individuálne a skupinové zvláštnosti). Na základe existujúcich podmienok sa formulujú ciele výchovy ako objavené a vedome zvolené pedagogické možnosti. **Ciele výchovy** projektujú výchovné výsledky,

požadované kvality vychovávaných i vychovávajúcich sa jednotlivcov i skupín. Dosiagnuté ciele sa (ako výsledky výchovy) stávajú dôležitými podmienkami ďalšieho rozvoja osobnosti. Každá vnútorná i vonkajšia podmienka výchovy sa môže stať **prostriedkom výchovy**, ak ju subjekt výchovy (edukátor) využije na dosiahnutie výchovného cieľa.

Medzi jednotlivými účastníkmi, podmienkami, cieľmi a prostriedkami výchovy existujú úzke väzby a vzájomné vzťahy. Zmena jedného prvku systému vyvoláva zmeny v celej jeho štruktúre. Reálne podmienky využité subjektom výchovy na dosiahnutie výchovných cieľov sa podľa J. Blížkovského (1992, s. 64 – 65) menia na prostriedky výchovy; realizovaný cieľ sa stáva súčasťou vnútorných podmienok a môže byť tak v ďalšej etape výchovy využitý ako prostriedok dosiahnutia výchovných cieľov vyššej úrovne (Obrázok 1).

Obrázok 1 Celistvý a otvorený model výchovno-vzdelávacieho procesu

Zdroj: B. Blížkovský (1992)

1.1.2.2 Bazálne kategórie a terminologický kontext systému výchovy

Východiskovými kategóriami systému výchovy sú pojmy, ktoré vyjadrujú miesto a vzájomné dialektické vzťahy medzi účastníkmi výchovných procesov. Na ich označenie používa B. Blížkovský (1992, s. 63), ale aj celý rad ďalších autorov, pojmy „*subjekt a objekt výchovy*“. Do pedagogiky sa tieto pojmy dostali z novovekej filozofie (R. Descartes). V ontologickom zmysle môžeme za subjekty považovať všetkých ľudí; z gnozeologického hľadiska je však človek subjektom (schopným aktivity) i objektom zároveň (je adresátom aktivity iných ľudí i seba samého). Subjektovo-objektové vnímanie sveta a ich deformácie sa odrazili aj vo výchove (Kudláčová, B.: 2007). *Tradičná pedagogika* (ovplyvnená herbartizmom) pridelila pozíciu subjektu výchovy vychovávateľovi. Vychovávaní boli považovaní za pasívne objekty výchovy, podriadené výchovným zámerom subjektov výchovy. Súčasná interpretácia subjektovo-objektových vzťahov vníma pozíciu a vzájomné vzťahy medzi účastníkmi výchovy dialekticky (Blížkovský, B.: 1992, s. 63; Darák, M. – Tabaková, K.: 1998, s. 87 a i.) a aktualizuje ich v zmysle moderných požiadaviek na výchovu. Za **subjekt výchovy** v tomto zmysle považuje každého nositeľa a realizátora výchovných požiadaviek (vychovávateľa i sebavychovávajúceho jedinca). V pozícii **objektu výchovy** sa nachádza aktuálny adresát, aktívny príjemca, tvorivý interpret a spolutvorca výchovných zámerov (spravidla žiak, ale i na žiakove podnety reagujúci a meniaci sa vychovávateľ). Označenie „subjekt a objekt výchovy“ necharakterizuje stabilnú rolu, ktorú vo výchove jej účastníci zastávajú, ale funkciu, ktorú v danom okamihu, výchovnej situácii plnia. Zmyslom výchovy je potom prebúdzaním v žiakoch aktivitu, navodzovať pozitívne zmeny v ich osobnosti v zmysle jej postupnej transformácie na uvedomelé subjekty sledujúce ciele vlastnej sebavýchovy (Darák, M. – Tabaková, K.: 1998, s. 57; Wojtyła, K.: 2003, s. 25). Výchova sa v týchto súvislostiach vníma ako pedagogické stretnutie, interakcia či pedagogický dialóg, ktorého zmyslom je obracanie vychovávaného k cieľu; autentická aktivita však spočíva na vychovávanom (Palouš, R.: 1991).

V odborných prameňoch sa však stretávame aj s názormi odmietajúcimi subjektovo-objektové pomenovanie účastníkov výchovných procesov (Průcha, J.: 2002; Švec, Š.: 2002; Zelina, M.: 1995 a i.); všetci účastníci výchovy sú vnímaní ako subjekty (osobnosti) a na rozlíšenie ich pozície používajú pojmy *edukátor* (vychovávateľ) a *edukant* (vychovávaný).

V našej monografii budeme používať pojmy vychovávateľ a vychovávaný. **Vychovávateľ** (edukátor, pedagóg, učiteľ, rodič, animátor a i., ale i sebavychovávateľ) je podľa väčšiny súčasných autorov (Kominarec, I. a kol.: 2004; Darák, M. – Tabaková, K.: 1998; Pařízek, V.: 1992; Zelina, M.: 1995 a i.) dôležitým riadiacim aktérom intencionálnej výchovnej aktivity,

ktorý nesie spoločenskú zodpovednosť za jej účinnosť. Je však nielen organizátorom, realizátorom a hodnotiteľom, ale i iniciátorom, partnerom, sprievodcom a facilitátorom vychovávaného jedinca v procese jeho osobnostného rastu (výchovy a sebvýchovy). Na druhej strane je **vychovávaný** jedinec osobnosťou, ktorá sa vplyvom činnosti vychovávateľa i vlastnej aktivity mení (je aktívnym príjemcom i spolutvorcom výchovných zámerov).

Proces výchovy sa realizuje v konkrétnych podmienkach, ktorým sa výchova prispôsobuje, ale ich aj vytvára a mení ich. **Podmienky výchovy** predstavujú komplex javov, objektov a aktivít objektívnej (vonkajšie podmienky) i subjektívnej povahy (vnútorné podmienky), ktorý obklopuje a determinuje priebeh a výsledky výchovy (Blížkovský, B. 1992). V. Pařízek (1992) priradzuje k podmienkam výchovy sociálne, psychologické a biologické okolnosti, vek, vzdelanie, schopnosti, zdravotný stav, motiváciu žiakov, čas i veľkosť učebne a iné. Špecifickým (u nás však doposiaľ menej používaným) pojmom vzťahujúcim sa k veľkej časti podmienok výchovy (súbor fyzikálnych podmienok a psychosociálnych vplyvov a vzťahov) je pojem *edukačné prostredie* (Průcha, J.: 2002). Podmienky vnímame ako možnosti, potencie, ktoré má subjekt výchovy k dispozícii, ktoré môže využiť pri realizácii výchovných cieľov. Každá podmienka výchovy sa však nemusí vo výchove zohľadniť či využiť. Podmienky aktivizuje, „prebúdza“ a na výchovné prostriedky transformuje subjekt výchovy.

Ústrednou kategóriou systému výchovy je podľa väčšiny autorov **cieľ výchovy**. V odbornej literatúre sa cieľ výchovy chápe najčastejšie ako ideálna predstava projektovanej činnosti vo výchove (Kačáni, V.: 1979), predpokladaný, žiaduci výsledok výchovy (Darák, M. – Tabaková, K.: 1998), požadované vlastnosti osobnosti (Brezinka, W.: 1992), pedagogická požiadavka ľudského sveta vo vzťahu k optimálnemu rozvoju osobnosti (Blížkovský, B. 1992). Ciele majú v pedagogickom procese systémotvorný a zjednocujúci význam, ktorý „spočíva v tom, že sa premieta do ostatných vzťahov“ (Skalková, J.: 1995, s. 67). Výchovné ciele sú determinované spoločenskými požiadavkami a možnosťami i potrebami a možnosťami vychovávanej osobnosti. Vymedzuje ich subjekt výchovy (edukátor). V súčasnosti sa výchovný cieľ najčastejšie spája s ideálom harmonickej, slobodnej, tvorivej a autentickej osobnosti. Ciele výchovy plnia *orientačnú a anticipačnú funkciu, motivačnú a stimulačnú funkciu, realizačnú funkciu a regulačnú funkciu* (Blížkovský, B.: 1992). Z hľadiska vychovávateľa a vychovávaného môžeme ciele výchovy členiť na *vonkajšie a vnútorné*, z hľadiska obsahu na *celkové a špecifické*, z hľadiska rozsahu na *všeobecné, konkrétne a jedinečné*, z hľadiska štruktúry osobnosti na *kognitívne, afektívne a konatívne* (psychomotorické), ku ktorým sú štruktúrované taxonómie cieľov výchovy (bližšie Bloom, B. S., Krathwohl, D. R. a Dave, R. H. Podľa: Zelina, M.: 1993, 1995).

Pod pojmom *prostriedok výchovy* v najširšom zmysle slova pedagogika chápe všetko, čo pomáha realizovať cieľ výchovy. Prostriedky výchovy tvoria predmety, vlastnosti, vzťahy, procesy, javy, aktivity, teda každá „vonkajšia i vnútorná podmienka výchovy, pokiaľ ju subjekt výchovy dokáže v danej situácii využiť na dosiahnutie vytýčených cieľov“ (Blížkovský, B., 1992, s. 144). Medzi *výchovné prostriedky* v širokom zmysle slova B. Blížkovský (1992, s. 64) zaraďuje:

1. sústavu výchovno-vzdelávacích inštitúcií (výchova rodinná, verejná i sebvýchova),
2. sústavu výchovno-vzdelávacích obsahov,
3. sústavu výchovno-vzdelávacích metód a prostriedkov v užšom zmysle slova,
4. výchovné prostredie, kultiváciu životného prostredia i spôsobu života vychovávaných,
5. pedagogické využívanie formatívneho potenciálu funkcionálneho utvárania ľudí.

Pre potreby našej monografie z vyššie uvedenej klasifikácie prostriedkov v ďalšej časti charakterizujeme iba tie, ktoré považujeme vzhľadom k riešenej problematike za súvzťažné (obsah výchovy, organizačné formy, metódy a prostriedky výchovy v užšom zmysle slova; výchovné inštitúcie budú predmetom záujmu nasledujúcich podkapitol našej publikácie).

Obsah výchovy predstavuje konkretizáciu cieľa výchovy (základné smery činnosti, v ktorých sú rozpracované ciele výchovy); tým sa, ako uvádza V. Pařízek (1992), zároveň stáva prostriedkom, napomáhajúcim jeho realizácii. Obsah výchovy tvoria požiadavky, ktoré sa na vychovávaného kladú, vlastnosti, názory, postoje, hodnoty, normy, výkony, procesy, činnosti, ktoré si má vychovávaný osvojiť, respektíve zmeny, ktoré majú nastať v jeho psychike a správaní pri rešpektovaní jeho vekových a individuálnych osobitostí (Darák, M. – Tabaková, K.: 1998). V minulosti bol obsah výchovy najčastejšie konkretizovaný v tzv. *zložkách výchovy* (Velikanič, J.: 1978 a i.). Jednotlivé zložky (rozumová, mravná, estetická, telesná, pracovná a polytechnická) vyplynuli zo sfér a z druhov ľudskej činnosti a z potrieb vtedajšej spoločnosti; „ich členenie bolo zaužívané, aj keď nemalo logické kritérium delenia“ (Kosová, B.: 2000, s. 5). V súčasnosti sa obsah výchovy odvodzuje skôr z potrieb a záujmov rozvíjajúcej sa osobnosti. M. Zelina (1995) ho spája s rozvojom psychických funkcií osobnosti (KEMSAK); B. Kosová (2000) konkretizuje obsah výchovy z hľadiska základných stránok osobnosti (kognitívnej, afektívnej a konatívnej) na personálnu (osobnostnú) a sociálnu výchovu (rozvoj vzťahov k sebe, k ľuďom a k predmetnému svetu).

Vonkajšiu (organizačnú) stránku výchovy prezentujú **organizačné formy výchovy**. Rozumieme nimi súhrn organizačných podmienok, v ktorých sa realizuje obsah výchovy s využitím výchovných metód a prostriedkov v užšom zmysle slova (Darák, M. – Tabaková,

K.: 1998; Kačáni, V.: 1979; Průcha, J.: 2000). Organizačné formy dávajú obsahu výchovy vonkajšiu podobu tým, že vyjadrujú požiadavky na *priestor, čas, počet účastníkov a stupeň organizácie*. Členia sa z *hľadiska priestoru* (formy výchovy v pevných objektoch a mimo pevných objektov), *podľa času a dĺžky trvania* (krátkodobé, dlhodobé), *podľa počtu účastníkov* (individuálne, skupinové, hromadné) a *podľa stupňa organizácie* (organizované, čiastočne organizované a neorganizované). Formy výchovy poskytujú rámec na realizáciu výchovných procesov prostredníctvom výchovných metód a postupov.

Procesuálnu stránku výchovy reprezentujú metódy výchovy. Podľa väčšiny autorov (Kominarec, I. a kol.: 2004; Průcha, J.: 1995; Darák, M. – Tabaková, K.: 1998; Stračár, E. 1958. Zdroj: Petlák, E.: 1997; Zelina, M.: 1995; Jůva, V.: 1984; Kačáni, V.: 1979 a i.) predstavuje **metóda výchovy** cieľavedomý, zámerný a primeraný postup vedúci k dosiahnutiu cieľa výchovy. Realizuje sa ako koordinovaný, cieľavedomý, premyslený spôsob, stratégia, cesta, postup účastníkov výchovy zameraný na rozvoj osobnosti vychovávaného alebo na niektorú jeho stránku (kognitívnu, afektívnu alebo konatívnu) v intenciách výchovného cieľa. Metódy možno klasifikovať z *hľadiska prameňa vplyvu* (slovné, názorno-demonštračné a činnosťno-praktické metódy), z *hľadiska osobnosti* (vysvetľovanie, presvedčovanie, predvádzanie, cvičenie, príkladovanie, hodnotenie) (Darák, M. – Tabaková, K.: 1998); M. Zelina (1995) člení metódy z *hľadiska funkcií osobnosti* (metódy kognitivizácie, emocionalizácie, motivácie, socializácie, axiologizácie a kreativizácie).

Inštrumentálnu výbavu konkrétnych metodických postupov materiálnej (knihy, výchovné pomôcky, didaktická technika a i.) i nemateriálnej povahy (učenie, slovo, práca, režim dňa, tradície, hodnoty a i.) tvoria **prostriedky výchovy v užšom zmysle slova** (Petlák, E.: 1997; Průcha, J.: 2000; Darák, M. – Tabaková, K.: 1998).

Identifikácia výchovných javov a objektov zaužívanými pojmami pedagogickej terminológie umožňuje aktérom výchovy pomenovať (opísať) ich a orientovať sa v zložitých súvislostiach pedagogickej reality. Medzi základnými pedagogickými kategóriami však *neexistuje jednoznačná hranica*. Účastníci výchovy vystupujú v istej chvíli ako subjekty výchovy (vychovávateľa), v tej istej chvíli sa však sami môžu stať objektmi aktivity žiakov (poznávacej, hodnotiacej a i.). Podmienka výchovy, ktorú výchovný subjekt využije na dosiahnutie cieľa, sa stáva jej prostriedkom; splnený čiastkový cieľ sa následne stáva podmienkou ďalšej výchovy.

2 ZAMERANIE A METODIKA VÝSKUMU

2.1 Ciele, problémy a hypotézy výskumu

Detské a mládežnícke organizácie patria v európskom edukačnom priestore k tradičným výchovným inštitúciám. Inštitucionálny charakter tradičnej výchovy má však nielen pozitívne (organizovanosť, masovosť, systematickosť), ale i negatívne stránky (nedostatočné zohľadňovanie individuality detí, direktívnosť, manipulačné prístupy).

V snahe o prekonanie tradičných protirečení inštitucionálnej výchovy presadzuje súčasná pedagogika namiesto krajností v pohľade na ich organizáciu nové, integrujúce chápanie pedagogického zmyslu a poslania výchovných inštitúcií – pedagogické aktivity vo výchovných inštitúciách považuje za opodstatnené len dovtedy, kým sa v nich prebiehajúce procesy javia všetkým zúčastneným (t. j. vychovávateľom i vychovávaným) ako zmysluplná vlastná realizácia. Moderné zameranie a organizácia inštitúcií výchovy by teda v tom zmysle mali vychádzať z dialogického chápania výchovy, ktoré prekonáva reprodukciu generačného konfliktu a vníma ju ako intergeneračné učenie, dialóg, stretnutie, konštruktívny generačný spor mladých a starších o hodnoty kultúrneho dedičstva.

Uvedenú požiadavku modernej pedagogiky detské a mládežnícke organizácie napĺňali hneď od svojho vzniku. Paralelné, partnerské, dialogické poňatie pedagogických aktivít detí a ich dospelých vedúcich, smerujúce k sebarealizácii a seba výchove všetkých participujúcich subjektov, je totiž (na rozdiel od mnohých iných inštitúcií výchovy) hlavnou ideou a princípom činnosti absolútnej väčšiny tradičných organizácií detí a mládeže. Žiaľ, napriek tomu, že v SR pôsobí v súčasnosti asi 200 detských a mládežníckych organizácií (Kratochvílová, E.: 2004), ich členská základňa predstavuje len malé percento z celkového počtu detí a mládeže. Uvedený fakt zužuje priestor na efektívnejšie využitie ich výchovných možností.

Odhaliť a pomenovať príčiny tejto skutočnosti nie je jednoduché. Popri všeobecne a objektívne sa prejavujúcom trende, preferujúcom pasívne a konzumné spôsoby využívania voľného času, možno identifikovať i niekoľko subjektívnych faktorov nízkeho záujmu detí a mládeže o prácu v detskej a mládežníckej organizácii: nedostatočne sa využívajú možnosti popularizovať a publikovať pedagogické skúsenosti pracovníkov jednotlivých detských a mládežníckych organizácií v médiách; redakcie odbornej pedagogickej tlače neiniciujú diskusiu k problematike výchovných možností a vzájomnej kooperácie detských

a mládežníckych organizácií v edukačných procesoch. Len sporadicky sa možno stretnúť s príspevkami publikujúcimi skúsenosti z činnosti obmedzeného počtu detských organizácií v časopise *Vychovávateľ* (pozri: Lupták, L.: 1991; Vaňková, I.: 1991, 1992; Mikuš, J.: 1991 a i.).

Nedostatočný (skôr okrajový než systematický) je i záujem výskumných pracovníkov o analýzu podstaty a výchovných možností detských a mládežníckych organizácií. Po roku 1989 venuje problematike detských a mládežníckych organizácií v našich podmienkach komplexnejšiu (avšak skôr príležitostnú než systematickú) pozornosť len obmedzený počet autorov (pozri: Kaňucha, J.: 1991; Macháček, L.: 2000, 2001; Kratochvílová, E.: 2004; Darák, M.: 2005).

V dôsledku uvedených i ďalších súvislostí je súčasná situácia v skúmaní detských a mládežníckych organizácií ako výchovných inštitúcií viac než problematická. Obzvlášť chýbajú relevantné informácie o jednotlivých detských a mládežníckych organizáciách (bulletiny, ktoré jednotlivé organizácie vydávajú pre vlastnú potrebu, majú z hľadiska pedagogickej vedy, systému a terminológie rôznu, nejednotnú, často neakceptovateľnú úroveň).

Ústredným **cieľom monografie** preto bolo: *spracovať teoretické východiská skúmanej problematiky a analyzovať súčasný stav teórie a praxe detských a mládežníckych organizácií v SR so snahou objaviť a opísať prevládajúce trendy v ich vývine a činnosti.*

Pri sledovaní ústredného cieľa výskumu sme si na jeho začiatku položili východiskovú **výskumnú otázku (problém)**: *Umožňujú programové dokumenty vybraných detských a mládežníckych organizácií spracovať ich výchovné systémy podľa jednotnej metodiky s využitím všeobecne akceptovanej pedagogickej terminológie?*

Pri hľadaní odpovedí na výskumnú otázku sme ústredný cieľ práce konkretizovali do nasledujúcich **čiasťkových výskumných cieľov**:

- vyhľadať, zhromaždiť, analyzovať údaje o výchovných systémoch desiatich najreprezentatívnejších detských a mládežníckych organizácií v SR;
- jednotným metodickým spôsobom spracovať a interpretovať komplexné údaje o výchovných systémoch desiatich najreprezentatívnejších detských a mládežníckych organizácií v SR v kategóriách všeobecne akceptovanej (v praxi detských organizácií však len málokedy dôsledne aplikovanej) pedagogickej terminológie; ťažisko nášho úsilia sa spája so snahou eliminovať terminologickú nejednoznačnosť a nejednotnosť v spracúvaní základných údajov o výchovných systémoch (vzniku a histórii, poslaní,

princípoch, cieľoch, obsahu a metodike) jednotlivých detských a mládežníckych organizácií.

V priebehu úvodného kontaktu so skúmaným objektom sme svoje predbežné predpoklady, vzťahujúce sa k sledovaným problémom a cieľom výskumu, sformulovali do **prvotnej (podkladovej) výskumnej hypotézy (H)**: *Výchovné systémy najreprezentatívnejších (vybraných) detských a mládežníckych organizácií v SR sú v programových dokumentoch prezentované na rôznej úrovni (kvantitatívnej i kvalitatívnej) a nejednotnou pedagogickou terminológiou.*

2.2 Metódy výskumu

2.2.1 Typ výskumu

V intenciách metodológie *základného výskumu* sme vybrané detské organizácie ako špecifické spoločenské a výchovné inštitúcie podrobili analyticko-syntetizujúcemu skúmaniu, ktoré sa orientovalo na ich výchovné systémy. Stratégie **teoretického výskumu** sme použili na analýzu a opísanie súčasného stavu riešenia problematiky, s využitím základných pojmov a kategórií pedagogickej terminológie sme definovali ústredné prvky výchovných systémov vybraných organizácií.

Empirický výskum výchovných systémov vybraných detských a mládežníckych organizácií sme realizovali kvalitatívnou stratégiou *konštantnej komparácie* obsahu ich programových dokumentov, umožňujúcou analyzovať a opisovať skúmané javy v zmysle formulovaného výskumného problému, objavovať a systemizovať spoločné znaky (kategorizácia), formulovať prvotné hypotézy, spresňovať takto utvorené kategórie a hypotézy, nachádzať spoločné črty a pravidelnosti, dospieť k záverovým hypotézam.

2.2.2 Metódy získavania a spracovania dát

Stratégie a metódy spracovania teoretických východísk monografie

Ťažisko spracovania teoretických východísk monografie tvorili *metódy práce s informačnými zdrojmi* (archívne i aktuálne tlačené, elektronické, osobné výpovede a i.), uplatnili sme metódu *deskripcie, analýzy, hodnotenia, komparácie, syntézy získaných dát, ich generalizácie a kreovanie záverov* o súčasnom stave problematiky.

Zhromaždenie a selekcia empirických dát

Prvým krokom kvalitatívnej analýzy výchovných systémov vybraných detských a mládežníckych organizácií pôsobiacich v edukačnom priestore Slovenskej republiky bolo *úsilie smerujúce k vyhľadaniu, zhromaždeniu a selekcii relevantných empirických dát*. Ich ťažisko tvorili predovšetkým programové dokumenty jednotlivých organizácií a metodické materiály, určené pre interné potreby členov organizácií. Doplňujúce informácie sme získavali prostredníctvom štúdií a odborných článkov publikovaných v odbornej pedagogickej tlači a na internete, e-mailovou korešpondenciou a telefonickými rozhovormi s predstaviteľmi skúmaných organizácií.

Klasifikačná analýza obsahu výchovných systémov

Podrobným štúdiom a kvalitatívne realizovanou *klasifikačnou analýzou obsahu* jednotlivých výchovných systémov (*analyzujúci klasifikačný postup* od celku k častiam) sme sa usilovali objaviť ich základné prvky (podmnožiny) a vymedziť rozlišovacie (kategorizačné) kritérium na definovanie kategórií a subkategórií. Každá podmnožina (subkategória) bola opäť rozkladaná, až sme napokon rozkladom druhého stupňa s využitím dichotomického rozkladu (áno – nie) dospeli k relatívne najmenším rovnorodým elementom. Takto boli utvorené *predbežné kategorizačné kritériá* ekvivalencie (empirické dáta týkajúce sa okolností vzniku a vývinu jednotlivých organizácií, charakteristiky podstaty a poslania, ústredných ideí a princípov, podmienok členstva, organizačnej štruktúry, ústredných orgánov riadenia a kontroly ich činnosti, cieľov, obsahu, foriem, metód a prostriedkov činnosti). Na základe nich sme sa usilovali objaviť v danej oblasti podstatné, určujúce znaky a vlastnosti. Zistené dáta (fakty) sme vzájomne porovnávali, snažili sa v nich odhaliť hierarchickú štruktúru rovnocenných a navzájom sa vylučujúcich tried (kategórií), ako aj podstatné a náhodné

vlastnosti. Podrobnou analýzou dát a postupným spresňovaním a modifikáciou predbežne formulovaných kategórií sme dospeli k **štyrom ústredným kategóriám** analýzy:

- *História organizácie* (kritérium kategorizácie: fakty týkajúce sa okolností vzniku /rok vzniku, krajina pôvodu, subjekt založenia, príčiny vzniku/ a historických medzníkov vývinu /medzivojnové obdobie do vzniku 2. svetovej vojny; oživenie činnosti v rokoch 1945 – 1950 a 1968 – 1970; obnovenie činnosti a vznik nových organizácií po roku 1989/);
- *Podstata organizácie* (kritérium kategorizácie: fakty týkajúce sa charakteristiky podstaty /poslanie; vedúca idea; princípy činnosti/ a organizácie činnosti /podmienky členstva; teritoriálna pôsobnosť; organizačná štruktúra; ústredné orgány/);
- *Zameranie činnosti* (kritérium kategorizácie: fakty týkajúce sa cieľov výchovy a obsahu výchovy /konkretizácia cieľov do smerov výchovnej činnosti/);
- *Metodika výchovy* (kritérium kategorizácie: fakty týkajúce sa prostriedkov realizácie výchovných cieľov v širokom zmysle slova, t. j. organizačných foriem /súhrnu organizačných podmienok vzťahujúcich sa určitý edukačný priestor, čas a počet účastníkov/ a metód výchovy /postupov rozvíjajúcich osobnosť detí v zmysle formulovaných cieľov výchovy/).

Interpretácia dát a deskripcia výchovných systémov

Analytické postupy v realizovanej klasifikácii nám umožnili *jednotným metodickým spôsobom spracovať a interpretovať komplexné údaje o výchovných systémoch desiatich najreprezentatívnejších detských organizácií v SR a opísať ich v kategóriách všeobecne akceptovanej pedagogickej terminológie*. Pokúsili sme sa tak eliminovať terminologickú nejednotnosť v spracúvaní základných údajov o výchovných systémoch (vzniku a histórii, poslaní, princípoch, cieľoch, obsahu a metodike) jednotlivých detských organizácií, ktorá charakterizuje programové dokumenty väčšiny analyzovaných detských a mládežníckych organizácií.

2.2.3 Charakteristika výberového súboru

Všetky detské a mládežnícke organizácie (občianske združenia) miestneho, regionálneho, celoslovenského i medzinárodného charakteru pôsobiace na území Slovenskej republiky,

ktoré pracujú vo voľnom čase s vekovou kategóriou detí (do 15 rokov) tvorili **základný súbor**. Z tohto dôvodu používame na niektorých miestach monografie skrátené pomenovanie „detské organizácie“. Súčasťou základného súboru teda neboli vyslovene mládežnícke organizácie, ktorých členskú základňu tvoria mladí ľudia s vekom nad 15 rokov, ako napr. AMAVET, Združenie kresťanských spoločenstiev mládeže a i.

Zo základného súboru sme zostavili stratégiu typického výberu **Výberový súbor**; tvorilo ho desať najreprezentatívnejších detských a mládežníckych organizácií pôsobiacich v Slovenskej republike, ktoré sa vo svojej činnosti zameriavajú (výhradne alebo popri práci s mládežou, resp. dospelými) na vekovú kategóriu detí. Do výberu sme zahrnuli tradičné organizácie detí a mládeže s medzinárodným vplyvom a charakterom činnosti (saleziánske hnutie, YMCA, skauting, woodcraft, sokolské a orolské hnutie), ale i organizácie s národnou pôsobnosťou na území Slovenska (eRko, Občianske združenie Dúha, Strom života, Detská organizácia Fénix). Súčasťou výberu bola pôvodne aj detská organizácia Pionier (ako reprezentant ideovo zmenenej a obsahovo modifikovanej pôvodnej PO SZM), ale o jej súčasnej existencii sa nám nepodarilo získať žiadne relevantné informácie (staršie programové dokumenty a pramene pred niekoľkými rokmi sme nemohli aktualizovať a potvrdiť tak jej existenciu, pretože na internete v súčasnosti chýbajú akékoľvek informácie o existencii a programe činnosti Pioniera a na kontaktných adresách sa nik nehlásil). Istú (aj keď zásadne modifikovanú) kontinuitu s predchádzajúcimi tradíciami detského hnutia v Československu a na Slovensku však predstavuje Detská organizácia Fénix.

3 ŠPECIFIKÁ VÝCHOVNÝCH SYSTÉMOV VYBRANÝCH DETSKÝCH A MLÁDEŽNÍCKYCH ORGANIZÁCIÍ

Výchovné systémy jednotlivých detských organizácií predstavujú vnútorne viac či menej prepracované koncepcie ich poslania, výchovného zamerania, organizácie a metodiky výchovnej činnosti. Sú spracované tak, aby svojou povahou vzbudili záujem svojich členov, vytvorili možnosti na rozvíjanie ich záujmov, sebarealizáciu a sebvýchovu. Aj keď z hľadiska svojho obsahu či formy možno v prípade jednotlivých výchovných systémov evidovať mnoho odlišností, v jednej veci sa zjednocujú: programové a metodické dokumenty všetkých skúmaných organizácií detí rešpektujú vekové a individuálne špecifiká svojich členov. Preto aj spôsob ich koncipovania a prezentácie je, prirodzene (až na niektoré výnimky), determinovaný prioritne úsilím o popularizáciu organizácie medzi detskou populáciou a až sekundárne snahou o vytvorenie relatívne uceleného a vnútorne prepojeného systému. Z tohto faktu vychádzala aj naša **podkladová hypotéza H1**, v ktorej sme predpokladali, že *výchovné systémy vybraných detských a mládežníckych organizácií v SR sú v programových dokumentoch prezentované na rôznej úrovni a nejednotnou pedagogickou terminológiou*. Jedným zo zámerov našej publikácie bola preto snaha *spracovať výchovné systémy jednotlivých organizácií podľa jednotnej štruktúry*, ktorú sme vytvorili na základne analýzy programových dokumentov jednotlivých organizácií s použitím jednotnej terminológie.

Klasifikačnou analýzou obsahu jednotlivých výchovných systémov sme vymedzili rozlišovacie (kategorizačné) kritérium na definovanie predbežných kategórií a subkategórií. Takto utvorené *kategorizačné kritériá* ekvivalencie umožňovali objaviť podstatné, určujúce znaky a vlastnosti. Podrobnou analýzou dát a postupným spresňovaním a modifikáciou predbežne formulovaných kategórií sme dospeli k **štyrom ústredným kategóriám analýzy**:

- *História organizácie* (kritérium kategorizácie: fakty o vzniku a vývine organizácií);
- *Podstata organizácie* (kritérium kategorizácie: fakty týkajúce sa podstaty; vedúcej idey; princípov činnosti; podmienok členstva; organizačnej štruktúry; orgánov);
- *Zameranie činnosti* (kritérium kategorizácie: fakty o cieľoch a obsahu výchovy);
- *Metodika výchovy* (kritérium kategorizácie: fakty o prostriedkoch realizácie výchovných cieľov v širokom zmysle slova).

3.1 Výchovní systém saleziánskeho hnutia

Saleziánsky pedagogický systém bol rozvinutý začiatkom 19. storočia, keď západná Európa pod vplyvom osvietenstva a modernizmu bojovala proti náboženstvu a cirkvi. Jeho zakladateľ sa usiloval v podmienkach prenasledovania združiť kňazov i laikov v reholi, ktorá by v apoštolskej a sociálnej práci s mládežou spĺňala požiadavky cirkevného práva i svetskej moci. Svojou pedagogikou preventívnej výchovy saleziáni prebehli svoju dobu (Fekete, V.: 1999).

3.1.1 História organizácie

História saleziánskeho hnutia súvisí s osobou dona Bosca. **Ján Bosco** sa narodil v roku 1815 (Becchi, Taliansko). Ako kňaz sa začal venovať výchove chudobných a opustených chlapcov. Nezamestnanosť, nevzdelanosť a opustenosť podľa neho plodia nudu a nudiaci sa človek je nebezpečný pre seba i ostatných ľudí. Jeho cieľom bolo pomôcť „uličníkom“ stať sa čestnými občanmi a dobrými kresťanmi (<http://www.saleziani.sk/don-bosco.html>).

Don Bosco rozvinul dielo „putovných“ sviatočných oratórií (nakoniec zakotvilo na Valdoccu). V roku 1847 založil v Turíne útulok pre mladých nezamestnaných robotníkov. K nim čoskoro pribudli aj remeselníci a študenti a spoločne vytvorili *Oratórium svätého Františka Saleského*, *Oratórium svätého Alojza* a *Oratórium anjela strážcu*. V oratóriách sa rozbehlo večerné vyučovanie čítania, písania, kreslenia, aritmetiky a remesiel. Don Bosco zakladal učňovské i gymnaziálne školy, pre chlapcov inicioval vznik tzv. *družín*. Pre oratorantov vznikla *Spoločnosť vzájomnej pomoci* a *Mládežnícke združenie svätého Vincenta de Paul* (Motto, F.: 2005; Bianco, E.: 2008; L'Arco, A. – Bianci, E.: 1994).

Don Bosco si uvedomoval, že jeho program dokážu naplňať nielen kňazi. Z účastníkov saleziánskych aktivít sa preto stávali prví spolupracovníci, rozvíjajúci jeho výchovnú metódu (*preventívny systém*). Spočívala v permanentnej prítomnosti vychovávateľa medzi chlapcami a troch princípoch (rozume, viere a láskavosti) predchádzajúcich hriechu. Ján Bosco vytvoril systém výchovy, ktorý rozvíjal celú osobnosť (plná ľudská a kresťanská zrelosť) – telo, srdce, myseľ a ducha. Tento systém uprednostňuje rast a slobodu a vychovávaného dáva do centra celého výchovného diela (<http://www.saleziani.sk/preventivny-system.html>).

Na ďalší vývoj saleziánskeho hnutia malo veľký vplyv založenie *Saleziánskej kongregácie* (1859). Pri jej zrode stáli (okrem dona Bosca) klerici don Rua, don Rochitti, don Artiglio, don Cagliari a ďalší (spolu 18 saleziánov), za svojho predstaveného si zvolili dona Bosca (Motto, F.: 2005; Bianco, E.: 2008; L'Arco, A. – Bianci, E.: 1994). Don Bosco nazval rodiace sa hnutie „Saleziánmi“ (podľa svätého Františka Saleského). Ústredným cieľom hnutia je úsilie o spásu mládeže bojom proti každej chudobe v duchu hesla: „*Daj mi duše a ostatné si vezmi.*“ (<http://www.saleziani.sk/kratky-zivotopis.html>). V roku 1872 bola založená ženská rehoľná kongregácia (*Inštitút dcér Márie Pomocnice*) na saleziánsku výchovu dievčat.

Saleziánske hnutie sa šírilo najmä prostredníctvom saleziánskych misií. Saleziánske oratória, základné i odborné školy vznikali nielen v Taliansku, ale aj vo Francúzku, Argentíne, Uruguaji, Brazílii, Španielsku a inde. K šíreniu saleziánskeho hnutia prispeli aj členovia Združenia saleziánskych spolupracovníkov a spolupracovníčok (schválené v roku 1876).

Zakladateľ saleziánskeho hnutia zomrel v roku 1888; zanechal desiatky výchovných diel v Európe a Latinskej Amerike a mnoho ľudí oslovených saleziánskym hnutím (Motto, F.: 2005; Bianco, E.: 2008; L'Arco, A. – Bianci, E.: 1994). Saleziánska rodina dnes pôsobí v 127 krajinách (23 organizácií a približne 402 500 členov). Prvé zložky saleziánskej rodiny, ktoré vznikli ešte za života zakladateľa Jána Bosca boli *Saleziáni dona Bosca* (rehoľné spoločenstvo Spoločnosť svätého Františka Saleského), *Inštitút dcér Márie Pomocnice*, *Združenie saleziánov spolupracovníkov* a *Odchovanci dona Bosca*. Neskôr vznikli ďalšie zložky – *Odchovankyne FMA*, *Sekulárny inštitút dobrovoľníčok dona Bosca*, *Saleziánky oblátky Najsvätejšieho Srdca Ježišovho*, *Sestry lásky z Miyazaki*, *Sestry misionárky Márie Pomocnice kresťanov*, *Asociácia saleziánskych dám*, *Asociácia Márie Pomocnice*, *Svedkovia Zmŕtvychvstalého 2000* a ďalšie (<http://www.saleziani.sk/zoznam-vsetkych-zloziek.html>).

Saleziánske dielo na **Slovensku** sa začalo rozvíjať **v roku 1924** príchodom dvoch slovenských saleziánskych kňazov *V. Vagača* a *J. Bokora*, ktorí v Šaštíne otvorili prvý Saleziánsky ústav. O päť rokov neskôr bol založený Saleziánsky noviciát vo Svätom Beňadiku nad Hronom; v roku 1935 vznikol Ústav na Miletičovej ulici v Bratislave, ktorý je dodnes centrálnym ústavom slovenského saleziánskeho diela. V nasledujúcich rokoch boli saleziáni poverení spravovaním seminára v trnavskej diecéze; otvorené boli ústavy v Bratislave (Trnávke), Žiline, Michalovciach, Trnave, Topoľčanoch a Nitre. Oficiálna práca saleziánov s mládežou trvala až do apríla 1950, keď boli všetky mužské rehole násilne zrušené a jej príslušníci deportovaní do tzv. „koncentračných kláštorov“. V totalitných rokoch saleziáni vyvíjali činnosť v ilegite (Ďurica, M. S.: 1995. Zdroj: Sandtner, Š.: 1995).

Po novembri 1989 saleziánske hnutie obnovilo svoju aktivitu a dnes pôsobia Saleziáni spolupracovníci na Slovensku v 26 strediskách, 22 domoch, spravujú niekoľko farností a sú zriaďovateľmi 3 škôl (<http://www.saleziani.sk/kde-sme.html>). So Saleziánmi dona Bosca, Saleziánmi spolupracovníkmi, Sestrami saleziánkami na Slovensku spolupracujú a využívajú ich výchovný systém organizácie *Domka* a *Laura*. **Domka (Združenie saleziánskej mládeže)** patrí medzi najväčšie mládežnícke organizácie na Slovensku (v roku 2007 mala 7 500 členov); svoje zastúpenie má v 34 strediskách (nižších organizačných zložkách), ktoré pôsobia v 9 krajoch a 34 okresoch Slovenska (<http://www.domka.sk/site/node/2>; <http://www.saleziani.sk/domka.html>). **Združenie Laura** (podľa blahoslavenej Laury Vicuňovej) je dobrovoľná nezisková organizácia, ktorá sa zameriava najmä na výchovu dievčat (do 26 rokov). Svoju činnosť realizuje na miestnej úrovni v 17 strediskách. V roku 2006 malo Združenie Laura 1 160 členov, z toho väčšinu tvorili deti do 15 rokov (<http://www.saleziani.sk/laura.html>).

3.1.2 Podstata organizácie

Saleziánske hnutie je medzinárodné detské a mládežnícke hnutie výchovnej povahy, ktoré je charakterizované *organizačnou autonómiou, saleziánskou spiritualitou a pedagogikou, koordináciou činnosti a úzkou spoluprácou* (<http://www.domka.sk/site/>). Tvoria ho rehoľné a laické spoločenstvá, realizujúce celistvú výchovu mladých ľudí, prednostne chudobných, žijúcich na okraji spoločnosti (<http://www.saleziani.sk/identita.html>).

Spiritualita saleziánskeho hnutia predstavuje originálnu syntézu života a práce, ktorá je označovaná ako *saleziánsky duch*. Charakterizuje ho:

- Osobitná *starostlivosť o dobro mladých*.
- *Láskavosť, schopnosť prijímať, ústretové vzťahy, priateľstvo, rešpekt a trpezlivosť*.
- *Optimizmus a radosť, prameniace z presvedčenia, že vo všetkom možno nájsť dobro*.
- *Práca, miernosť, jednoduchosť, vyrovnanosť, pokoj, vnútorná disciplína*.
- *Radostné prijímanie každodennosti*.
- *Tvorivosť a pružnosť* ako výraz toho, že poslanie hnutia má saleziánsky charakter.
- *Perspektíva života vnímavá na podnety Svätého Ducha v znameniach čias*.
- *Preventívny výchovný systém*, založený na rozume, viere a láskavosti.

- *Duchovným základom* saleziánskej práce je *hlboká dôvera v Boha* a počúvanie jeho vôle. (<http://www.saleziani.sk/nas-styl-zivota.html>)

Saleziánska výchova je postavená viac na predchádzaní zla ako na jeho dodatočnom liečení a trestaní (represii) (Dermek, A.: 1995. Zdroj: Sandtner, Š.: 1995, s. 16). Prevencia spočívala v umiestňovaní chovancov do priateľského prostredia, kde povzbudzovaním k dobrým skutkom cítili „nad sebou bedlivé oko direktora alebo asistentov, ktorí sa s nimi rozprávajú, (...) radia a láskavo napomínajú ako milujúci otcovia“ (Bosco, J.: 1986, s. 82) a znemožnia chlapcovi previniť sa. Tento zásadný výchovný postoj bol budovaný na troch **základných pilieroch (princípoch)**:

- **Rozum** predstavuje vyššiu hodnotu ako iba predpis (zákaz, príkaz); chápe sa ako múdrosť, rozvážnosť, prejavujúca sa *v rozumnosti požiadaviek, pružnosti a prispôsobivosti vychovávateľa a presvedčivosti ponúk*. Predstavuje schopnosť pokojne uvažovať a pohotovo posúdiť momentálnu situáciu a zvoliť najvhodnejšiu reakciu. Rozum tiež vedie k *asistencii* (pomocná prítomnosť) (Dermek, A.: 1995. Zdroj: Sandtner, Š.: 1995). Asistencia sa nechápe ako samoúčelný dozor, ale ako neustála (nie však vnucujúca sa) prítomnosť vychovávateľa medzi vychovávanými. Vychovávateľ má vychovávať spontánne, nebadane a s láskou; neustálou prítomnosťou má u mladých vytvárať návyk byť rozumným a pridržovať sa noriem. Rozum sa pri výchove uplatňuje najmä *v dialógu* vychovávateľa a vychovávaného. Preventívny systém vychádza z rozumu vychovávateľa a smeruje k rozumu vychovávaného. Učí vychovávaného myslieť a konať uvážene, kriticky, pokojne, učí ho ovládať sa a korigovať vášne a náboženské pocity (<http://www.saleziani.sk/preventivny-system.html>).
- **Náboženstvo** (viera) prezentuje rozvinutie zmyslu pre Boha, smerovanie k večným hodnotám, životu vo viere a úsilie o kresťanskú evanjelizáciu. Je však zároveň i prirodzenou cestou k občianskej spoločnosti, civilnej pracovitosti a prevencii kriminality (<http://www.saleziani.sk/preventivny-system.html>). Don Bosco bol presvedčený, že výchova bez duchovného základu nie je možná. Vieru považoval za „najvyšší cieľ, za zjednocujúci prvok celého výchovného systému a spásu duše za základný motív svojej teológie pedagogiky.“ (Motto, F.: 2005, s. 63 – 64). Preto sa požiadavka nábožnosti týka v prvom rade vychovávateľa, ktorý vo vychovávanom vidí dieťa Božie. Mládež treba viesť k vyhýbaniu sa zlu a konaniu dobra. Nábožnosť

však nespájal len s vedomosťami, ani len s účasťou na náboženských obradoch, ale najmä so životom vo viere, Evanjeliom ako životnou praxou.

- **Láska** sa považuje za srdce don Boscovej metódy. „Láska je dobrotivá a trpezlivá (...) všetko znáša, nikdy nad nikým nezúfa a všetko vydrží“ (Zdroj: Bosco, T.: 1991, s. 227 – 228). Od toho sa odvíjajú postoje saleziánskeho vychovávateľa (priateľstvo, dôvera a láska). Láskovosť si vyžaduje prácu na sebe a veľkú citovú vyrovnanosť. V kontakte s vychovávateľom, spoločným prežívaním radosti, zábavy i starostí a prejavmi lásky si musí získať srdce, úctu i dôveru vychovávaného. Vychovávaný musí cítiť, že je milovaný; vníma to ako *sympatické vnímanie mladých* (ich potrieb a záujmov) zo strany vychovávateľov, *dobré prijatie* (empatia, dobrotu, trpezlivosť a tolerancia) a *prejavy dôvery* (náklonnosti s praktickými odpoveďami na jeho potreby). Táto láskovosť zároveň predstavuje aj ideál, ku ktorému sa formuje srdce a štýl života mladých (Dermek, A.: 1995. Zdroj: Sandtner, Š.: 1995; <http://www.saleziani.sk/preventivny-system.html>).

Na vyššie uvedeních princípoch je založený **preventívny výchovný systém** (*radšej predchádzať zlu ako trestať; nie bitkou, ale láskou*). Jeho zdrojom je celoživotná pedagogická skúsenosť. Realizuje sa prostredníctvom tzv. „*partnerskej výchovy*“ (neustála prítomnosť vychovávateľa, dôverný, partnerský vzťah medzi vychovávateľom a vychovávaným odstraňuje príležitosť konať zlo); výchova je v ňom chápaná ako poslanie a až následne ako povolanie. Takto budovaný preventívny výchovný systém charakterizuje:

- *vôľa byť medzi mladými*, úsilie poznať ich hodnoty a skutočné požiadavky;
- *schopnosť viesť dialóg*;
- *bezpodmienečné prijímanie*;
- *viera v dobro* v každom človeku a snaha rozvíjať ho pozitívnymi zážitkami;
- *pozitívne prostredie* s aktivizujúcou prítomnosťou vychovávateľov i vychovávaných (Generálna rada SDB odbor pre saleziánsku pastoračiu mládeže: 1999).

Princípy hnutia sa odrážajú v jeho **symbolike**. **Znak (logo)** Saleziánov dona Bosca graficky tvoria dva prekrývajúce sa piktogramy. V pozadí je zjednodušené písmeno S (Saleziáni a symbol cesty), pričom pozadie znaku pripomína srdce (apoštolskú horlivosť, dobrotu, optimizmus a veselosť) i celý svet (svetový charakter saleziánskej charizmy). V popredí sú tri postavy (prostredná, najvyššia postava /symbolizujúca saleziánskych vychovávateľov/ akoby

objímala dve menšie postavy stojace vedľa nej). Postavy pripomínajú šípku, ktorá smeruje k výšinám; sú zároveň zobrazením domu so strechou (ruky) a nosnými piliermi (telá postáv). Symbol cesty (v tvare S) vyjadruje výchovné napredovanie a symbol domu predstavuje rodinný štýl výchovy a skúsenosť oratória. Tri piliere domu charakterizujú základné princípy (rozum, viera, láskavosť) (<http://www.saleziani.sk/logo-erb.html>) (Obrázok 2).

Podmienky členstva v hnutí závisia od konkrétneho rehoľného, resp. laického spoločenstva. Členstvo je dobrovoľné; členom môže byť *každý, kto súhlasí so stanovami združenia a jeho spiritualitou*. Rehoľné saleziánske spoločenstvá majú špecifické podmienky členstva.

Obrázok 2 **Znak Saleziánov dona Bosca**

Zdroj: <http://www.saleziani.sk/logo-erb.html>

Saleziánsku rodinu v SR tvoria v prvom rade *Saleziani dona Bosca* (rehoľné spoločenstvo mužov) a *Inštitút dcér Márie Pomocnice* (rehoľné spoločenstvo žien). Členovia rehoľných saleziánskych spoločenstiev žijú v domoch, v ktorých je spravidla aj stredisko pre mladých. Treťou vetvou saleziánskej rodiny je *Združenie saleziánskych spolupracovníkov* (zhromaždenie veriacich katolíkov – laikov i diecéznych kňazov), *Dobrovoľníčky dona Bosca* (sekulárny ženský inštitút), *Salezianski odchovanci* (laické združenie bývalých chovancov saleziánskych ústavov a mládežníckych stredísk), *Združenie Márie Pomocnice* (členovia rozširujú a prehlbujú úctu k Eucharistii a k Panne Márii Pomocnici).

So saleziánskym hnutím spolupracuje a využíva jeho preventívny výchovný systém aj *Združenie saleziánskej mládeže (Domka)*. **Základnou organizačnou** jednotkou Domky sú

spoločenstvá a krúžky. Jej členovia sa stretávajú pravidelne s cieľom osobnostného rastu a prehĺbovania viery. *Stredisko* združuje spoločenstvá, krúžky a vzniká so súhlasom miestnych zložiek saleziánskej rodiny, ak je počet jeho členov minimálne dvadsať. *Regionálne stredisko* zastrešuje a koordinuje činnosť stredísk na území jeho pôsobnosti v rozsahu, v akom ho poverí predsedníctvo. *Ústredie* je výkonnou zložkou združenia na celoslovenskej úrovni, podlieha predsedníctvu združenia a riadi ho predseda združenia.

3.1.3 Zameranie činnosti

Zakladateľ saleziánskeho hnutia don Bosco zacielil toto hnutie na formáciu „statočných občanov, dobrých kresťanov a raz šťastných obyvateľov neba“ (Pravidlá apoštolského života, 1986). **Cieľom saleziánskeho hnutia** je *vychovávať* (realizovať celistvú výchovu mladého človeka) a *evanjelizovať* (šíriť radostnú zvesť kresťanskej viery). V *podmienkach občianskeho združenia Domka* je tento všeobecný cieľ modifikovaný ako *výchova samostatných, zodpovedných a solidárnych mladých ľudí, ktorí svoj život orientujú smerom k ľudským a kresťanským hodnotám a prosociálnym aktivitám* (<http://www.domka.sk/site/node/3>).

V činnosti Domky a ďalších zložiek saleziánskeho hnutia sa vyššie uvedené cieľové zameranie realizuje v sústave **čiasťkových výchovných cieľov**:

- *slobodný a harmonický rozvoj osobnosti (telesný, duševný, duchovný a spoločenský);*
- *zodpovednosť za seba i svet (zdravý životný štýl, ekologická výchova, kultúra života);*
- *náboženské, morálne, kultúrne a vzdelanostné povznesenie detí a mládeže;*
- *racionálne využívanie voľného času so zameraním na sebarealizáciu;*
- *solidarita, pomoc, ochrana (charitatívna, verejnoprospešná, ekologická činnosť);*
- *prevencia pred vznikom sociálno-patologických javov.*

Výchovné ciele saleziánov sa realizujú v niekoľkých **obsahových úrovniach**:

- **Duchovná činnosť** saleziánov je považovaná za kľúčovú. Saleziánske hnutie stojí na kresťanských princípoch, a preto zdôrazňuje potrebu duchovného rastu. Jeho zmyslom je pozitívne usmerňovať výchovu detí a mladých, pomôcť im rozvíjať osobnosť podľa vzoru Krista a kresťanských hodnôt. Jej piliermi sú kontakt s Bohom, modlitba a sv. omša. V strediskách sa konajú duchovné cvičenia, organizujú sa púte a iné podujatia.

- **Záujmová činnosť** sa realizuje prostredníctvom tzv. „stretiek“ (5- až 15-členné spoločenstvá pod vedením animátora, na ktorých sa deti a mládež učia komunikovať, žiť v spoločenstve a osobnostne sa formujú) a záujmových krúžkov (podporujú osobnostný rast detí a rozvíjajú ich schopnosti a nadanie).
- **Rekreačnú a športovú činnosť** realizujú prostredníctvom hier a športových aktivít kompenzujúcich nedostatok pohybu. Športové podujatia (realizované aktívnou spoluprácou a s rovnakými možnosťami pre všetkých) majú rekreačný charakter, rozvíjajú osobnosť a sú zmysluplným využitím voľného času. V saleziánskych priestoroch a na ihriskách saleziáni organizujú športové turnaje a dlhodobé súťaže, počnúc regionálnymi, cez celoslovenské až po medzinárodné (napr. KAMA – celoslovenská saleziánska súťaž vo futbale, PGSE – celoeurópske saleziánske hry, stolnotenisová liga, turnaj v stolnom futbale /calcetto/, hokejbalový turnaj a i.).
- **Kultúrna činnosť** sa uskutočňuje prostredníctvom divadelných predstavení, vytvárania audio- a videoštúdií, podpory výroby filmov a videozáznamov, organizovaním turné skupín a hudobných telies, podpory vznikajúcich umeleckých telies, organizovaním festivalov na všetkých úrovniach. Spoločenské akcie sa organizujú väčšinou pri významnejších sviatkoch a udalostiach (fašiangové plesy, karnevaly, katarínske zábavy, majálesy, Don Bosco Show a i.).
- **Sociálna, humanitná a charitatívna činnosť** vyplýva z poslania venovať sa osobitne najchudobnejším a opusteným. Ide o každodennú prácu s deťmi a mládežou pochádzajúcou z etnických minorít (Rómovia) a subkultúr a s marginalizovanými, znevýhodnenými deťmi a mládežou. Realizujú sa rôzne zbierky (Tehlička pre misie, Tehlička pre Sudán a i.), ale najmä sa pripravujú misijní dobrovoľníci na šírenie Evanjelia vo svete (Rusko, Ukrajina, India a pod.).
- **Vzdelávacia činnosť** je realizovaná prostredníctvom vzdelávacích projektov, ako sú školenia a tréningy, semináre, výcviky, workshopy, školy pre animátorov a pod. Vzdelávacie projekty sú určené animátorom (vedúcim skupín), dobrovoľníkom, zamestnancom a dobrovoľníkom ústredia a školiteľom Školy pre animátorov.
- **Publikačná a mediálna činnosť** je považovaná za jednu z priorít. Saleziáni sa usilujú využívať všetky moderné formy komunikácie ako nástroje výchovy a evanjelizácie mladých a rodín. Na tieto účely sa využíva *Vydavateľstvo Don Bosco*, ktoré vydáva knihy, časopisy (*AHA* – kresťanský mesačník pre tínedžerov, *Don Bosco dnes* – časopis pre saleziánsku rodinu, dobrodinčov a priateľov dona Bosca, časopis *Sväté*

písmo pre každého, Domáci holub – štvrťročník určený domkárom, ktorí aktívne pracujú v strediskách a ďalšie strediskové časopisy), audiovizuálnu a televíznu tvorbu (štúdio AHA), internetové stránky a i.

- **Medzinárodná činnosť** uskutočňovaná v spolupráci so zahraničnými mládežníckymi organizáciami je určená na získavanie jazykových znalostí a rozširovanie kultúrnych vedomostí. Na jej podporu sa organizujú medzinárodné akcie, Mládežnícke výmeny a Európska dobrovoľnícka služba, mladí sú vysielaní do zahraničia na kurzy, školenia a pobyty. *Domka* je jednou zo zakladateľských organizácií európskej siete saleziánskych mládežníckych organizácií *Don Bosco Youth-Net*. (<http://www.saleziani.sk/>; Stanovy Domka; <http://www.domka.sk/site/node/4>)

3.1.4 Metodika výchovy

Na dosahovanie výchovných cieľov a obsahových súčastí saleziánskeho systému výchovy využíva hnutie rôzne **formy, metódy a prostriedky** (metodika výchovy). Realizujú sa formou:

- *pravidelných aktivít* („stretká“, duchovné cvičenia, duchovná obnova, záujmové útvary, rôzne ustálené podujatia, napr. tábory, plesy, šarkaniády, Biblická olympiáda a i.);
- *príležitostných aktivít* (výlety, púte, hromadné podujatia, besedy, kurzy, kultúrne predstavenia, akadémie a divadelné predstavenia a pod.);
- *individuálnych aktivít* (práca s jednotlivcami a malými spoločenstvami).

V ďalšej časti sústredíme svoju pozornosť na charakteristiku **najpríznačnejších konkrétnych prostriedkov** výchovy saleziánskeho hnutia.

Strediská pre mladých (oratóriá)

Oratóriá ponúkajú rodinné prostredie a vzťahy s dostatkom možností pre intelektuálny a prosociálny rast, zmysluplné využívanie voľného času a duchovnú formáciu detí a mládeže (<http://www.saleziani.sk/preventivny-system.html>). V saleziánskych domoch sa spravidla nachádza stredisko na skupinové stretnutia, záujmové krúžky a iné formy činnosti.

Osobnosť vychovávateľa

Osobnosť vychovávateľa je kľúčovým prostriedkom preventívneho výchovného systému. Ján Bosco hovorieval: „Buďte s chlapcami, rozumom, vierou a láskavosťou predídete hriechu. Stanete sa svätými a vychovávateľmi svätých. Naši chlapci budú cítiť, že sú milovaní“ (<http://www.saleziani.sk/kratky-zivotopis.html>). Vychovávateľ musí byť oddaný svojim chovancom a nesmie prijímať záväzky, ktoré by ho od tejto povinnosti odvádžali. Vzťah vychovávateľa a vychovávaného je založený na priateľstve, porozumení, a tak výchova, ako píše F. Motto (2005), sa stáva spoluvýchovou, kde sa vychovávateľ aj vychovávaný zúčastňujú na spoločnom výchovnom diele.

Prostriedky duchovného života

Prostriedky duchovného života sa nedajú oddeľovať od ostatných prostriedkov saleziánskeho preventívneho výchovného systému. K duchovným prostriedkom môžeme zaradiť duchovné obnovy (mesačná ponuka duchovnej obnovy), svätú omšu, modlitbu, spoveď, duchovné čítanie, úvahy, púte a ďalšie. Všetky tieto prostriedky vedú k večným hodnotám a ideálu, ktorým je pre saleziánske hnutie Kristus a Nepoškvrnená Panna Mária.

Divadelné a kultúrne predstavenia

Duchovné a kultúrne predstavenia patria k privilegovaným nástrojom preventívneho systému saleziánov. Sám don Bosco písal pre svojich chlapcov tzv. „divadielka“. Divadlo považoval za jeden z charakteristických prejavov radostného života a hovorieval, že ak sa divadielko zameriava predovšetkým na vhodnú zábavu, výchovu a poučenie, môže byť veľmi prospešné. Uprednostňoval veselé, jednoduché, krátke, ale vždy mravne poučné divadelné predstavenia. Divadlo má plniť trojakú funkciu – rekreačnú, výchovnú a didakticko-kultúrnu (Motto, F. 2005; <http://www.saleziani.sk/divadlo.html>). Medzi saleziánskymi prostriedkami zastávajú dôležité miesto i *hudba a spev*, lebo vytvárajú veselú a uvoľnenú atmosféru a zjemňujú estetický vkus a cit. Aj hudba mala podľa dona Bosca nielen zabávať, ale aj vychovávať.

Hry a súťaže

Hry a súťaže najrôznejšieho charakteru (najmä pohybové a športové) patria k najpresvedčivejším momentom preventívneho výchovného pôsobenia. Sám don Boso veľmi dobre poznal výchovnú hodnotu hier. Vychovávateľ si musí uvedomovať, že pracuje s mládežou, neraz i s hravými, neposednými a ľahkomyselnými deťmi, ktoré majú právo na hru, na zábavu, na uvoľnenie. Hra a zábava odpútava vychovávaných od predčasných otázok,

na ktoré ešte nedozreli. Navyše, hra umožňuje nebadanú, spontánnu výchovu bez mentorovania a príkazov. Produkuje zdravú radosť a najvhodnejšiu klímu i pre ostatné saleziánske činnosti. Uprednostňoval pohybové hry pred hrami rozvíjajúcimi ducha a spájal ich najmä s telesným a mravným rozvojom. Najvhodnejším prostredím na realizáciu hier je *saleziánske stredisko*, predovšetkým však *ihrisko*. Hra vytvára nenútenú, priateľskú a rodinnú atmosféru, preto predstavuje najlepší spôsob, ako spoznať mladých a výchovne na nich pôsobiť. Hra má tiež oddychový a rekreačný charakter (Motto, F. 2005).

Tábory a výlety

K obľúbeným formám práce s deťmi a mládežou v saleziánskom hnutí patria i tábory a výlety. Don Bosco postrehol, aké problematické (i nebezpečné) môžu byť pre deti prázdniny trávené bez zmysluplnej náplne (nuda, asociálna činnosť, zvýšený výskyt zranení a i.). Saleziáni v súčasnosti organizujú prevažne letné a zimné tábory, prímestské tábory a výlety do prírody. Pobytové tábory sa organizujú pre deti (9 – 14 r.) i pre mladých (15 – 18 r.). Tábory pre deti ponúkajú týždeň plný aktivít, rozvíjajú staré a iniciujú vznik nových priateľstiev, deti si vytvárajú pozitívny vzťah k prírode a získavajú nové zručnosti. Po skončení letných táborov sa deti často zapájajú i do ďalších aktivít hnutia. Turistické podujatia a výlety sú spravidla motivované nejakou ústrednou myšlienkou a patria medzi pravidelné víkendové aktivity stredísk. Výlety slúžia na spoznávanie Slovenska i zahraničia. Organizujú sa pešie, cyklistické a iné typy (druhy) výletov. (<http://www.domka.sk/site/node/29>).

3.2 Výchovný systém organizácie YMCA

Na Slovensku pôsobiace Kresťanské združenie mladých ľudí sa vyvinulo z mužskej organizácie anglo-amerického pôvodu *Young Men's Christians Association* (YMCA – Kresťanské združenie mladých mužov).

3.2.1 História organizácie

Kresťanské združenie mladých mužov (ďalej YMCA) vzniklo v roku 1844 vo Veľkej Británii ako prostriedok kresťanskej pomoci mladým ľuďom v nezdravých sociálnych podmienkach veľkých miest na konci priemyselnej revolúcie. Jej zakladateľom bol obchodný zástupca *George Williams*; prvé Kresťanské združenie mladých mužov zorganizoval ako náhradu biblického štúdia a modlitby pre dvanásť mužov. Cieľom YMCA bola, ako uvádzajú J. Cach a B. Hofbauer (1967, s. 19), výchova mládeže podľa zásad kresťanstva (protestantizmu). Okrem výchovnej funkcie plnila tiež úlohy charitatívne, sociálne a zdravotné, rozvíjala osvetovú činnosť, usporadúvala kurzy, zriaďovala klubovne, jedálne, nocľahárne, letné a zimné tábory a pod. Medzi mládežou si však hnutie pomerne rýchlo získavalo popularitu aj organizovaním športových aktivít, hier a rekreačnej činnosti, budovaním domovov, ktorých súčasťou boli plavárne a športoviská (Cach, J. – Hofbauer, B. 1967). Napriek tomu, že YMCA spočiatku rozvíjala svoju činnosť v evanjelickom prostredí, neskôr sa rozšírila aj do iných denominácií a sociálnych vrstiev vtedajšieho Anglicka. Bola otvorená pre mužov, ženy a deti, rôzne rasy, náboženstvá, národnosti a sociálne vrstvy. Všeobecná obľúbenosť a úspechy neskôr podnietili vznik organizácie s podobným zameraním pre ženy *Young Women's Christian Association* (YWCA – Združenie mladých kresťanských žien).

*Myšlienky YMCA sa na Slovensko dostali po 1. svetovej vojne a vzniku ČSR (1919) zásluhou zástupcov YMCA z Ameriky (R. L. Dilley), ktorí iniciovali a podporovali ideový, programový a materiálny rozvoj YMCA na Slovensku. YMCA v ČSR zakladala vojenské domovy, ktorých počet rýchlo stúpал (20 na Slovensku – Bratislava, Žilina, Košice, Banská Bystrica a i.). YMCA však začala na Slovensku oficiálne pôsobiť až v roku 1920 založením prvého združenia *Železničarskej a poštovej YMCA v Bratislave* (Perútka, J.: 1980). V roku*

1921 musela YMCA *zrušiť všetky vojenské domovy*; s podporou štátnych orgánov preniesla svoju pozornosť na civilné obyvateľstvo. V nasledujúcom období sa upriamila na *budovanie stredísk* pre všetky druhy činnosti YMCA (vzdelávaciu, kultúrno-spoločenskú, náboženskú a telovýchovnú), zakladala knižnice, čítárne, spoločenské miestnosti, v ktorých sa organizovali rôzne kurzy, ochotnícke divadelné predstavenia, Y-kluby (fotoklub, klub filatelistov), sústredila sa aj na budovanie ihrísk. V lete 1922 zorganizovala YMCA s pomocou pražského ústredia *prvý letný tábor* pre mládež z celého Slovenska.

Prínos YMCA však spočíval hlavne v duchovnom a morálnom rozvoji mládeže (výchova k férovosti v športe, zdôrazňovanie demokracie a občianskych princípov a pod.). Na členov sa kládli vysoké nároky, mladí ľudia mali možnosť naučiť sa správne žiť a pracovať, sprostredkúvali sa im kontakty so zahraničím i spoznávanie kultúry iných národov. Veľký prínos zaznamenala YMCA aj v oblasti športov. Mnohé športy sa na Slovensko dostali práve vďaka pôsobeniu YMCA (basketbal, volejbal, box, playgroundball, lukostreľba a pod.) (Perútka, J.: 1988; <http://www.ymca.sk/historia.php>). YMCA podnietila organizovanie vzdelávacích kurzov, ktoré v marci 1922 inšpirovali založenie ďalšieho samostatného združenia (Akademická YMCA). Akademická YMCA sa snažila preniknúť medzi mladých ľudí, najmä do radov študujúcej, vysokoškolskej, učňovskej i pracujúcej mládeže a bola zameraná na telesnú výchovu a šport. Jej činnosť však trvala len krátko (do roku 1935).

V roku 1939 bola YMCA na Slovensku zakázaná. Jej pracovníci boli presunutí do nového Ústavu sociálneho a kultúrneho, v ktorom viedli správu časti vyššie spomenutých zariadení YMCA počas obdobia 2. sv. vojny. Naďalej však fungovala obchodná škola a rôzne dlhodobé kurzy, ktoré zabezpečovali jej ekonomickú sebestačnosť. Preto mohla po skončení vojny v roku 1945 opätovne rozvinúť svoju činnosť a pomáhať i združeniam v Čechách. YMCA obnovila (zásluhou *J. Pacanovského*) na krátku dobu svoju činnosť (pod názvom „YMCA na Slovensku“) v roku 1945. Jej predsedom sa stal *M. Pišút*. Slobodnú činnosť však rozvíjala len do roku 1948, keď sa v ČSR dostali k moci komunisti. V dôsledku nastolenia totalitného režimu a vytvorenia jednotnej detskej a mládežníckej organizácie (ČSM a PO) bola následne v roku 1950 činnosť YMCA pod nátlakom ukončená a jej majetok odňatý. V období po nežnej revolúcii (november 1989) bolo v apríli 1990 obnovené združenie YMCA v Československu a o niekoľko dní neskôr i miestne združenie v Bratislave. Novovzniknutý prípravný výbor pre obnovu národného združenia YMCA na Slovensku podnietil činnosť stredísk v rokoch 1990 – 1991. Najväčšou prekážkou pre združenie YMCA však bolo vrátenie skonfiškovaného majetku, pretože všetky archívne materiály YMCA spred r. 1951 boli vinou

ČSM, resp. SZM, ako následným majiteľom zariadení a objektov YMCA, zničené (<http://www.ymca.sk/historia.php>).

V súčasnosti má Kresťanské združenie mladých ľudí na Slovensku 17 miestnych združení (kolektívnych členov), 34 základných kolektívov a približne 683 členov (členská základňa je vyčíslená podľa členských zoznamov odovzdaných k 31. 12. 2007).

3.2.2 Podstata organizácie

YMCA na Slovensku je kresťanský orientované, dobrovoľné, nepolitické a nekonfesijné združenie mladých ľudí bez ohľadu na pôvod, pohlavie, rasu, národnosť, náboženské vyznanie, sociálno-spoločenské postavenie a politické presvedčenie. Svoje *poslanie YMCA* spája so starostlivosťou o všestranný telesný, duševný a duchovný rozvoj mladých ľudí. Pri svojej práci uplatňuje *kresťanské idey* (ako nevyhnutný zdroj duchovnej a mravnej sily) v nadväznosti na kultúrne a historické tradície.

Za *ústrednú ideu* združenia možno považovať citát z Evanjelia sv. Jána: „*Aby všetci jedno boli*“. Jej zmysel napĺňa prihlásením sa k tzv. Parížskej báze (prijatej Svetovou alianciou YMCA v Paríži v roku 1855), podľa ktorej sa združenie snaží „zdužovať mladých mužov (ľudí), ktorí podľa evanjelia považujú Ježiša Krista za svojho Boha a Spasiteľa, túžia byť jeho učeníkmi vierou, životom a usilujú sa o rozšírenie jeho kráľovstva medzi mladými ľuďmi“ (Pozri: Stanovy YMCA na Slovensku, s 1.).

V roku 1973 (v ugandskej Kampale) bolo hlavné poslanie YMCA doplnené týmito *princípami*:

- Zasadzovať sa za *rovnaké príležitosti a spravodlivosť pre všetkých*.
- Tvoriť prostredie, v ktorom medziľudské vzťahy charakterizujú *láska a porozumenie*.
- Vytvárať a upevňovať *čestnosť, pravdivosť a tvorivosť*.
- Rozvíjať modely riadenia dokumentujúce *rozličnosť a hĺbku kresťanskej skúsenosti*.
- Pracovať na *rozvoji celého človeka*.
- Rozdiely v názoroch nemajú narúšať *bratské vzťahy medzi členmi YMCA* (Pozri: Stanovy YMCA na Slovensku).

Znakom národného združenia YMCA na Slovensku je *rovnostranný červený trojuholník stojaci na vrchole s protiľahlým vodorovným ramenom a priečnym modrým obdĺžnikom s bielym nápisom YMCA* (Obrázok 3). Trojuholník v znaku YMCA symbolizuje harmonickú

vyváženosť troch zložiek osobnosti mladého človeka (ducha, mysle a tela), ktoré by mali byť previazané pevnou vôľou človeka (vyjadrenou symbolom modrého štítu).

Obrázok 3 Znak YMCA

Zdroj: <http://www.hostel.ymca.sk/>

Členstvo v Kresťanskom združení mladých ľudí môže nadobudnúť formu individuálneho a kolektívneho členstva (Pozri: Stanovy YMCA na Slovensku). **Individuálnym členom** združenia sa môže stať ľubovoľná osoba bez ohľadu na vek, pohlavie, náboženské vyznanie či politické presvedčenie. Podmienkou nadobudnutia individuálneho členstva je podanie prihlášky a zaplatenie členského príspevku. Prijatím do YMCA vzniká pre jednotlivca nárok na využívanie práv (účasť na podujatiach YMCA, podávať pripomienky, využívať výhody, voliť a byť volený do orgánov YMCA a i.) a záväzok plniť povinnosti člena združenia (platiť členské príspevky, rešpektovať stanovy YMCA, žiť a pracovať pre rozvoj združenia). Individuálne členstvo zaniká úmrtím alebo rozhodnutím výboru. O **kolektívne členstvo** v YMCA na Slovensku sa môžu uchádzať tie miestne alebo špecializované združenia, ktoré majú minimálne 12 členov, z toho aspoň 3 riadnych, ktorí dosiahli vek 18 rokov (výbor miestneho združenia). Za špecializované združenia YMCA na Slovensku sa považujú také (miestne) združenia, ktoré sú obsahovo zamerané výlučne na jednu špecifickú oblasť práce s mládežou (resp. inými vekovými skupinami).

Organizačnú štruktúru YMCA tvorí zväzok organizačných jednotiek – **miestnych združení** (individuálnych členov) a **špecializovaných združení** (kolektívnych členov) YMCA. **Najvyšším orgánom** je *Snem YMCA na Slovensku*, ktorý sa skladá zo zástupcov všetkých združení, ktoré sú kolektívnymi členmi YMCA na Slovensku. Snem volí *Výbor YMCA na Slovensku*, ktorý koordinuje činnosť združenia. Štatutárnymi zástupcami združenia YMCA na Slovensku sú *predseda výboru YMCA na Slovensku* a *generálny sekretár YMCA na Slovensku*

(ak je vymenovaný), prípadne jeho zástupca. Generálny sekretár zodpovedá za plnenie uznesení výboru v programovej aj hospodárskej oblasti. Kontrolným orgánom je *Revízná komisia*, ktorá preskúmava hospodárenie združenia (Pozri: Stanovy YMCA na Slovensku).

3.2.3 Zameranie činnosti

Cieľ výchovy napĺňa a rozvíja poslanie YMCA v oblasti starostlivosti o *všestranný telesný, duševný a duchovný rozvoj mladých ľudí*; realizuje sa prostredníctvom niekoľkých *čiastkových výchovných cieľov* (Kratochvílová, E.: 2004; http://www.ymca-nesvady.sk/ymca/o_nas.html):

- *ovplyvňovať morálny vývin* detí v zmysle humanistických a demokratických ideálov, tolerantnosti a občianskej zodpovednosti, úcty a ohľaduplnosti k človeku a prostrediu;
- tolerantnou náboženskou a mravnou výchovou *približovať deťom základné princípy kresťanského učenia* a napomôcť duchovnému prerodu mládeže;
- zaujať deti vo voľnom čase, a tým ich *ochrániť pred negatívnymi vplyvmi prostredia*;
- *zvyšovať kultúrnu, odbornú, vzdelanostnú a športovú úroveň* detí a mládeže;
- *rozvíjať humanitárnu a charitatívnu činnosť*;
- *zapájať sa do medzinárodnej spolupráce, solidarity a pomoci*.

Všestranný telesný, duševný a duchovný rozvoj mladých ľudí sa v YMCA realizuje v rôznych **obsahových oblastiach (programoch) činnosti**:

- *spoločensko-kultúrne, športové, vzdelávacie* (o vede, kultúre, umení, literatúre, ekológii a i.), *ekologické a rekreačné programy pre deti, mládež, dospelých*;
- *humanitárna a charitatívna činnosť* na pomoc odkázaným ľuďom doma i v zahraničí;
- *servisné služby*;
- *vydavateľská a edičná činnosť*, napomáhajúca duchovnému prerodu a zvyšovaniu vzdelanostnej, kultúrnej, odbornej a športovej úroveň mládeže;
- *spolupráca s národnými, regionálnymi a miestnymi združeniami*; slúži na vzájomnú výmenu vedomostí, skúseností a rozvíja schopnosť prijímať odlišnosť iných;
- *podnikateľská a obchodná činnosť*.

3.2.4 Metodika výchovy

Jednotlivé obsahové oblasti a smery činnosti YMCA sa v podmienkach jej združenia realizujú rôznorodými formami a prostriedkami činnosti (<http://www.ymca.sk/aktivity.php>; Výročná správa YMCA Slovakia 2007).

Formy práce s deťmi

- **Lesná YMCA** predstavuje pravidelnú, systematickú celoročnú formu oddielovej činnosti s deťmi, zameranú na budovanie ich vzťahu k prírode, hudbe, zdravému životnému štýlu, rozvíjaniu samostatnosti, zodpovednosti, spolupráce, priateľských vzťahov a životných zručností; pomáha deťom utvárať ich hodnotový systém.
- **Detské kluby** pôsobia ako forma pravidelnej celoročnej záujmovej činnosti, prostredníctvom ktorej sú deti vedené k aktívnemu využívaniu voľného času, rozvíjaniu manuálnych zručností, účasti a organizovaniu športových súťaží, hier, pracovných dielní zameraných na primárnu prevenciu drogových závislostí.
- Veľkej obľube sa tešia **jazykové programy**; sú organizované buď ako pravidelné kluby, alebo letné denné tábory s výučbou angličtiny pod vedením zahraničných lektorov.

Formy práce s mládežou

- **Folková hudba** – v YMCA ju reprezentuje „gitarová škôlka“ (pre začiatočníkov) a „gitarový brloh“ (pre mierne pokročilých) – vedie k aktívnej hre na gitare.
- **Ten-Sing** („spievanie teenagerov“) – prezentuje hudobno-sociálny program celoročnej tvorivej činnosti zameranej na hudbu, spev, divadlo a spoločenstvo; rešpektuje kultúru mladých, dáva im do rúk zodpovednosť a poskytuje možnosť osobného rastu prostredníctvom sebarealizácie. Predstavuje amatérsku umeleckú alternatívu pre mladých od 13 – 19 rokov, v rámci ktorej si môžu vyskúšať spievanie v zbore alebo sólovo, tancovanie, hranie krátkych scénok, hru na hudobných nástrojoch, dirigovanie či organizovanie podujatí (organizuje sa tzv. Ten-Singové leto). Základné myšlienky Ten-Singu sú symbolizované v tzv. 3K:

- *Kristus* – myšlienka vedenia mladých ľudí ku Kristovi je základom celej práce,
  - *Kreativita* – človek ako Boží obraz bol však stvorený k tomu, aby ďalej tvoril zmysluplné veci. V Ten-Singu je možné toto ľudské obdarovanie slobodne rozvíjať,
  - *Kultúra* – v Ten-Singu sú kultúra mladých, ich problémy a otázky brané vážne. Ten-Sing je moderný spevácky zbor, kombinujúci prvky popu, rocku a modernej duchovnej hudby, napr. černošských gospelov.
- ***Mládežnícke kluby*** sú zamerané na hľadanie odpovedí na spoločné otázky a problémy, besedy a prednášky na aktuálne témy, hry, výlety. Osobitné miesto majú v činnosti mládežníckych klubov rôzne formy športových aktivít – volejbal, futbal, turistika, cykloturistika, stolný tenis, baseball, netradičné športy (ringo, lacross, indiaci, softball).

Formy práce s mladými vedúcimi

Práca s mladými vedúcimi umožňuje nadobudnutie praktických skúseností a rozvoj organizačných zručností; zároveň poskytuje možnosť seberealizácie a aktívneho trávenia voľného času v rovesníckej skupine. YMCA ponúka dobrovoľnú prácu pri vedení oddielov a klubov, organizovanie miestnych, celoslovenských i medzinárodných projektov.

Formy práce s menšinovými a sociálne znevýhodnenými skupinami

Práca s menšinovými a sociálne znevýhodnenými skupinami (deti z detských domovov, nezamestnaní a i.) s cieľom združovať a zblížovať ľudí. YMCA pracuje tiež na národnostne zmiešaných územiach.

Formy práce využívané vo všetkých vekových a sociálnych skupinách

- Vo všetkých vekových a sociálnych skupinách YMCA realizuje ***klubovú činnosť***, ktorá má rôzne podoby a formy podľa možností miestnych združení. Organizujú sa *diskusné kluby* (zamerané na spoločné diskusie so zaujímavými hosťami), *filmové kluby* (sledovanie filmov a následné diskusie o spoločenskom odkaze filmov), *hudobné kluby* (napr. hra na gitare), *interaktívna výučba jazykov* (so zahraničnými lektormi), *kluby ekológie*, *dobrovoľnícke*, *nízkoprahové centrum*, *výtvarné aktivity a ručné práce* (zamerané na učenie sa umeleckým technikám a rozvíjanie tvorivosti), *tanec* (country tanec), *biblické krúžky pre deti a mládež*, *duchovné stretnutia*,

zamerané na uplatňovanie nenásilnej, neortodoxnej a tolerantnej *mravnej a náboženskej výchovy*.

- **Formy telesnej výchovy, športu** a pestovania princípov fair play. Využíva sa na to *outdoor, pravidelná športová činnosť* (futbal, stolný tenis, aerobic, netradičné športy – florbal, indiaci a i.), *tábory pre deti a mládež* (letné, zimné, jazykové, stanové, hudobné a i.), *lesná YMCA* (prostredníctvom ktorej sa u detí a mladých rozvíja pozitívny vzťah k prírode a život v súlade s ňou), *lezenie a vysoké lanové prekážky* a i.
- **Biblické hodiny a kurzy** patria k základným prostriedkom náboženskej výchovy v YMCA, ktoré majú viesť mladých ľudí k čítaniu Biblie a aplikácii kresťanských princípov do bežného života.
- **Tábory** organizované YMCA majú dlhodobú tradíciu. YMCA organizuje najrôznejšie letné i zimné tábory – jazykové, hudobné, stanové, pobytové aj denné, na Slovensku i v zahraničí, tábory s kresťanským duchovným, športovým, vzdelávacím, ekologickým a rekreačným programom. V táboroch sú deti vedené k získavaniu pozitívnych povahových čŕt, vedomostí, zručností a návykov, ktoré môžu prakticky uplatňovať.
- YMCA **výchovne využíva akcie**, ktoré sú zamerané na rôzne oblasti ľudskej činnosti (spoločenské, športové, turistické, ekologické a kultúrne akcie a slávnosti); organizujú sa celoročne pre pracujúce skupiny mladých ľudí.
- Rôzne **formy dobrovoľníctva** neslúžia iba na napĺňovanie poslania Kresťanského združenia mladých ľudí, ale súčasne vedú dobrovoľníkov k nesebeckej práci pre blaho celku. Dobrovoľníci sa zúčastňujú na vedení jednotlivých aktivít YMCA a tak získavajú potrebné vedomosti, zručnosti a skúsenosti, ktoré môžu uplatniť v súkromnom a neskôr aj pracovnom živote.
- **Vydavateľská činnosť** má napomáhať duchovnému prerodu a zvyšovať vzdelanostnú, kultúrnu, odbornú a športovú úroveň mládeže.
- Rozvíjanie mnohostranných foriem **národných (slovenských) a medzinárodných kontaktov** s prvkami vzájomného spoznávania, spriatelenia a všestrannej spolupráce mládeže a mladých ľudí rôznych kontinentov. Realizujú sa *Medzinárodné dobrovoľnícke programy* (napr. *európska dobrovoľnícka služba* je určená pre ľudí od 18 do 30 rokov, trvá 6 až 12 mesiacov v cudzej krajine. Cieľom tejto aktivity je naučiť dobrovoľníka jazyk, spoznávať kultúru inej krajiny a pochopiť tak našu vlastnú, slovenskú). Ďalej sú to aktivity, ktoré súvisia s *členstvom v medzinárodných organizáciách a národných strešných organizáciách*.

- **Humanitárne a charitatívne akcie** sú motivované kresťanskými princípmi, ktoré YMCA uplatňuje vo svojej činnosti. Činnosť humanitárnej a charitatívnej pomoci skupinám i jednotlivcom v núdzi má viacero programov (okrem programov s tradičným humanitárnym a charitatívnym zameraním a obsahom sa realizujú napr. programy *pomoci mladým cestovateľom* /prevádzkovanie ubytovní a informačných centier po celom svete/; programy *sociálnej inklúzie*, orientované na *prácu s nezamestnanými, prevenčné programy* a i.).

3.3 Výchovní systém organizácie Sokol na Slovensku

K organizáciám detí, mládeže a dospelých s najdlhšou tradíciou organizovania telovýchovnej, športovej a kultúrno-osvetovej záujmovej činnosti a najširšou členskou základňou na území bývalého Československa patrí občianske združenie Sokol.

3.3.1 História organizácie

Okolnosti vzniku Sokola siahajú do Rakúsko-Uhorska, keď v prostredí národnostných menšín začali vznikať mnohé kultúrne vlastenecké spolky. Pri kreovaní poslania a obsahu činnosti sokolského hnutia vychádzali jeho zakladatelia **M. Tyrš** a **J. Grégr (1862)** z antickej idey kalokagathie a tradícií nemeckej gymnastiky. M. Tyrš naznačil sokolstvu, ako to uvádza A. Fikar (1947, s. 28 – 29), smer a cieľ, dal mu vlastnú telocvičnú sústavu i metódu a zostavil telocvičné názvoslovie. **J. Fügner** (spoluzakladateľ Sokola) dal pôvodne čisto telocvičnému spolku demokratický, sociálny a humanitný charakter sokolského bratstva. Tyršovi pomáhal aj pri zabezpečovaní organizačných a finančných otázok novovznikajúcej organizácie. Názov Sokol sa prvýkrát uvádza v stanovách z roku 1864 (podľa vzoru organizácie černo-horských revolucionárov) (Fikar, A.: 1947; Kozáková, Z.: 2007/a). Členskú základňu hnutie postupne rozširovalo v mnohých českých mestách i na vidieku (k pôvodne mužským aktivitám pribudli postupne aj cvičenia mladých žien). V priebehu roku 1862 vznikali jednoty v Brne, Čáslavi, Jaroměři, Jičine, Kolíne, Kutnej Hore, Novej Pake, Příbrame, Turnove a iných mestách a obciach. Veľký úspech a obľubu zaznamenalo sokolstvo v ďalších slovanských krajinách a národoch (Slovensko, Slovinsko, Srbsko, Chorvátsko, Bulharsko, Poľsko, Rusko), ale aj v krajinách západnej Európy a v Amerike, kde mala česká exulantská komunita silné zastúpenie a vplyv (Kozáková, Z.: 2007/b). Pre potreby telocvičnej činnosti sokolov bola už v prvých rokoch činnosti Sokola (1863) postavená vlastná telocvičňa. Program Sokola tvorili prostné a poradové aktivity, úpolové disciplíny (šerm, vzpieranie, zápas, vrh bremenom a i.), základy atletiky (behy, skoky), plávanie, veslovanie, korčuľovanie, jazdeckto a výlety. Ďalšou oblasťou bola etická a vlastenecká výchova (v duchu antických vzorov kalokagathie), spoločenský a kultúrny život (prednášky, hudobné, divadelné a bábkové súbory, koncerty, plesy a zábavy). V roku 1865 sa uskutočnilo prvé verejné cvičenie Sokola Pražského a v roku 1882 následne i I. všesokolský zjazd (zlet). M. Tyrš sa počas svojho života snažil o založenie

vrcholného orgánu sokolských jednôt a žúp, ale tento orgán bol založený až po jeho smrti (v roku 1889 ako Česká obec sokolská – ČOS) (Kozáková, Z.: 2007/c). Počas 1. svetovej vojny (v roku 1915) však bola ČOS rakúsko-uhorskými úradmi rozpustená a jej členovia perzekvovaní.

Na území Slovenska sokolské myšlienky šíril **I. B. Zoch**, priekopník telovýchovy na prvom slovenskom gymnáziu v Revúcej. Tyršove jednoduché nárad'ové cvičenia rozšíril o cviky z ľahkej atletiky, tance, hry, turistiku, plávanie, korčuľovanie a i. V porovnaní s Čechmi však na Slovensku neboli vytvorené podmienky na jeho činnosť. Prvé pokusy o založenie sokolských jednôt v Revúcej a Martine (1871) boli uhorskými úradmi znemožnené (Perútka, J. a kol.: 1988). Neúspešne dopadli i ďalšie pokusy (Žilina) v období pred 1. svetovou vojnou. Prvý *Slovenský sokolský zbor* bol založený v roku 1892 v Amerike (Chicago, neskôr v New Yorku); po združení oboch zborov pôsobil neskôr ako **Slovenská telocvičná jednota Sokol**. Nebývalý rozvoj zaznamenal Sokol v **období prvej ČSR**. Preto sa toto obdobie považuje za zlatý vek Sokola. Sokol sa stal celonárodnou organizáciou, ktorá združovala 52 žúp a počet členov sa priblížil k miliónu. V tomto období sa uskutočňovali súťaže v nárad'ových cvičeniach, atletike, hrách, plávaní a iných športoch. V roku 1920 sa zmenil názov hnutia na Československú obec sokolskú, ktorá reprezentovala ČSR na medzinárodných súťažiach, spracovávala metodiku cvičení a športov, vydávala príručky, organizovala pobyty v prírode. Na vysokej úrovni bola realizovaná aj vzdelávacia práca a kultúrna činnosť (spevacke, hudobnícke, rubačské, ochotnícke a bábkové krúžky) sokolského hnutia (Fikar, A.: 1947; Kozáková, Z.: 2007/d). Vznikom ČSR sa aj **na Slovensku** vytvorili priaznivé podmienky na rozvoj sokolského hnutia. Prvé sokolské jednoty boli založené v Skalici a v Stupave (1918); o rok neskôr sa združili do sokolskej župy Masarykovej so sídlom v Bratislave; sokolské hnutie sa tak začína šíriť po celom Slovensku (začiatkom roku 1919 bolo zaevidovaných už 39 sokolských jednôt). Zakladať ho pomáhali najmä českí vojaci alebo úradníci. Koncom roka už Sokol rozvíjal svoje aktivity v šiestich sokolských župách (Bratislavská – Masarykova, Považská – Štefánikova, Nitrianska – Svätoplukova, Podtatranská – Hviezdoslavova, Pohronská a Východoslovenská) (Fikar, A.: 1947). V roku 1938 pôsobil na Slovensku 50 000 sokolov. Pred začiatkom **2. svetovej vojny a počas nej** Sokol v Čechách podporoval vlastenecké cítenie a organizoval protifašistický odboj. V dôsledku toho bolo v čase vojny väznených približne 12 000 jeho členov, z nich 3 300 zahynulo v nacistických koncentračných táboroch. **Po vzniku slovenského štátu** (1938) bol Sokol (podobne ako aj iné demokratické organizácie) na Slovensku rozpustený a jeho majetok

odovzdaný Hlinkovej garde. Sokolskí príslušníci pracovali v podzemí a mnohí z nich sa zúčastnili i Slovenského národného povstania (Fikar, A.: 1947; <http://www.sokolnaslovensku.sk/dejiny.html>). Po oslobodení Sokol v priebehu krátkej doby obnovil svoju činnosť; jeho členská základňa presiahla milión členov, ktorí svoju činnosť rozvíjali v 3 400 sokolovniach. V roku 1946 sa ČOS pretransformovala na Československý telovýchovný zväz (Fikar, A.: 1947; Kozáková, Z.: 2007/e). V **totalitných rokoch** prestala organizácia Sokol ako taká existovať. Mnohí jej členovia sa však neprestali stretávať a rozvíjali svoju činnosť na pôde Československého telovýchovného zväzu a sokolské zlety sa stali inšpiráciou tzv. spartakiád (Fikar, A.: 1947; Kozáková, Z.: 2007/f). Činnosť sokolského hnutia sa na Slovensku nepodarilo obnoviť ani v rokoch 1968 – 1970. Normalizačné obdobie (1970 – 1989) však viedlo k zákazu činnosti i ostatných demokratických detských a mládežníckych hnutí, ktoré na krátku dobu obnovili svoju činnosť; jedinou oficiálnou organizáciou detí a mládeže bol (od roku 1949) Československý zväz mládeže (ČSM, neskôr Socialistický zväz mládeže /SZM/) a jeho Pionierska organizácia. **Po páde železnej opony (v roku 1989)** Sokol rýchlo opäť rozvinul aktivitu sokolských jednôt. V roku 1990 vznikol Prípravný výbor organizácie Sokol na Slovensku (so sídlom v Bratislave), ktorý sa mal pričiniť o to, aby „sokolovský duch ožil novou činnosťou“ (<http://www.sokolnaslovensku.sk/dejiny.htm>). Po revolúcii prešiel Sokol veľkou premenou, súvisiacou s vývojom v oblasti telovýchovy. Pokračuje sa v tradičných sokolských výchovných a kultúrnych činnostiach, ale sokolské cvičenia získali modernejší ráz, zmenil sa ich obsah a forma, pribudli nové cvičenia (pri hudbe, aerobik, kalanetika, rokenrol), organizujú sa súťaže vo všestrannom viacboji pre deti i dospelých, turistické akcie a súťaže, cvičenia a výlety pre seniorov i nové športy (celkove 80) (Kozáková, Z.: 2007/g).

V súčasnej dobe Svetový zväz sokolstva tvorí 12 sokolských organizácií pôsobiacich v 15 krajinách (<http://www.world-sokol.eu/cesky/uvod>). Žiaľ, na Slovensku v súčasnosti sokolské hnutie nevyvíja systematickejšiu celorepublikovú činnosť; napriek vysokej členskej základni (20 000 členov v 92 telocvičných jednotách) ju redukuje na viac či menej pravidelné športové aktivity telovýchovných jednôt. Najvýraznejšiu aktivitu vyvíjajú jednoty na území Bratislavy.

TJ SOKOL Bratislava I. bola založená v roku 1919. V súčasnosti má vyše 1 000 členov. TJ je organizačne rozdelená na prevádzkový vnútorný odbor (sekretariát, správa budov) a športový odbor a oddiely. V športovom odbore je začlenený odbor sokolskej všestrannosti so zložkou mužov i žien. V športových oddieloch sú organizovaní v oddieloch juda, kulturistiky, modernej gymnastiky a sokolskej všestrannosti (<http://www.sokol-ba.sk/>). Odbor sokolskej všestrannosti organizuje cvičenia *pre rôzne vekové skupiny, od*

predškolských detí cez mládež až po dospelých. (<http://www.sokol-ba.sk/sokolovska-vsestrannost.htm>). *Sokolské stredisko záujmovej činnosti (Bratislava)* je výchovno-vzdelávacie zariadenie poskytujúce nadštandardnú starostlivosť v oblasti športovej prípravy jeho členov. Svoju činnosť realizuje v troch kluboch záujmovej činnosti (klub judo-budo; klub moderná gymnastika; klub športu pre všetkých) (<http://www.sokol-ba.sk/sokolske-stredisko-zaujmovej-cinnosti.htm>).

3.3.2 Podstata organizácie

Občianske združenie Sokol je dobrovoľným, demokratickým a politicky nezávislým združením sokolských žúp na území republiky, združujúcim vo svojom obvode jednotlivé telocvičné jednoty Sokol. Je občianskym združením *bez rozdielu veku, ktoré sa zameriava na rozvoj športových, telovýchovných aktivít, výchovno-vzdelávacej, spoločenskej a kultúrnej činnosti*. Sokol zakladá svoje poslanie a činnosť na antickom princípe kalokagathie, ideálu človeka telesne zdatného, duševne a sociálne vyspelého, pripraveného pracovať a brániť svoj národ (Fikar, A.: 1947, <http://www.sokol.eu/cos/sokol.nsf/pages/idea-a-program-310a>).

Ústrednú ideu sokolského hnutia vyjadrujú viaceré heslá („*kde stanúť – tam smrť*“; „v zdravom tele zdravý duch“; „večný ruch – večná nespokojnosť“; „buďme silní, buďme statoční ako Gréci v dobách minulých!“, „buďme činní, budúcnosť patrí činnému a smelému!“, „buďme vytrvalí!“, „čo si cvikom nadobudol, to nech ti zachová dobré mravy a striedmosť!“; „milujme rovnosť, milujme slobodu!“;) významné postavenie má Fügnerovo heslo „bratstvo“, uplatňované v celom sokolskom hnutí, ktoré sa konkrétne prejavuje vo vzájomnom tykaní členov a oslovovaní sa „brat“ a „sestra“ (Fikar, A.: 1947, s. 14 – 15). Spoločným prvkom sokolských ideí a hesiel je dôraz na *aktivitu*, silu, statočnosť, *vytrvalosť*, *lásku k vlasti a slobode*, *bratstvo*, *striedmosť*, *mravnosť* a *poslušnosť*.

Duchovné poslanstvo ústredných sokolských myšlienok a hesiel rozvinul M. Tyrš do troch *základných zásad (princípov)* usilujúcich sa o dosiahnutie:

- *telesnej zdravosti* (nemá iba zdravotný, ale aj výchovný a estetický význam);
- *duševnej zdravosti* (do značnej miery je ovplyvnená telesným zdravím);
- *mravnej zdravosti* (robí sokola skutočným sokolom) (Fikar, A.: 1947).

Základné princípy sokolstva sa odrážajú v jeho symbolike. Tvoria ju znak, heslá, pozdrav, rovnošata, odznak, zástavy a i. **Znak organizácie (vták sokol)** – symbolizuje výcvik, snaženie, udatnosť, obratnosť a disciplinovanosť (Obrázok 4).

Obrázok 4 **Znak organizácie Sokol**

Zdroj: <http://www.sokol-ba.sk/>

Sokolským pozdravom je zvolanie „Nazdar“. Členovia telocvičnej jednoty môžu nosiť sokolskú rovnošatu (kroj) a sokolský odznak, ktorého vzhľad schvaľuje zjazd. Sokol na Slovensku a jeho organizačné zložky používajú svoje zástavy a ďalšie symboly (Pozri: Stanovy občianskeho združenia Sokol na Slovensku).

Členstvo v Sokole na Slovensku je dobrovoľné a otvorené. Členom môže byť každý, kto súhlasí so stanovami hnutia (Pozri: Stanovy občianskeho združenia Sokol na Slovensku).

Organizačné usporiadanie Sokola na Slovensku sa delí do organizačných zložiek. Základným článkom je **telocvičná (telovýchovná) jednota**. Dobrovoľné združenie telocvičných jednôt v danej územnej oblasti predstavuje **sokolskú župu**. Na čele jej predsedníctva stojí starosta župy. Výkonným a administratívnym orgánom predsedníctva hnutia je **Ústredie Sokola na Slovensku**. Do Ústredia sú zaradení tajomníci žúp, ktorí realizujú činnosť Ústredia v župách, plnia i ďalšie úlohy volených orgánov jednotlivých žúp (Pozri: Stanovy občianskeho združenia Sokol na Slovensku).

Výkonným orgánom Sokola na Slovensku vo veciach majetkovo-právnych, hospodárskych a organizačných je **Predsedníctvo Sokola na Slovensku**; riadi všetku vonkajšiu i vnútornú činnosť Sokola na Slovensku. Najvyšším orgánom je **Zjazd Sokola na Slovensku**. Nezávislým orgánom Zjazdu je **Dozorná a kontrolná komisia**; zameriava sa hlavne na posudzovanie hospodárenia s majetkom Sokola na Slovensku, kontrolu pokladne, dokladov a pod. (Pozri: Smernice Sokol na Slovensku Bratislava).

3.3.3 Zameranie činnosti

Poslaním sokolského hnutia je zvyšovať telesnú zdatnosť, upevňovať zdravie svojich členov a vychovávať ich k čestnému konaniu v živote súkromnom i verejnom, k národnostnej, rasovej a náboženskej znášanlivosti, k demokracii a humanizmu, k osobnej skromnosti a disciplíne, k láske, k rodine, k zemi a úcte k duchovnému dedičstvu svojho národa (<http://www.sokol.eu/COS/sokol.nsf/pages/stanovy-6ABB>).

Pri napĺňaní svojho pôvodného poslania považuje Sokol za ústredný **cieľ sokolskej výchovy** harmonický rozvoj tela i ducha, *výchovu telesne zdatného, duševne rozvinutého, duchovne i mravne ušľachtitého človeka* (Miklík, K.: 1948). Svojich členov vychováva k dodržiavaniu disciplíny, vlastenectvu, humanizmu, demokracii, a tým k podpore dokonalejšej spoločnosti (Pozri: Stanovy občianskeho združenia Sokol na Slovensku; <http://www.sokol.eu/COS/sokol.nsf/pages/stanovy-6ABB>).

V zmysle poslania a výchovného cieľa sokolského hnutia sa **obsah sokolských aktivít koncentruje** do niekoľkých hlavných oblastí:

- **telovýchovné a športové aktivity** patria k hlavnej a obsahovo i časovo najširšej programovej náplni sokolského hnutia:
  - vytvára podmienky pre vznik a činnosť telocvičných jednôt a sokolských žúp v oblasti telesnej kultúry;
  - organizuje telocvičnú, športovú a turistickú činnosť, pobyt v prírode, vrátane súťaží a akcií hromadného charakteru (tradičné športy – nárad'ový telocvik, plávanie, loptové hry, vodné a zimné športy; moderné športy – softball, baseball, triatlon, bojové hry, kulturistika a i.);
  - zabezpečuje po metodickej stránke telovýchovný proces s cieľom stále zdokonaľovať a prijímať nové myšlienky, formy a činnosti pri rešpektovaní etických zásad Medzinárodného olympijského výboru, hlavne boja proti dopingu, anabolikám a ďalším negatívnym návykovým prostriedkom;
  - spolupracuje s telovýchovnými a športovými organizáciami, organizáciami detí a mládeže a ďalšími záujmovými organizáciami v SR a zahraničí;
  - podporuje integráciu postihnutých a menej zdatných detí a dospelých do telovýchovných, športových, kultúrno-spoločenských podujatí a činností;
  - podporuje vrcholový šport, spolupodieľa sa na športovej reprezentácii štátu;

- uskutočňuje a rozvíja medzinárodné styky;
- **kultúrno-spoločenské aktivity:**
  - propaguje a rozvíja tradície a ideály, prehľbuje a šíri poznanie sokolskej myšlienky a sokolskej výchovy, usiluje sa o ich všeobecné uplatnenie, vydáva a rozširuje knihy, časopisy a publikácie slúžiace sokolskému hnutiu;
  - podieľa sa na organizovaní vlastných akcií v oblasti telesnej kultúry a na rozvoji kultúrneho a spoločenského života;
  - zastupuje svojich členov a obhajuje ich záujmy v záležitostiach dotýkajúcich sa ich činnosti v sokolskom hnutí;
  - spolupracuje na príprave a realizácii sokolských Zletov;
  - metodicky riadi archivovanie súčasnej aj historickej dokumentácie;
  - spoluprácou so zastupiteľskými zbormi, orgánmi štátnej správy a telovýchovnými organizáciami vytvára podmienky pre rozvoj činnosti;
- **výchovno-vzdelávacie aktivity** sa realizujú organizovaním vzdelávania cvičiteľov, trénerov, činovníkov, rozhodcov a funkcionárov (Pozri: Stanovy občianskeho združenia Sokol na Slovensku).

3.3.4 Metodika výchovy

Na realizáciu obsahu svojej činnosti využíva sokolské hnutie celý systém prepracovaných **prostriedkov**, tvoriacich jadro jeho **výchovnej metodiky**. Tvoria ju rôznorodé aktivity jednotlivých organizačných jednotiek hnutia, pravidelné i nepravidelné formy činnosti, rôzne formy integrácie postihnutých detí, mládeže i dospelých do činnosti organizácie, sokolské zlety, výchovné využitie sokolských tradícií a ideálov, vzdelávacie kurzy a mnohé ďalšie.

Činnosť telovýchovných jednôt

Ťažisko sokolskej činnosti sa realizuje v telocvičných jednotách. Poskytujú priestor predovšetkým na bohatú športovú, telovýchovnú, kultúrno-osvetovú činnosť členov organizácie, rozvoj ich zodpovednosti a iniciatívy. V nich členovia realizujú svoje prirodzené potreby pohybu a aktivity, priateľstva, príslušnosti k niečomu, uznania, prekonávania prekážok, neistoty či strachu, vzájomného zdieľania svojich problémov a túžob. Činnosť jednôt sa realizuje v prostredí od malých výchovných skupín (družiny, oddiely, kluby) až po

najväčšie organizačné jednotky Sokola (župy). V odbore sokolskej všestrannosti je napr. jadro sokolskej aktivity postavené na činnosti oddielov (napr. oddiel rodičov a detí, oddiel žiakov, oddiel dorastencov, oddiel mužov/žien, oddiel volejbalový/futbalový a i.); využívajú na to prírodné prostredie i vlastnú materiálnu základňu (sokolovne, knižnice, ihriská a i.).

Pravidelné formy činnosti

Sokol zapája svojich členov do *rôznych pravidelných foriem činností*, ktoré vyžadujú *aktivitu a participáciu*. Realizované činnosti nie sú len zmysluplným využitím voľného času, ale zároveň prispievajú k rozvoju osobnosti účastníkov aktivít. V oblasti telesného zdravia Sokol organizuje pravidelnú *telocvičnú, športovú a turistickú činnosť*. Na preverenie a porovnanie nadobudnutých schopností a zručností usporadúva pravidelné *súťaže, preteky a turnaje*. V priebehu letných prázdnin organizuje *tábory*, ktoré upevňujú vzájomné vzťahy medzi členmi a utvárajú priaznivú emocionálnu klímu v skupinách. Súčasťou pravidelných sokolských aktivít sú aj rôzne formy kultúrno-osvetovej, vzdelávacej a zábavnej činnosti (*prednášky, besedy, hry, schôdze, koncerty, divadelné predstavenia, slávnosti* a i.).

Nepravidelné formy činnosti

Nezastupiteľné miesto v metodike sokolského systému majú nepravidelné formy činnosti (*výlety, zájazdy, verejné vystúpenia, turistické výpravy* a i.), ktoré by mali obsahovo (aktivity poznávacie, oddychové, športové, pracovné a i.) i časovo (dobou trvania – poldňové, celodenné, víkendové, dlhšie) dopĺňať a rozvíjať pravidelne realizované formy činnosti.

Integrácia postihnutých ľudí

Integráciou postihnutých a menej zdatných detí a dospelých do telovýchovných, športových, kultúrnych a spoločenských podujatí a činností napĺňa Sokol svoje základné poslanie, mravnú zdravosť, ktorá stojí nad telesnou i duševnou zdravosťou. To je taktiež dôvod, prečo sokolské hnutie spolupracuje s telovýchovnými a športovými organizáciami, organizáciami detí a mládeže a ďalšími organizáciami v SR a zahraničí.

Sokolské zlety

Sokolské zlety patria k významným prostriedkom sokolskej činnosti. Zlety sokolov sú *priestorom na prezentáciu činnosti* ich oddielov a jednôt, na výmenu informácií medzi jednotlivými jednotami a župami, vzájomné zdieľanie skúseností, rozvíjanie vzájomnosti

a priateľských kontaktov. Realizácia sokolských zletov si vyžaduje tvorivosť, invenciu a zodpovednú spoluprácu jednotlivých jednôt a žúp.

Výchovné využitie sokolských tradícií

Sokolské hnutie výchovne zhodnocuje vlastné tradície, prostredníctvom ktorých sa šíri sokolská myšlienka telesnej, duševnej a mravnej výchovy. Predstavujú ohnivko *spájajúce minulosť so súčasnosťou a budúcnosťou* každej sokolskej jednoty i hnutia ako takého. Podstatou výchovného využitia tradícií je fakt, že spoločný zážitok, umocnený citovým zaujatím zo spoločne vykonávanej činnosti, stimuluje členov organizácie k jej opakovanému prežívaniu. Podobu tradície môžu v hnutí nadobudnúť rozličné formy pravidelnej i nepravidelnej činnosti (rituály, turnaje, zlety, hry, tábory a i.), ale i edičná činnosť (vydávanie kníh, časopisov a pod.), ktorej výsledky jednoty archivujú.

Vzdelávacie kurzy

Organizácia vzdelávacích kvalifikačných seminárov (aktivít) zvyšuje odbornú a metodickú spôsobilosť a kvalifikáciu cvičiteľov, trénerov, rozhodcov a funkcionárov Sokola (Pozri: Stanovy občianskeho združenia Sokol na Slovensku).

3.4 Výchovný systém organizácie Liga lesnej múdrosti (woodcraft)

Liga lesnej múdrosti rozvíja myšlienkový odkaz hnutia woodcraft, ktoré tvorí špecifickú líniu v skautskom hnutí. Predstavuje výchovné hnutie hlásajúce a rozvíjajúce myšlienky návratu k prírode a k jednoduchému spôsobu života.

3.4.1 História organizácie

Vznik woodcraftu (Hnutia lesnej múdrosti) je spojený s potrebou zásadných zmien vo výchove detí a mládeže, ktorá sa v krajinách Európy a USA začala prejavovať začiatkom 20. storočia. Spája sa s osobnosťou amerického spisovateľa, prírodovedca, etnografa, cestovateľa a maliara anglického pôvodu **Ernesta Thompsona Setona**. E. T. Seton sa narodil v roku 1860 v škótskom South Shieldse. Neskôr sa jeho rodina presťahovala do Kanady, kde Seton prežil v divokej prírode nádherné detstvo. Po štúdiách v Anglicku sa usadil v USA, kde žil životom farmára, lovca a zálesáka. Tam spoznal a obdivoval kultúru severoamerických Indiánov (Kupka, M.: 1994; Smith, M. K.: 2002). Svoje skúsenosti zo života primitívnych civilizácií Seton využil pri vzniku woodcraftského hnutia. V júli 1902 na svojej farme založil so skupinou chlapcov zálesácky kmeň **Woodcraft Indians (Lesní Indiáni)**. Členovia *Woodcraft Indians* žili v prírode životom severoamerických Indiánov. Woodcraftský výchovný systém využíval rôzne formy hier a rekreácie, v ktorých sa premyslene uplatňovali jeho ústredné princípy (táborenie, samospráva, sebvýchova, čaro táborového ohňa, rozvoj zdatnosti, udeľovanie pôct v nesúťažnej atmosfére za osobné výkony, malebnosť a ideálne vzory). Seton sa usiloval o rešpektovanie záujmov mládeže, pestovanie ich samostatnosti a iniciatívy, o rozvoj individuality a vytváranie vzťahov k prírode“ (Cach, J. – Hofbauer, B: 1967, s. 23). Kritizoval negatívne vplyvy spoločnosti, ktoré chcel eliminovať *pobytom v prírode a návratom k jednoduchému spôsobu života*. Usiloval sa o výchovu silných, všestranne rozvinutých a charakterných osobností.

Woodcraft svojím programom silne zapôsobil aj na zakladateľa skautingu R. Baden-Powella, s ktorým sa Seton v Anglicku v roku 1906 osobne stretol (<http://www.Etsetoninstitute.org/biography/>; Kupka, M.: 1994,) a pozval ho do poradného zboru Lesnej múdrosti. Inšpirovaný Setonovými myšlienkami zakladá Baden-Powell v Anglicku skautskú organizáciu Boys Skauts a skauting sa začína šíriť i v medzinárodnom

meradle; v roku 1910 sa Seton stáva náčelníkom Boys Scouts of Amerika. V začiatkoch Seton veril v možnosť koexistencie oboch hnutí v jednej organizácii. Pridržiaval sa svojich princípov a presadzoval nepolitický charakter hnutia zbavený militantných prvkov. Postupne sa však rozdiely v pohľade na povahu a organizáciu činnosti u oboch osobností skautského hnutia prehĺbili do takej miery, že sa ich cesty rozišli. V dôsledku toho, ako uvádza M. K. Smith (2002; <http://www.etsetoninstitute.org/biography/>), Seton v roku 1915 oživuje myšlienky woodcraftu a zakladá The Woodcraft League of Amerika (**Americkú Ligu lesnej múdrosti**) ako organizáciu pre deti, mládež i dospelých. Woodcraftské hnutie zaznamenalo v Amerike i vo svete veľký rozmach. V roku 1938 mala Americká liga lesnej múdrosti 80 000 členov. Po Setonovej smrti (1946) sa však woodcraft v Amerike dostal do krízy, čo viedlo k fúzii veľkej časti jeho myšlienkového bohatstva a členstva so skautským hnutím (Kupka, M.:1994; <http://www.woodcraft.cz/>).

V **Československu** sa myšlienky woodcraftského hnutia šírili paralelne s myšlienkami klasického baden-powelovského skautingu. Medzi najvýznamnejších širiteľov woodcraftu patril **M. Seifert**, ktorý po 1. sv. vojne vytvoril *Zálesácku ligu Československú*. Život v prírode dáva podľa neho človeku nový zmysel; woodcraft potom predstavuje výchovu nového človeka, ktorý bude *šťastnejší, lepší a harmonický* (Zdroj: Steiniger, B. – Čmolík, O.: 1976, http://cs.wikipedia.org/wiki/Miloš_Seifert). M. Seifert sa zaslúžil i o založenie woodcraftu na **Slovensku**. Počas svojho krátkeho pôsobenia na reálnom gymnáziu v Dolnom Kubíne šírili myšlienky woodcraftu a v roku 1921 založil prvý woodcrafterský kmeň *Woowotannu* na Slovensku (http://cs.wikipedia.org/wiki/Miloš_Seifert). Woodcraft, podobne ako aj ďalšie detské a mládežnícke organizácie tohto obdobia, nebol v ČSR jednotný. Napriek proklamovanej apolitickosti však postupne, v závislosti od politickej a spoločenskej situácie v krajine, dochádza aj v tomto hnutí k politickej diferenciacii. Na jeho platforme vznikajú napr. *Děti Živeny*, *Psohlavci*, *Zálesácka liga Československá*, *Československá liga lesnej múdrosti*, *Liga československých woodcraftu* a i. (http://www.woodcraft.cz/index.php?right=historie_cswoodcraft&lan=cs).

Počas pôsobenia totalitných režimov bolo woodcraftské hnutie viackrát zakázané. Svoju činnosť muselo hnutie pozastaviť v *priebehu vojnových rokov (1938 – 1945)* i v priebehu budovania tzv. „socializmu“ (počas rokov 1949 – 1968 a 1970 – 1989). Po rozpade socialistického režimu v Československu (1989) bola v dôsledku úsilia o obnovenie činnosti woodcraftu v roku 1990 založená *Liga lesnej múdrosti – The Woodcraft League of Czechoslovakia*. Formovanie samostatnej Ligy lesnej múdrosti na Slovensku bolo

komplikované; súviselo to s narastajúcimi problémami a narušenými vzťahmi medzi politikmi v rozdeľujúcej sa krajine. Z tohto dôvodu došlo vo februári 1992 k stretnutiu zástupcov troch, vtedy na Slovensku pôsobiacich, kmeňov a vytvoreniu združenia Manoki (pomenovaného na počesť Viliama Valoviča, náčelníka Ligy československých woodcrafterov). To v decembri 1992 iniciovalo v Sklenom vznik samostatnej **Ligy lesnej múdrosti** (*The Woodcraft League of Slovakia*), ako pokračovateľa spoločnej organizácie woodcrafterov pôsobiacej v ČSR. V súčasnosti existuje na Slovensku 14 kmeňov Lesnej múdrosti. (<http://www.woodcraft.sk/historia.htm>)

3.4.2 Podstata organizácie

Liga lesnej múdrosti je dobrovoľné, záujmové, výchovné, nepolitické a nezávislé združenie, otvorené všetkým ľuďom bez rozdielu veku, pohlavia a vyznania. Uvedomujúc si negatívne stránky konzumného života, hlása myšlienky návratu k prírode a k jednoduchému spôsobu života, snaží sa odpovedať na súčasné problémy civilizácie a novým spôsobom vychovávať mladú generáciu. V prostredí prírody im ponúka oddych a regeneráciu síl, ktoré umožňujú vidieť svet kreatívnym pohľadom človeka „zmúdreňého chodníkmi lesa, s myšliacou rukou a vidiacimi očami“ (<http://www.woodcraft.sk/dokumenty/stanovy2005.htm>). Woodcraft predstavuje filozofiu života i metódu utvárania vnútorného sveta osobnosti. Seton ho definoval ako „umenie žiť“ (lifecraft) (<http://www.etsetoninstitute.org/the-woodcraft-way/>). Vo svojej činnosti rozvíjajú woodcrafteri tri **ústredné idey** (Darák, M.: 2005):

- *obhajobu práva všetkého živého na život,*
- *návrat k prírode a učenie sa prírodou (harmónia s prírodou),*
- *sebazdokonaľovanie napodobňovaním života severoamerických Indiánov.*

Rozvíjajú ústredné idey hnutia, možno **poslanie Ligy lesnej múdrosti** koncentrovať do niekoľkých oblastí:

- spoznávanie života prírodných civilizácií a dosiahnutie harmónie s prírodou,
- zmysluplné využívanie voľného času a alternatívnej zdravej cesty životom,
- popularizácia ideálov woodcraftu a propagácia diela a odkazu E. T. Setona,
- vydávanie periodických i neperiodických publikácií týkajúcich sa lesnej múdrosti,
- aktualizácia Setonovho výchovného programu (<http://www.woodcraft.sk/>).

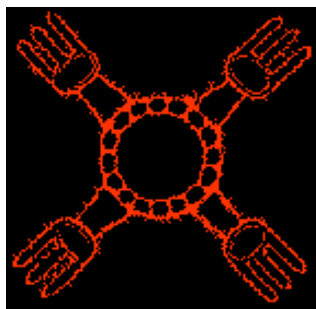
Pre činnosť woodcraftu sformuloval E. T. Seton (Zdroj: Smith, M. K.: 2002; <http://www.woodcraft.sk/dokumenty/zasady.htm>; http://www.inquiry.net/traditional/seton/woodcraft/9_principles.htm) deväť **základných princípov** (v dokumentoch woodcraftu sa však možno stretnúť i s rôznymi ich modifikáciami (<http://www.etsetoninstitute.org/the-woodcraft-way/>):

1. *Hnutie lesnej múdrosti slúži ozdraveniu a osvieženiu tela a ducha*; jeho zmyslom však nie je len rekreácia, ale sebazdokonalenie, harmonický rozvoj osobnosti.
2. *Život v prírode* ako prostriedok ochrany pred negatívnymi vplyvmi moderného života.
3. *Samospráva pod vedením skúsených*; je založenú na vnútornej disciplíne, zodpovednosti a vodcovstve najskúsenejšieho.
4. *Kúzlo táborového ohňa*; táborový oheň vníma ako symbol a prostriedok zaisťujúci svetlo, teplo, bezpečie, miesto na priateľské stretnutie i závažné rozhodnutia.
5. *Výchovné prostriedky v duchu lesnej múdrosti*; cieľom nie je učenosť, ale ľudskosť.
6. *Pocty podľa stanovených kritérií*; snahou nie je v súťaži poraziť iných, ale sebazvedľovanie a zušľachtovanie ducha a tela.
7. *Vyzdvihnutie za osobné výkony*; splnením úloh možno vyniknúť a byť obdivovaným.
8. *Ideálny hrdina*; vzor (severoamerický Indián) je najsilnejším prostriedkom výchovy.
9. *Malebnosť*; má magický účinok. Využíva kúzlo indiánskych mien, obradov, malebného vystupovania a správania.

Myšlienkové bohatstvo woodcraftu je obsiahnuté v **symbolike 7 tajomstiev Lesnej múdrosti**:

- *Mier noci* (rekreácia prostredníctvom aktivít a odpočinku vo voľnej nočnej prírode);
- *Nočné bdenie (vigília)* pri ohni (dôkladná vnútorná duchovná i mravnú očista);
- *Polárka* (objavovanie hviezd, súhvezdí, rozvoj poznania, cibrenie zraku);
- *Lesný chlieb* (schopnosť nájsť potravu kdekoľvek v prírode);
- *Posvätný oheň* (založenie ohňa ako symbolu Veľkého ducha trením drievok);
- *Liek na oblohe* (spoznávanie liečivých účinkov slnečných lúčov);
- *Štvornásobný oheň*, predstavuje **štyri cesty** (*cesta tela, mysle, ducha a služby*) symbolizujúce štyri ramená Veľkého ducha (Ústredný oheň – Obrázok 5).

Obrázok 5 Symbol Veľkého ducha (Ústredného ohňa)

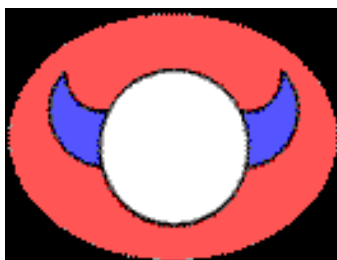
Zdroj: www.woodcraft.sk

Každá z ciest vedie k určitému **svetlu** (malému ohňiku – *svetlo krásy, pravdy, sily a lásky*); jednotlivé svetlá zahŕňajú **12 woodcraftských zákonov** (<http://www.woodcraft.sk/dokumenty/zakony.htm>):

- **Svetlo krásy** (zákony: buď čistý, silný, ochraňuj prírodu);
- **Svetlo pravdy** (zákony: hovor pravdu, hraj podľa pravidiel, buď pokorný);
- **Svetlo sily** (zákony: buď odvážny, starším preukazuj úctu, buď poslušný);
- **Svetlo lásky** (zákony: buď láskavý, ochotne pomáhaj, buď veselý).

Znakom ligy lesnej múdrosti je *biely kruh s modrými bizóními rohmi* (modrá farba symbolizuje dobro, mier, vodu a vesmír, kruh večnosť, štít, obranu a bizónie rohy veľkosť, zdatnosť, silu, spontánnosť, nepoddajnosť a útok) (Obrázok 6).

Obrázok 6 Znak Ligy lesnej múdrosti

Zdroj: www.woodcraft.sk

Členstvo v hnutí je dobrovoľné; členom sa môže stať každý, kto prešiel tzv. Zasnávacím chodníkom (splnenie úloh výchovného zamerania – tzv. 15 stôp). Členovia hnutia sú podľa veku rozdelení do dvoch vekových skupín:

- *Malej lôže*, tzv. malý wigwam (4 – 12 rokov);

- *Velkej lóže*, tzv. veľký wigwam (12 – 94 rokov).

Organizačná štruktúra Ligy je dvojstupňová. Tvoria ju základné *organizačné jednotky* (kmene a stráže) a *ústredné orgány* (Snem Ligy a Rada náčelníkov).

Základom organizačnej štruktúry Ligy lesnej múdrosti je **kmeň**; ide o starobylú formu ľudského spoločenstva založenú na zodpovednosti a vodcovstve najskúsenejšieho. Kmene pracujú samostatne a ich členovia si volia náčelníka, strážcu ohňa, hospodára, pismáka, psích vojakov a i. Do organizačnej štruktúry kmeňa patrí aj *Rada orlích pier* (traja najskúsenejší woodcrafteri). Mimo kmeňov môžu pôsobiť jednotlivci (tzv. **stráže lesnej múdrosti**) (<http://www.woodcraft.sk/dokumenty/stanovy2005.htm>).

3.4.3 Zameranie činnosti

Poslanie a základné princípy hnutia Lesnej múdrosti sú spracované vo výchovnom systéme. **Jeho cieľom** je dosiahnutie jednoty človeka s prírodou prostredníctvom harmonickej výchovy k čistému človečenstvu (rozvojom tela, mysle, ducha a služby) (<http://www.woodcraft.sk/dokumenty/stanovy2005.htm>).

Cieľ je rozpracovaný v **obsahu činnosti**, ktorý zahŕňa dve roviny (Darák, M.: 2004):

1. *program uvedomelého primitivizmu v prírode*. Jeho zmyslom je:

- priviesť človeka do prírody, naučiť ho dokonalému súžitiu s prírodou,
- pomôcť v hľadaní koreňov skutočného bytia, odhalenie jemnejších stránok ľudského ducha a jeho súňaležitosti s prírodou,

2. *program osobného rastu jednotlivca vlastným pričinením a sebazapieraním*. Zahŕňa:

- rozvoj schopností prežiť v prírode,
- pochopenie zmyslu činnosti i života,
- pomoc iným ľuďom a všetkým živým bytostiam.

Jednotlivé roviny obsahu činnosti sú konkretizované do **sústavy úloh a požiadaviek** rozvíjajúcich osobnosť členov rôzneho veku v zmysle zákonov Lesnej múdrosti.

Podmienkou vstupu do woodcrafterského hnutia je absolvovanie **Zasväcovacích chodníkov** pre jednotlivé vekové kategórie uchádzačov (mladším deťom (7 – 9 rokov) je určený *Zasväcovací chodník Malej lóže* (požadované stopy/skutky), staršie deti (12 a viac rokov) plnia stopy (skutky) *Zasväcovacieho chodníka pre Veľkú lóžu*

(<http://www.woodcraft.sk/dokumenty/vnutornyporiadok.htm>). Kmene ich môžu upraviť podľa vlastných podmienok, tradícií a zvykov. Zasväcovacie chodníky majú charakter *stúpania na horu* a pozostávajú z jednotlivých stôp (plnenia úloh). Ich splnením sa preukazuje pripravenosť a ochota zvládať ťažšie úlohy, ktoré budúceho člena hnutia čakajú na ceste lesnej múdrosti.

Po prijatí do hnutia možno obsah činnosti napĺňať ďalšími úlohami: *Zvitok brezovej kôry* (Setonom vypracovaný systém dôkazov), symbolické pocty (*orlie perá*) a tituly tzv. *Malej* a *Veľkej lóže*. V *Malej lóži* (bratstva malých – tzv. malý wigwam) možno získať tituly: *hladač cesty, pútnik, lovec, stopár čakala, sagamor čakala, orlí sagamor čakala, sachem čakala*. Vo *Veľkej lóži* (bratstvo veľkých – veľký wigwam) sa dajú získať tituly: *Hladač cesty, Stopár, Sagamor, Veľký sagamor, Orlí sagamor, Veľký orlí sagamor, Sachem, Veľký sachem, Orlí sachem, Veľký orlí sachem, Sachem ipawa, Veľký sachem ipawa, Orlí sachem ipawa, Veľký orlí sachem ipawa* (<http://www.woodcraft.sk/dokumenty/vnutornyporiadok.htm>).

3.4.4 Metodika výchovy

Na dosahovanie cieľov woodcraft využíva širokú paletu výchovných prostriedkov (**metodiku**), ktoré metodicky rozpracúvajú impulzy zahrnuté v princípoch hnutia.

Zotavovacie a rekreačné aktivity

Hnutie lesnej múdrosti slúži na ozdravenie a osvieženie tela a ducha (rekreácia je esenciou woodcraftu). Zotavovanie má mať zábavný charakter a rekreačné aktivity by mali presahovať každodennú rutinu. Najlepšia rekreácia je rekreácia v prírode rozvíjajúca predstavivosť. Hnutiu však nejde len o rekreáciu – jej pravým zmyslom je všestranné sebazdokonaľovanie, harmonický rozvoj osobnosti, rozvoj tvorivých schopností a individuality. Program v prírode je taký prirodzený, že udržuje komunitu pohromade, rešpektuje všetky vrodené ľudské inštinkty, možno ho účinne využiť pre obe pohlavia, každý vek, slabých i silných jedincov.

Život v prírode a táborenie

V prírode sa členovia woodcraftu snažia nájsť to, čo životom v mestách stratili. Nehlásajú útek od civilizácie, ale potrebu štúdia prírody a pobytu v nej ako prostriedku na ochranu človeka pred nepriaznivými vplyvmi moderného života. Ťažiskom ich programu je táborenie. Hnutie preto podporuje všetky druhy táborenia; doménou však ostáva táborenie podľa vzoru

prírodných národov (Indiánov), orientované na nutné potreby, nútiace človeka k vrcholnej zručnosti a pochopeniu podstaty vecí.

Samospráva pod vedením skúsených

Woodcraft je organizovaný v malých samosprávnych skupinách (kmeňoch). Vonkajšiu disciplínu a kontrolu považuje za slabú náhradu kontroly vychádzajúcej z vnútra. Jej základom je kmeňové usporiadanie, založené na zodpovednosti a vodcovstve najskúsenejších. Kmene pracujú samostatne. Mladší členovia majú byť vedení dospelými a starší sú povzbudzovaní viesť mladších. Každý príslušník kmeňa má právo vyjadriť svoj názor, participovať a hľadať zhodu v skupinových rozhodnutiach.

Kúzlo táborového ohňa

Ústredným atribútom táborenia a tábora je kúzlo táborového ohňa. Od dávnej minulosti človek v ohni videl požehnaný symbol a prostriedok zaisťujúci svetlo, teplo, srdečnosť, bezpečie, miesto na priateľské stretnutie i snem prijímajúci závažné rozhodnutia. Táborový oheň má preto u woodcrafterov významné postavenie – reprezentuje zákon a má rituálny charakter. Keď sa ľudia stretávajú okolo ohňa, zbavujú sa moderných nerestí a vracajú sa, „odkrývajúc nahé duše“, k svojej najpôvodnejšej podstate.

Výchovné prostriedky v duchu lesnej múdrosti

Aktivity realizované hnutím woodcraft sú navrhnuté tak, aby budovali a posilňovali charakter členov. Cieľom jeho výchovy nie je učenosť, ale zrelosť, pravá ľudskosť a mužnosť. Prostriedky na dosiahnutie tohto cieľa vychádzajú zo skutočnosti, že človek je bytostne spätý s prírodou. Program hnutia umožňuje členovi súbežne prechádzať dejinami ľudského rodu, učí ho pracovať vlastnými rukami, spoznávať najstaršiu múdrosť ľudstva. Kreatívny prístup sa prejavuje v realizácii aktivít a hľadaní tvorivých riešení. Ducha lesnej múdrosti jedinci nachádzajú vo zvládnutí *základných činností*, ktoré by mal ovládať zálesák (tábormníctvo, orientáciu v prírode, horolezectvo, indiánske zručnosti, prvú pomoc, poznanie hviezd a orientáciu z hviezd, signalizáciu, a i.). K tomu pridávajú aj užitočné športy (napríklad atletiku a plávanie) a štúdium prírody. Aktivity sú vedené cestami tela, duše, krásy a služby, ktoré rozvíjajú individuálne zručnosti, vedú k hlbšiemu porozumeniu a záväzku prežiť život zmysluplnejším spôsobom. Členovia sú povzbudzovaní k sebarozvoju a učeniu iných. Ich aktivity sa zameriavajú na rôzne oblasti; špeciálnu oblasť tvoria aktivity zacielené na ochranu

prírody a zodpovednosť za prírodné prostredie. Na realizáciu úloh slúži Zvitok brezovej kôry (systém dôkazov). Za ich splnenie členovia získavajú symbolické pocty (orlie perá).

Pocty podľa stanovených kritérií

Členovia hnutia sa nesnažia v súťaži poraziť iných, ale prekonávať bariéry a povzniesť samých seba formou sebvzdelávania a zušľachtovania ducha a tela. Princíp súťaživosti, typický pre súčasný šport i život, má veľa negatívnych dôsledkov a ignoruje existenciu „priemernej“ väčšiny. Povzbudzovanie k individuálnemu sebvýjadreniu pomáha každej osobe budovať sebaúctu a sebaaprezentáciu. Najprv učí nájsť seba samého, potom seba bez strachu byť iným, ale bez požiadavky, aby iní ľudia boli ako ja. Woodcraft sa snaží pomôcť nájsť spôsob, ako vyjadriť radosť zo života. V nesúťažných skúškach nie sú protivníkmi ľudia, ale čas, priestor, prírodné sily a vlastná nedokonalosť. Všetky pocty sú preto udeľované podľa svetového štandardu („*Dosahovanie vzorov*“ – „*Achievement by standards*“). Štandardy sú meradlom individuálnych možností; stimulujú individuálnu voľbu, zodpovednosť a kooperáciu.

Oceňovanie osobných výkonov

Súčasťou woodcraftskej výchovy je oceňovanie osobných výkonov. Vychádza sa z poznania, že najsilnejšou motiváciou prírodného človeka (divocha) je túžba po sláve. U civilizovaného človeka sa predpokladá, že jeho konanie podnecuje vyšší princíp. To však automaticky nevylučuje i existenciu základných inštinktov ľudského rodu. Woodcraft preto ponúka členom možnosť vyniknúť tým, že splnia štandardné úlohy a budú podľa zásluhy dekorovaní na obdiv ostatným členom. Stimuluje tých, ktorí sa chcú učiť a vstupuje im hrdosť z dosiahnutých výsledkov, pomáha im nachádzať v malých spoločenstvách vlastnú identitu. Zdôrazňuje pritom kooperatívne a akceptujúce metódy rozvoja osobnosti.

Využívanie ušľachtilých vzorov

Viac než akékoľvek poučanie povzbudzuje vždy konkrétny vzor – človek telesne krásny, čistý, statočný, ušľachtilej mysle a všeobecne známy, ktorý by s istotou ukazoval smer k vyšším cieľom. Prezentácia ideálneho vzoru inšpiruje jednotlivcov k snahe dosahovať osobné ciele. Seton ponúkol svojmu hnutiu vzor severoamerického Indiána, lebo práve on, spomedzi všetkých prírodných národov, dosiahol podľa neho najvyššiu dokonalosť života v prírode. Pre členov woodcraft je inšpiráciou nielen kvôli majstrovstvu jeho materiálnej, ale aj duchovnej

kultúry. Podľa vlastného uváženia sa však členovia môžu uberať aj cestou iného prírodného národa. Zo všetkých kultúr sa pritom usilujú prevziať to najlepšie, čo môže obohatiť ich život.

Dôraz na malebnosť a špecifickú atmosféru

Malebnosť, romantika, dobrodružstvo majú magický, jemný a neodolateľný účinok, pretože pôsobia na podvedomé zložky osobnosti. Woodcraft preto všemožne využíva kúzlo indiánskych mien, pestrých krojov, obradov, snemového kruhu, atď., ale aj malebného vystupovania a správania. Svet woodcraftu ponúka svoju vlastnú atmosféru, v ktorej si členovia môžu vyskúšať vlastné sily a rásť v rôznych oblastiach, podporovaní blízkymi priateľmi. To všetko podnecuje fantáziu, cit a zmysel pre krásu. Krásu a malebnosť sa usilujú hľadať v akejkoľvek činnosti v prírode i v spoločnosti (obci, meste) (Smith, M. K.: 2002; <http://www.woodcraft.sk/dokumenty/zasady.htm>; <http://www.inquiry.net/traditional/seton/woodcraft/9principles.htm>).

3.5 Výchovní systém organizácie Slovenský skauting

Skauting predstavuje jedno z najstarších výchovných hnutí. Napriek zmene okolností a podmienok činnosti sú jeho idey stále aktuálne, lebo vychádzajú z potrieb mladých ľudí a smerujú k všestrannej výchove slobodného, aktívneho a zodpovedného občana.

3.5.1 História organizácie

Skauting vzniká na konci 19. a začiatku 20. storočia, ktoré charakterizuje hľadanie nových prístupov k výchove detí a mládeže, v ktorých sa mladý človek má stať jej aktívnym činiteľom. Tieto prístupy sa neobmedzovali len na školu; prenikali celým životom detí, s osobitným dôrazom na oblasť voľného času, záujmové aktivity v prírode a výchovu k občianstvu. V tomto kontexte vzniká široký priestor pre pôsobenie skautingu. Usilujúc sa o syntézu rôznych reformných smerov, predstavuje skautovanie, ako to uvádza F. Čáda, „(...) výchovný systém, výchovu a výučbu rodinnú i školskú doplňujúcu, a to systém ako bohatý prostriedkami výchovnými, tak i šťastne a dômyselne prepracovaný(...)“ (Čáda, F.: 1913, s. 6).

Vznik skautského hnutia nerozlučne súvisí s osobou anglického lorda **R. Badena-Powella** (1857 – 1941). Baden-Powell prežil romantické detstvo vo voľnej prírode. Po absolvovaní vojenskej akadémie precestoval ako vojak mnohé krajiny. Vo výcviku sa snažil zavádzať nové organizačné formy; neskôr ich využil pri organizovaní skautských táborov (Hrica, P. a kol.: 2002; Baden-Powell, R.: 2004; Slivková, M.: 2007).

Po návrate domov si Baden-Powell v chudobných častiach Londýna všimol mnoho individuálnych (sebecko, nedostatok morálky a hodnôt) i spoločenských nedostatkov (bieda, nespravodlivosť, kriminalita a i.). Cestu k náprave, ako uvádza P. Hrica a kol. (2004, s. 16), videl vo výchove občanov, smerujúcej *k zlepšeniu spoločnosti cez zlepšovanie jednotlivcov pomocou metódy zameranej na rozvíjanie možností ukrytých v človeku*.

Využívajúc svoje dovtedajšie veliteľské i pedagogicko-psychologické vedomosti a skúsenosti, sa v auguste 1907 pokúsil prakticky naplniť svoje zámery o výchove občana **zorganizovaním prvého skautského tábora**. Tým odštartoval vznik skautských družín a oddielov nielen v Anglicku, ale aj v mnohých iných krajinách (Hrica, P. a kol.: 2002; Baden-Powell, R.: 2004).

O rok neskôr sa v Londýne uskutočnilo veľké skautské stretnutie, na ktorom bol **založený dievčenský skauting** (Girl Scouts). Jeho vedením v Anglicku bola poverená sestra Baden-Powella Agnes (od roku 1912 viedla dievčenský skauting manželka Baden-Powella, Olave).

Pri tvorbe skautského výchovného systému výrazne ovplyvnil Baden-Powella americký spisovateľ **E. T. Seton** (1860 – 1946). Založil hnutie Indiánov lesnej múdrosti (Woodcraft Indians), ktoré sa rozšírilo po celých Spojených štátoch. Ako výchovný prostriedok využil záujem mládeže o táborenie a romantický pobyt v prírode. Záujem o slobodný rozvoj osobnosti detí v prostredí prírody spôsobil, že Baden-Powell so Setonom spočiatku úzko spolupracoval. Postupne sa však čoraz výraznejšie prehlbovali rozpory v ich názoroch (názory na miesto a význam disciplíny, miery organizovanosti a vonkajšie prejavy hnutia a pod.), čo napokon viedlo k vzájomnému rozchodu a založeniu vlastnej organizácie (woodcraft).

V roku 1912 Baden-Powell cestoval po svete na stretnutia so skautmi rôznych krajín. To boli **začiatky svetového bratstva skautingu**. Postupne si skauting získaval obľubu nielen v Anglicku, ale i v mnohých ďalších krajinách sveta (dnes skauting funguje v 217 krajinách).

V 70. rokoch bol pre skautské hnutie prijatý názov *Svetová organizácia skautského hnutia* (WOSM – World Organization of the Scout Movement) a *Svetová asociácia pre dievčenské vodkyne a skautky* (WAGGGS – World Association of Girl Guides and Girl Scouts). V roku 2007 malo viac ako 38 miliónov členov v takmer všetkých krajinách sveta (Baden-Powell, R.: 2004; Slivková, M.: 2007).

Na území Slovenska vznikol prvý **chlapčenský skautský oddiel v Komárne (1913)**. Založil ho A. Karle (Hrica, P. a kol.: 2002); skautské oddiely boli v tom čase organizované pod hlavičkou Maďarského skautského zväzu. Po vzniku ČSR sa o založenie zjednotenej skautskej organizácie „Svaz junákov-skautů RČS“ zaslúžil A. B. Svojsík. Krátko na to bol v marci 1919 v Žiline založený „Študentský Scout oddiel“ a v Bratislave 1. oddiel Baden-Powella.

V období medzi dvoma svetovými vojnami nastal na Slovensku veľký rozmach skautingu. V roku 1928 už existovali chlapčenské aj dievčenské oddiely v 34 mestách. Väčšina skautov na Slovensku bola súčasťou Zväzu junákov-skautov Republiky Československej (zväzoví skauti). Okrem nich do roku 1938 vznikli organizácie katolíckych, evanjelických, židovských a pravoslávnych skautov, „červených“ – robotníckych a komunistických skautov a skautov maďarskej, nemeckej, poľskej a rusínskej národnosti, ktoré sa viac či menej pokúšali upraviť si skautský program na svoje podmienky (Hrica, P. a kol.: 2002).

Rozvoj skautingu bol zastavený rozpadom ČSR; slovenská autonómna vláda v roku 1938 obmedzila jeho činnosť na Slovenský katolícky skauting, ktorý však zakrátko (1940) zanikol. **Koniec 2. svetovej vojny** priniesol obnovenie ČSR i skautingu (v Čechách Junák a na Slovensku Slovenský Junák). Avšak po februári 1948 bolo skautské hnutie postupne nahrádzané činnosťou Pionierskej organizácie a Československého zväzu mládeže (ČSM). Po uvoľnení spoločensko-politickej situácie v socialistickom Československu **začiatkom roka 1968 obnovilo skautské hnutie neoficiálne činnosť** Junáka v rámci Federácie mládežníckych organizácií, zväz však nebol medzinárodne registrovaný. Napriek tejto okolnosti pracoval a vychovával. V rokoch 1968/69 sa na Slovensku registrovalo 15 000 členov. Po krátkom období činnosti bol 17. 6. 1970 Československý Junák opäť zakázaný (Mačičková, L.: 2007).

Po novembri 1989 mohli skauti v Čechách i na Slovensku **opäť rozvinúť svoju činnosť**. 26. – 27. mája 1990 prijali slovenskí skauti názov „Slovenský skauting“. Od roku 1997 je Slovenský skauting členom Svetovej organizácie skautského hnutia (WOSM) a od roku 1999 aj Svetovej asociácie skautiek (WAGGGS). Slovenský skauting so 6 916 členmi patrí medzi najväčšie a najaktívnejšie občianske združenia pre deti a mládež v Slovenskej republike (www.skauting.sk).

3.5.2 Podstata organizácie

Skauting predstavuje jedno z najstarších výchovných hnutí. Napriek zmene okolností a podmienok činnosti sú jeho idey stále aktuálne, lebo vychádzajú z potrieb mladých ľudí. Zámer skautingu je širší a významnejší ako iba ponuka zábavy a relaxu. Skauting, ako uvádza V. Břicháček (1991), predstavuje určitý životný štýl, ktorý sa vytvára postupne a sprevádza jedinca počas celého života v duchu zásady „raz skautom – navždy skautom“.

R. Baden-Powell pri charakteristike podstaty a zmyslu skautingu kládol dôraz najmä na:

- zmysel pre poriadok (v prírode, živote, v spoločnosti, vo výchove);
- nutnosť služby (bližným, obci, vlasti, cirkvi, ľudstvu);
- komplexnú výchovu (rozvoj telesný, duševný, sociálny, mravný i duchovný).

Prioritným **poslaním skautského hnutia** je však, ako to uvádza J. Majchrovič (1996, s. 43), *výchova mladých ľudí, ktorá nemá mať charakter poučovania, ale privádzania chlapca k tomu, aby sa sám z vlastnej vôle učil to, čo bude potrebovať pre svoj vnútorný rozvoj.* Skautská výchova sa realizuje prostredníctvom svojho hodnotového systému, postaveného na dodržiavaní troch **základných princípov** (Pozri: Stanovy SLSK; Hrica, P. a kol.: 2004):

- a) *povinnosť voči Bohu* – vzťahuje sa na vernosť vyšším duchovným princípom;
- b) *povinnosť voči iným* – smeruje k prekonávaniu egoizmu, službe iným;
- c) *povinnosť voči sebe* – vedie k zodpovednosti za vlastné napredovanie.

Uvedené princípy skautského hnutia sa premietajú do **skautskej symboliky**, ktorú tvorí *skautský znak, skautská hymna, vlajka a zástava*. Ústredným znakom Svetovej organizácie skautského hnutia (WOSM) je biela heraldická *ľalia* na fialovom kruhovom podklade (Obrázok 7). Ľalia ako staré heraldické znamenie symbolizovala čistotu a správny smer (na mapách i kompasoch). Na strednom lístku ľalie je strelka, na dvoch krajných lístkoch sú päťcípce hviezdíčky, vyjadrujúce 10 bodov pôvodného skautského zákona. Ľalia je obtočená lanom, ktorého konce sú zviazané ambulančným uzlom (symbolizuje svetové bratstvo skautov); podklad je fialový (symbol farby našej planéty).

Základné princípy skautského hnutia sú rozpracované v skautskom **výchovnom systéme** (obsahuje *skautský sľub a zákon, denný príkaz dobrého skutku, obsah a metodiku výchovy*).

Obrázok 7 Ústredný znak Svetovej organizácie skautingu

Zdroj: www.scouting.sk

Skautské hnutie je dobrovoľné, nepolitické, výchovné hnutie, otvorené pre všetkých bez rozdielu pôvodu, rasy, národnosti alebo vierovyznania (Hrica, P. a kol.: 2004). Členom organizácie sa môže stať každý občan, ktorý prejaví vôľu byť skautom a splní stanovami určené podmienky.

Výchovný systém Skautingu rešpektuje vekové špecifiká práce s deťmi a mládežou členením organizácie a programu činnosti do nasledujúcich vekových kategórií:

- a) vlčatá/včielky (do 11 rokov),
- b) skauti/skautky (od 11 do 15 rokov),
- c) roveri/roverky (od 15 do 26 rokov),
- d) činovníci a ostatní dospelí (Pozri: Stanovy SLSK).

Členovia Slovenského skautingu sa združujú v družinách, oddieloch a zboroch.

Družina je skupinou (6 – 8) detí alebo mladých ľudí; vedie ju radca družiny (spravidla rovesník, resp. mierne starší rovesník členov družiny). Svoj názov si družina odvodzuje spravidla od mena zvierat'a. Na pravidelných týždenných stretnutiach družiny („družinovky“) sa skauti učia novým zručnostiam a vedomostiam, venujú sa plneniu skautských stupňov a zabávajú sa. Dve a viac družín tvorí skautský oddiel. **Oddiel** je spoločenstvo detí, mladých ľudí a dospelých, vedené dospelým vodcom s počtom minimálne 10 (optimálne 24 – 32) členov. Stretnutie oddielu („oddielovka“) a oddielová rada sa uskutočňujú raz za dva týždne. Oddiel organizuje rôznorodú skautskú činnosť (schôdzky, výpravy do prírody, putovania, lyžovačky, splavy, hry, súťaže, tábory a i.). Dobrovoľné združenie 2 a viacerých oddielov, s celkovým počtom minimálne 20 členov, vytvára **zbor**. Administratívno-organizačnou jednotkou Slovenského skautingu je **skautská oblasť**. Najvyšším orgánom Slovenského skautingu je **snem**, ktorý volí z radov dobrovoľníkov náčelníctvo Slovenského skautingu (Pozri: Stanovy SLSK; Hrica, P.: 2004; Májek, M. – Hrica, P.: 2003).

3.5.3 Zameranie činnosti

Podstatu skautského hnutia videl jeho zakladateľ v úsilí „zabezpečiť pre každý národ a celý svet fyzicky, morálne a duchovne silnú mládež“ (Baden-Powell, R.: 2004). V súčasných skautských dokumentoch sa **cieľ skautského hnutia** formuluje ako *všestranný (fyzický, intelektuálny, sociálny, a duchovný) rozvoj osobnosti, ako jednotlivcov, tak aj zodpovedných*

občanov a aktívnych členov miestnych, národných a medzinárodných spoločenstiev (Pozri: Stanovy SLSK). Usiluje sa „rozvinúť potenciál mladého človeka, ukázať mu hlbšie hodnoty a vychovať z neho dobrého občana“ (Hrica, P.: 2004, s. 30).

Ústredné ciele Skautingu sú z hľadiska praktických výchovných potrieb detailne rozpracované v obsahu skautskej výchovy. Tvoria ho oblasti činnosti smerujúce k rozvoju jednotlivých stránok osobnosti skautov. Podľa E. Kratochvílovej (2004), M. Májeka, P. Hricu (2003), M. Daráka (2005) a ďalších tvoria **obsah skautskej výchovy** nasledujúce oblasti rozvoja:

- *telesná stránka* (znalosť tela, hygiena, zdravý životný štýl, šport, prežitie v prírode),
- *intelektuálna stránka* (vedomosti, tvorivosť, schopnosť nájsť si zamestnanie),
- *sociálna stránka* (tolerancia, komunikácia, spolupráca, vlastenectvo, občianstvo a i.),
- *citová stránka* (akceptácia, vyjadrovanie, ovládanie citov, vnútorná sloboda, láska),
- *duchovná stránka* (uplatňovanie duchovných princípov, náboženská tolerancia),
- *charakterová stránka* (vytváranie identity, pozitívny prístup k životu, samostatnosť).

Obsah skautských aktivít tvorí jednotný celok (systém). Predstavuje postupný a logicky usporiadaný **výchovný program** pre jednotlivé vekové kategórie skautov (vlčatá, skautov a roverov). Program je zakomponovaný do *symbolického rámca*, ktorý pôsobí ako motivačný faktor. Pre každú vekovú kategóriu sú určené jednotlivé *stupne napredovania*, zamerané na všestranný rozvoj osobnosti. Doplnujúci charakter majú tzv. „odborky“, ktoré sú zamerané na rozvoj špecifických oblastí činností (odborností) a plnenie „výziev“ (napr. Rytierske stužky).

Symbolický rámec (skautský výchovný program) je v Skautingu rozpracovaný podľa vekových kategórií členov; tvoria ho tri oblasti úloh (Májek, M. – Hrica, P.: 2003):

1. **Výchovný program pre vlčatá a včielky – Kniha džunglí (6 – 11 rokov)**. Symbolický rámec skautskej činnosti pre vlčatá a včielky tvoria požiadavky inšpirované rozprávkovými príbehmi Mauglího z **Knihy džunglí** od R. Kiplinga. Akékoľvek učenie prebieha prostredníctvom hier v menších, asi šesťčlenných skupinách. Deti sa učia začleňovať do kolektívu priateľov a dospelí sa ich pokúšajú viesť k ozajstnej zodpovednosti. Dôraz kladú najmä na emocionálnu stránku, vzájomné vzťahy, pracovné zručnosti i bezpečnosť. *Kniha džunglí* má 4 stupne napredovania (vlčia stopa): *Vlčie mláďa*, *Tajomná džungľa*, *Slobodný lovec* a *Mauglí človek*.
2. **Výchovný program pre skautov a skautky – Skautský chodník (11 – 15 rokov)**; ponúka požiadavky, ktoré sú inšpirované snahou skautov objavovať a prežívať dobrodružstvo,

záujmom o poznanie a ovládnutie nového územia a potrebou spolupatričnosti. Skauti a skautky sú organizovaní v 6- až 10-členných družinách, ktoré majú vlastnú samosprávu. Umožňujú plné zapojenie a sebarealizáciu každého člena. Dospelí vedúci motivujú družiny k vlastnému družinovému životu. Skautské oddiely si obvykle každý rok vyberajú vlastný konkrétny *symbolický rámec* (ako námet svojej etapovej hry), no ten by sa mal držať námetu „*Priatelía objavujúci nové územia*“. Symbolickým rámcom práce je objavovanie, skúmanie, stopárstvo a pod. Výchovný program pre skautov/skautky (**Skautský chodník**) má 3 stupne: *Nováčik, Neznáma krajina, Stúpanie na vrchol*. Plnením „odboriek“ (nadstavbová časť programu) majú skauti možnosť lepšie poznávať svoje schopnosti a zdokonaľovať sa vo vybraných oblastiach.

3. **Výchovný program pre roverov a roverky – Skutočný svet (15 – 26 rokov)**. Čaro roveringu tvorí putovanie, cestovanie, poznávanie neznámeho sveta. Roveri a roverky si pripravujú náročnejšie projekty, organizujú horské výpravy, splavy riek, expedície do zahraničia. Aktívne sa podieľajú na ochrane prírody. V projektoch služby pre svoju komunitu objavujú seba, svoje hodnoty a charakter. Väčšina aktivít tejto vekovej skupiny sa odohráva na úrovni roverských družín. Dospelí sú prítomní, ale zohrávajú iba poradcovskú či podpornú rolu. Roverský program pozostáva z dvoch častí:

a) Roverský pas – výchovný program pre *mladších roverov/roverky (15 – 19 rokov)*; *symbolickým rámcom* pre mladších roverov je „cestovanie po civilizáciách“. Väčšinu aktivít, ktoré prebiehajú formou tímových projektov, si roveri môžu obohacovať námetmi z rôznych kultúr sveta (podmienkou je zvládnutie štyroch projektov).

Roverský program má *dva stupne napredovania*:

a) *plnenie roverského pasu* – zvládnutie 4 projektov

b) *Orlí skaut* – je to najvyšší a najväznejší stupeň, ktorý možno vo výchovnom programe Slovenského skautingu získať (do 19 rokov). Podmienkou je:

- zvládnutie Stúpania na vrchol (2. stupeň skautského chodníka);
- zvládnutie Roverského pasu (4 projekty);
- získanie odboriek Občan, Kultúra, Táborník, Prvá pomoc, Ochranca prírody;
- získanie výzvy Rytierske stužky (udeľuje oddielová rada za príkladné skautské správanie) (Pozri: Výchovný systém SLSK).

b) Roverská cesta je určená pre *starších roverov (19 – 26 rokov)*. Starší roveri si svoj program pripravujú sami, respektíve zapájajú sa do vedenia oddielov a zborov.

Výchovný program Skautingu sa realizuje pod vedením vodcov. **Obsah odbornej prípravy vodcov**, ďalších činovníkov a iných dospelých členov Slovenského skautingu je rozpracovaný vo *vzdelávacom systéme*, ktorý ma tri hierarchické stupne (*Základný tréning, Vodcovská lesná škola, Gilwell – inštruktorská lesná škola /GILŠ/*) a samostatnú zložku *voľných modulov*.

3.5.4 Metodika výchovy

Na splnenie cieľov a realizáciu programu výchovných aktivít vo všetkých vekových kategóriách využíva Skauting účinný a dômyselne prepracovaný **system skautskej metódy**. Predstavuje postupy, metódy a prostriedky (metodiku) postupnej seba výchovy, ktoré zahŕňajú sedem prvkov: *sľub a zákon, učenie sa činnosťou, družinový systém, symbolický rámeč, osobné napredovanie, prírodu a podporu dospelými* (Pozri: Stanovy SLSK).

Sľub a zákon

Skautský sľub vyjadruje dobrovoľný osobný záväzok, ktorým sa mladý človek zaväzuje žiť v súlade so skautskými princípmi. Rituálna podoba skautského sľubu má dôležitú motivačnú funkciu, ale prioritný je ideový a regulačný charakter skautského sľubu a zákona.

Skautské sľuby sú rozdelené do troch vekových kategórií (*sľub včielok a vlčat; sľub skautov a skautiek; sľub vodcov a ostatných činovníkov*) (Pozri: Stanovy SLSK).

Skautský zákon (Pozri: Stanovy SLSK) je pre skautov akýmsi kódexom životného štýlu, založeným na princípoch skautingu – na skautovu česť sa dá spoľahnúť; skaut je verný a oddaný; skaut je osožný a pomáha iným; skaut je priateľom všetkých ľudí dobrej vôle a bratom každého skauta; skaut je zdvorilý; skaut je ochrancom prírody a všetkých cenných ľudských výtvorov; skaut je poslušný voči svojim predstaveným a vodcom; skaut je veselej mysle; skaut je šetrný a hospodárny; skaut je čistý v myšlienkach, slovách i skutkoch. Poskytuje konkrétny a praktický návod pre mladých ľudí ako chápať hodnoty, ktoré skauting ako základ pre život jednotlivca ponúka. Zákon vlčat, resp. včielok v tomto zmysle kladie dôraz na pravdovravnosť, pomoc iným, ochotu počúvať, starať sa o prírodu a priateľskosť.

Skautský sľub a zákon je doplnený *príkazom dňa* (Aspoň raz denne vykonaj dobrý skutok!) a *skautským heslom* („Buď pripravený“). Motivuje skautov k neustálej pripravenosti rýchlo a v pravý čas konať dobro a plniť si skautské povinnosti.

Učenie sa činnosťou

Dôležitou príčinou úspechu a rozšírenia skautingu bola jeho dôsledná orientácia na mimoškolskú činnosť a zážitkové učenie prostredníctvom zaujímavých, pre deti a mladých ľudí prítlačlivých a tvorivých činností, smerujúcich k rozvoju ich osobnosti. Vychádza z chápania mladého človeka *ako aktívneho subjektu učenia sa na vlastnej skúsenosti*. A. B. Svojsík túto črtu skautingu dokumentuje slovami: “(...) poskytujeme chlapcom príležitosť, aby empiricky, samostatne prišli na spôsob, akým tú alebo onú vec spracovať. Hovieme primitivizmu, ideme od drevorubača cez tesára k stolárovi. Necháme chlapcov pracovať podľa spôsobu Robinsona, nachádzať, vymýšľať, skúšať a úlohu konečne víťazne zdolať“ (Svojsík, A. B.: 1920, s. 24 – 25). Využíva k tomu širokú paletu aktivít, foriem a projektov, majúcich dobrodružný, romantický, hrový a súťaživý charakter (rôzne druhy hier, výpravy, expedície, táborenie, súťaže, skautské skúšky, využitie symboliky, tradícií, rituálov a i.).

Družinový systém

Skauting od začiatku prikladal mimoriadny význam vytváraniu vhodného výchovného prostredia. Osobitnú pozornosť venoval využitiu vonkajšieho prostredia (pobytu v prírode), rovnako však i prostredia vznikajúceho priamo v organizácii (špecifická atmosféra vnútri základných organizačných zložiek). Skauting urobil z družiny základný článok svojej organizačnej výstavby a výchovy. Družinový systém rešpektuje skutočnosť, že mladí ľudia majú potrebu priateľstva, vzájomného zdieľania problémov a túžob, prežívania spoločných dobrodružstiev, potrebu patriť k niekomu, vzájomne sa podporovať, združovať a realizovať sa v menších rovesníckych skupinách (6- až 8-členné), ktoré si samy organizujú svoj program, podnikajú primerané aktivity. Družiny (a oddiely) podľa I. Jančeka (1992, s. 40) využívajú rôzne formy a metódy práce (družinové schôdzky, vychádzky), organizujú tábory, výpravy, hry a súťaže, realizujú „odborky“, kultúrne akcie, aktivity zamerané na ochranu prírody, lyžovačky, splavy, najrôznejšie športové aktivity, expedície do zahraničia a iné.

Život v prírode

Druhým prirodzeným a ideálnym prostredím na optimálny rozvoj mladých ľudí je v skautskom hnutí príroda. *Ocenenie prírody a života v nej* patrí preto k najvýznamnejším prínosom skautingu. Vzhľadom na rozsiahle možnosti, ktoré prírodný svet ponúka na rozvoj fyzického, intelektuálneho, emocionálneho, sociálneho a duchovného potenciálu mladých ľudí, poskytuje prírodné prostredie ideálny priestor na aplikovanie skautskej metódy. Stavia na prirodzených snoch chlapcov a dievčat o úniku zo všedného a každodenného života do

prostredia prírody, v ktorom spoločne s kamarátmi v malých skupinách a pod vedením dospelého vodcu prežívajú romantický život dobrodružných výprav, táborenia, objavov, pozorovaní a hrdinských činov. Využívanie prírody ako prvku skautskej metódy by však malo predstavovať viac než len obyčajné uskutočňovanie skautských aktivít pod šírým nebom. Tento postup v sebe zahŕňa konštruktívny kontakt s prírodou, plné využívanie všetkých príležitostí, ktoré príroda poskytuje mladému človeku na osobný rozvoj.

Symbolický rámec

Zakladatelia skautingu si boli plne vedomí významu symboliky v živote ľudských spoločenstiev i jednotlivých ľudí. V skautingu vyjadruje symbol tradovanú obsahovú náplň a ideu hnutia, ktoré svojich príslušníkov stmeluje v pevný priateľský kolektív. *Skautskú symboliku* tvoria „(...) všetky legendy, libretá, príbehy, hrdinovia, kostýmy, rituály, názvy vekových programov, odznaky, vlajky, rovnošaty, (...) skrátka všetky symboly, ktoré reprezentujú skauting a pomáhajú vytvárať atmosféru s kúzelným motivačným napätím a poskytujú vhodné vzory.“ (Hrica, P. a kol.: 2004, s. 164). Súbor skautských symbolov, spojených do premysleného programu zrozumiteľných a lákavých príkladov a námetov činnosti pre jednotlivé vekové kategórie skautov, sa v skautskom hnutí označuje pojmom „*symbolický rámec*“ (námetovo a organizačne rozpracúva obsah skautskej činnosti). Pre každú vekovú kategóriu je určený osobitný výchovný program (Kniha džunglí, Priatelia objavujúci nové územia, Roverský pas a Roverská cesta) a z neho vyplývajúce stupne napredovania (Pozri: Výchovný systém SLSK; Májek, M. – Hrica, P.: 2003). Využívanie symbolického rámca stavia na predstavivosť mladých ľudí, na ich zmysel pre dobrodružstvo, tvorivosť a vynaliezavosť spôsobom, ktorý stimuluje ich rozvoj, pomáha im identifikovať sa s hodnotami, na ktorých stojí skauting, a podporuje súdržnosť vnútri skupiny.

Podpora od dospelých

Hybnou silou skautingu podmieňujúcou jeho účinné fungovanie sú dospelí vodcovia. Ich úlohou je implementovať výchovný program a pomáhať mladým ľuďom pri ich sebavýchove, zaisťovať bezpečnosť, využívať každý prvok skautskej metódy, byť dobrým vzorom, koordinovať plánovanie oddielu, trénovať a motivovať radcov a vytvárať silný družinový systém (Pozri: Stanovy SLSK). Vzťah dospelých a mladých ľudí je charakteristický dôvernosťou, partnerstvom, toleranciou, je založený na dialógu a vzájomnej akceptácii. Baden-Powell (2005) charakterizuje skautského vodcu ako staršieho brata, ktorý vidí veci z pohľadu chlapca, nepôsobí ako učiteľ, rozkazujúci dôstojník ani ako kazateľ či inštruktor,

ale vedie, sprevádza a dodáva nadšenie pre správny smer. *Byť vodcom znamená byť sprievodcom mladého človeka* na jeho ceste rozvoja vlastnej osobnosti. Povzbudzovať ho, zabávať sa s ním, spoluvytvárať program, byť ako starší brat či sestra. Na druhej strane je vodca pre svojich členov vzorom. Je dôležité, aby si k mladým ľuďom vybudoval správny vzťah – kompromis medzi priateľstvom a autoritou (Májek, M. – Hrica, P.: 2003). Výrazom pomoci dospelých mladším členom vnútri hnutia a výchovným završením skautskej činnosti vedúcej k *sebavýchove* a sebarealizácii jednotlivca je oldskauting. *Oldskauting* rozvíja a podporuje celoživotné napĺňanie skautských morálnych zásad v dospelom veku skautov.

Osobné napredovanie

Najväčšou silou skautskej metódy a v cieľovej rovine jej najdôležitejším momentom je dôraz, ktorý kladie na *sebavýchovné aktivity skautov*. Hlavným poslaním skautingu je výchova mladého človeka, ktorej finálnym produktom (cieľom) je osobnosť schopná sebaregulácie a sebavýchovy i aktívnej zodpovednosti za vlastný rozvoj. Celá skautská výchova „(...) sa musí pozorne snažiť, aby pozvoľna viac a viac prechádzala v sebavýchovu (...) Musí viac a viac navykať svojho chovanca k tomu, aby sa sám vo svojom konaní náležite určoval, vedel si rady v rozmanitých okolnostiach, sám na seba sa čo najviac spoliehal atď.“ (Čáda, F.: 1913, s. 7). V skautskom hnutí sa osobné napredovanie realizuje v každej vekovej kategórii prostredníctvom jednotlivých stupňov skautskej výchovy a im zodpovedajúcich stupňov napredovania. Prostredníctvom ich plnenia prechádza mladý človek jednotlivými stupňami, ktoré sú míľnikmi jeho osobného rozvoja. Svoj všestranný rast môže skaut ďalej prehĺbovať plnením požiadaviek vo vybraných odborných oblastiach (realizovaním tzv. „odboriek“) (Májek, M. – Hrica, P.: 2003). „*Odborky*“ dopĺňajú stupne a umožňujú skautovi hlbší rozvoj vo vybranej oblasti, ktorá ho zaujíma. Zlepšovanie pevnej vôle, výdrže a dosahovanie stanovených cieľov podporujú aj výzvy (napr. Tri orlie perá – 24-hodinové mlčanie, hladovanie a 24-hodinová samota, rytierske stužky, 24 hodín na strome, školský prospech a i.).

3.6 Výchovní systém organizácie Slovenský Orol

Silné tradície v organizovaní výchovnej práce s deťmi a mládežou vo voľnom čase má v podmienkach Slovenskej republiky občianske združenie *Slovenský Orol*.

3.6.1 História organizácie

Organizácia Orol vznikla **v roku 1909** združením katolíckych telovýchovných krúžkov pri spolkoch katolíckych tovarišov a spolkoch katolíckeho robotníctva; tie od roku 1896 vznikali v Česku (Morava) ako katolícka protiváha nenáboženskej organizácie Sokol. Samostatnú, od kresťanskej odborovej centrály nezávislú činnosť však Orol začal rozvíjať až od roku 1919 (Steiniger, B. – Čmolík, O.: 1976, s. 68). „Podľa oficiálnej orolskej štatistiky mal Orol pred prvou svetovou vojnou 249 odborov a 12 068 príslušníkov“ (Perútka, J. a kol.: 1988, s. 116). Napriek kritickému vzťahu Orola k činnosti Sokola (vyčítali mu jeho svetský ráz, liberalizmus, uprednostňovanie straníckych záujmov nad národnými a i.) možno v obsahu jeho aktivít postrehnúť celý rad podobných prvkov. Aj Orol sa zameriaval predovšetkým na telovýchovnú a kultúrno-osvetovú činnosť. Telovýchovná činnosť pozostávala z povinných prostných, ktoré dopĺňovali cviky na náradí, poradové cvičenia a atletika. Zo športových disciplín kládli osobitný dôraz na turistiku, rytmiku, sánkovanie, korčuľovanie, cyklistiku, plávanie, futbal a i. (Perútka, J.: 1980, s. 67 – 74). Popri nich sa však veľká pozornosť venovala náboženskej, mravnej a národno-občianskej výchove (Cach, J. – Hofbauer, B.: 1967). Vo *výchove k národnej pospolitosti a sociálnej vzájomnosti v duchu kresťanstva, demokracie a výchovy zdravej mládeže, ktorá má byť „čistá vo svojich myšlienkach a skutkoch, hlásiaca sa ku Kristovmu náboženstvu“*, boli využívané rôzne formy kultúrno-výchovnej a športovej činnosti (<http://www.slovenskyorol.sk/dejiny.htm>). Medzi najfrekventovanejšie patrili náboženské podujatia (púte, omše, procesie), ale i rôzne formy výchovno-vzdelávacej činnosti (kurzy, školenia, divadelné, bábkové a filmové predstavenia, akadémie, prednášky, spevácke a hudobné súbory, orolské zlety). V porovnaní so Sokolom mal však Orol v ČSR tohto obdobia nižšiu členskú základňu (v roku 1933 bolo v 1 196 orolských jednotách /162 na Slovensku/ organizovaných 121 589 členov) (Steiniger, B. – Čmolík, O.: 1976, s. 61, 70).

Po vzniku prvej ČSR sa začali orolské jednoty postupne zakladať **aj na Slovensku**. Propagácii Orla pomohli tri orolské výpravy moravských Orlov. Z Moravy sa Orol rýchlo šíril cez Malacký (páter Kopáč a Matoska) do Nového Mesta nad Váhom (Raška), Ružomberka (Dr. Hlinka), Trenčína, Vrbového, Žiliny a pod. (Gálik, J.: 2007/a; Perútka, J.: 1980). Významnými propagátormi Orla sa stali katolícki kňazi a funkcionári slovenskej ľudovej strany. Silné katolícke zázemie na Slovensku spôsobilo, že v roku 1920 mal Orol popri menšej členskej základni viac jednôt ako Sokol (149 oproti 93). Už v roku 1923 však Orol u nás predstihol Sokola aj v počte členov (27 804 oproti 24 059) (Perútka, J. 1980, s. 67 – 74). V organizácii Orol na Slovensku sa postupne utvorili dva smery: *autonomistický* (usiloval o zachovanie samostatnosti rámci Československého Orla) a *separatistický* (usiloval sa o osamostatnenie a nezávislosť od Československého Orla). Ďalšie roky sa niesli v znamení rozvoja slovenského Orla, boja o jeho osamostatnenie od Československého ústredia a nepokojov, ktoré mali politický a nacionalistický charakter. V roku 1935 Orol na Slovensku prerušil styky s Československým Orlom, aby v roku 1938 dosiahol úplnú autonómiu. Jeho samostatná činnosť však trvala krátko – slovenská autonómna vláda zrušila všetky telovýchovné organizácie a podriadila ich Hlinkovej garde (Perútka, J.: 1980, s. 67 – 74).

Po 2. svetovej vojne (v r. 1945) Orol nakrátko obnovil svoju činnosť, ktorá však po nástupe socializmu v ČSR (1948) bola opäť prerušená. Systematickú činnosť mohli orolské jednoty rozvinúť až po „nežnej“ revolúcii (1989). Oficiálne bol Orol na Slovensku obnovený v roku **1992** pod názvom **Slovenský Orol**; od roku 1994 je členom medzinárodnej kresťanskej športovej organizácie FICEP (Gálik, J.: 2007/a).

3.6.2 Podstata činnosti

Slovenský Orol je kresťanská telovýchovná a športová organizácia, ktorá rozvíja telovýchovnú, športovo-turistickú, ale aj kultúrno-osvetovú a výchovnú činnosť s dôrazom na kresťanskú hodnotovú orientáciu, tradície sv. Cyrila, Metoda a Gorazda.

Ideový základ orolských aktivít organizácie tvoria nasledujúce **hodnoty (princípy)**:

- *všeobecne platné mravné princípy a normy,*
- *kresťanská hodnotová orientácia,*

- *národné, kultúrne tradície, sloboda, demokracia a solidarita* (<http://www.slovensky-orol.sk/view.php?navezclanku=s-t-a-n-o-v-y-obcianskeho-zdruzenia-slovensky-orol&cisloclanku=2007020003>).

Základné idey Slovenského Orola sa odrážajú v jeho *symbolike*. *Názov Orol* a *znak* (orol s rozpäťmi krídlami) symbolizuje odvahu, silu, majestátnosť a smerovanie k duchovným výšinám. K symbolike organizácie patrí tiež *zástava* a *hymna* Slovenského Orola (Obrázok 8).

Obrázok 8 Logo (znak) Slovenského Orola

Zdroj: http://www.slovenskyorol.sk/image/topic/symbol_Logo.jpg

Členstvo v organizácii je dobrovoľné. Členom sa môže stať každý obyvateľ Slovenskej republiky (vrátane zahraničných Slovákov), ktorý súhlasí so stanovami organizácie.

Základnou zložkou **organizačnej štruktúry** Slovenského Orola sú **miestne kluby**. Klub združuje členov jednej obce. V meste môže existovať viacero miestnych klubov. Kluby zvolá a riadi Prípravný výbor. Miestny klub zanikne, ak sa na tom uznesie členská schôdza. Orgány miestneho klubu tvoria Výročná schôdza klubu, rada klubu a Revízna komisia klubu. Všetky kluby v rámci kraja tvoria **krajskú organizáciu Slovenského Orola**, ktorej orgány pozostávajú z Krajského snemu a Krajskej rady, predsedníctva Krajskej rady a Krajskej revíznej komisie. **Ústredie Slovenského Orola** tvorí Zjazd Slovenského Orola, ktorý je najvyšším orgánom organizácie, ďalej ho tvorí Rada Slovenského Orola, Predsedníctvo Rady Slovenského Orola a Revízna komisia (<http://www.slovenskyorol.sk/view.php?navezclanku=s-t-a-n-o-v-y-obcianskeho-zdruzenia-slovensky-orol&cisloclanku=2007020003>).

3.6.3 Zameranie činnosti

Cieľom Slovenského Orla je podpora telesného aj duševného zdravia a morálky. Podporou telesného zdravia sa organizácia cieľovo zameriava na vývoj jedinca k jeho celkovej zdatnosti, prevenciu proti civilizačným chorobám, najmä poruchám pohybového ústrojenstva, srdcovo-cievneho systému, ale aj rekonvalescencii. V rámci podpory duševného zdravia a morálky pomáha mravnej etickej výchove členov v duchu kresťanských zásad s naviazaním na tradície sv. Cyrila, Metoda a Gorazda, ľudových a národných tradícií s podporou aktívnej kultúrnej, telesnej, duševnej činnosti (kalokagatie)

(http://www.slovenskyorol.sk/view.php?Nazev_clanku=s-t-a-n-o-v-y-obcianskeho-zdruzenia-slovenskyorol&cisloclanku=2007020003).

Pre potreby každodennej praktickej činnosti sú ciele Slovenského Orla konkretizované v **obsahu jeho činnosti**, ktorý je rozdelený do štyroch oblastí:

- **Telovýchovná – športová činnosť** sa realizuje podľa záujmu členov a miestnych podmienok. Uprednostňuje sa činnosť, ktorá účinne podporuje aktívne zdravie, kondíciu, harmonický rozvoj pohybových schopností a podchytenie talentovanej mládeže. Jej zmyslom je vytváranie koncepčných, metodických, materiálo-technických podmienok pre pravidelné pohybové aktivity vrátane metodického usmernenia a školenia organizátorov, trénerov a cvičiteľov. Organizácia telovýchovnej a športovej činnosti je orientovaná najmä na činnosť vlastných členov a na iniciatívy v projektoch zameraných na ozdravenie populácie.
- **Kultúrno-osvetová činnosť** spája v zmysle myšlienok kalokagatie kultúru tela s kultúrou ducha a pohybové aktivity s kultúrno-spoločenskými činnosťami, ktoré patria k ušľachtilým formám trávenia voľného času, smerujú k sebazdokonaľovaniu, rozvoju vzdelanosti, mravnosti, duchovnej výchove, spoločenskej zodpovednosti, úcte voči kresťanským, národným koreňom, slovenskej štátnosti a štátnym symbolom.
- **Sociálno-charitatívna činnosť** vytvára podmienky na rozvíjanie aktivít (športových, kultúrnych a výchovných) zasahujúcich všetky vrstvy obyvateľstva, netaľentovaných, príp. handicapovaných mládež s dôrazom na telovýchovné cvičenia i rehabilitačnú prevenciu. Vedie k pomoci starším, bezvládnym a telesne postihnutým ľuďom, k úprave cirkevných, športových priestorov, verejnoprospešným prácam, súvisiacim najmä s ochranou prírody.

- **Duchovná výchova** sa zameriava na náboženskú filozofiu, morálny kódex a spolu s kultúrou a športom dotvárajú synergický efekt prevencie proti negatívnym vplyvom, ako je kriminalita a drogová závislosť (Gálik, J.: 2007/b).

3.6.4 Metodika výchovy

Ústredné ciele a obsahové súčasti činnosti Slovenského Orola sa realizujú im zodpovedajúcimi **prostriedkami činnosti** (*šport, formy kultúrnej a výchovnej činnosti*).

Šport a telovýchovné cvičenia

Orolské jednoty využívajú *šport a telovýchovné cvičenia* zdravotnej a rekreačnej povahy. Propaguje a uplatňuje formy z oblasti základov telesnej výchovy (hry, súťaže, turnaje, pobyt v prírode a pod.), kondičnej gymnastiky, fitness centier, fit programov. Ide tu predovšetkým o telovýchovné cvičenia, ktoré tvoria jednu zo základných foriem činností klubov. Telesné cvičenia nadobúdajú význam aj pri rozvoji charakterovo-vôľových vlastností osobnosti.

Kultúrno-výchovné aktivity a prostriedky

Súčasťou orolskej metodiky sú kultúrno-výchovné aktivity a prostriedky so zreteľom na:

- **Zážitkové učenie** – v rôznych aktivitách predstavuje prirodzenú a zaujímavú cestu ako rozvíjať osobnosť. Organizácia využíva viaceré formy zážitkového učenia:
  - *záujmové útvary,*
  - *súťaže, hry,*
  - *výlety, putovania* na významné kresťanské miesta, *tábory* s duchovnou tematikou,
  - *orolské zlety, dni,*
  - *koncerty, divadelné predstavenia* (združenie Orol za významný výchovný prostriedok rozvoja hlavne duševnej stránky pokladá *dramatizáciu*),
  - *kurzy, semináre, školenia, prednášky, besedy,*
  - združenie Slovenský Orol pri svojej činnosti využíva rôzne zariadenia, najmä však *orlovne (klubovne) a ihriská.*
  - najrôznejšie kultúrne podujatia a i.

- **Využitie pozitívnych vzorov** – členovia organizácie sú povzbudzovaní správať sa podľa kresťanských a všeobecne platných noriem a zásad, dodržiavať Božie príkazy a snažiť sa svojím správaním priblížiť k Bohu a byť príkladom pre iných. Na výchovu prostredníctvom pozitívnych vzorov sú využívané životopisy svätých.
- **Prostriedky náboženskej výchovy** (duchovné obnovy, modlitby, sv. omše, životopisy svätých, *náboženské podujatia*, *akadémie* pri príležitosti rôznych sviatkov či osláv, kresťanské piesne a pod.).

Významným prostriedkom kresťanskej výchovy je **modlitba**. Používa sa ako prostriedok oslavy Boha, pokornej prosby a vďaky za duchovné dobro a požehnanie pre ľudské snaženia. Mala by sa realizovať skôr ako dialóg, rozjímanie, oslavujúce božiu milosť, než ako žiadosť o konkrétne hmotné dobro a úspechy.

Spytovanie svedomia sa chápe ako subjektívne pravidlo mravnosti na posúdenie každodenných skutkov správania. Zmyslom spytovania svedomia je rozvoj schopnosti rozlišovať medzi dobrom a zlom, cnosťou a hriechom, posilňovanie vo viere a láske, mravná dokonalosť a sebadisciplína.

Jedným z prejavov viery a silným výchovným prostriedkom je **vzťah k liturgii**. Vonkajší vzťah k liturgii sa prejavuje prítomnosťou na liturgických úkonoch (eucharistia – sv. omša, sviatosť prijímania, sviatosť zmierenia, birmovania a iné). V kresťanskej výchove ide predovšetkým o vnútorný vzťah členov k liturgii, vnútorné prežívanie tajomstiev obsiahnutých v jednotlivých liturgických úkonoch. Výchova k liturgii sa začína v detstve a pokračuje v priebehu celého života človeka. Predstavuje celoživotný proces, v ktorom človek postupne spoznáva krásu a hĺbku liturgie, ktorá človeka privádza k Bohu a pomáha mu pochopiť život v jednote s Bohom.

Upevňovanie vo viere predstavuje celý rad aktivít (spoločných a individuálnych), smerujúcich k posilneniu náboženskej viery mladých ľudí (činnosť v orolských jednotách a ďalších kresťanských spoločenstvách, púte, exkurzie, duchovné obnovy, duchovné cvičenia, divadelné predstavenia, akadémie, súťaže, práca s tlačou, besedy, kvízy, aktivity duchovných radcov, vedenie duchovných denníkov, vlastné náboženské knižnice a pod.).

Pri ich výchovnom využívaní je potrebné dodržiavať všeobecné pedagogické zásady a rešpektovať i zásady bezpečnosti.

Kresťanské symboly (symbolika) predstavujú jednotu vonkajšej, formálnej podoby (slovo, tvar, úkon a pod.) a vnútorného, duchovného obsahu (vyjadrenie náboženských skutočností a právd). Zjednocujú rôzne oblasti prejavov náboženského života veriacich (Studený, J.: 1992). Porozumenie kresťanským symbolom je záležitosťou rozumu, najmä však citu, viery a pevného odhodlania (kríž, prežehnávanie sa, modlitba, pokľaknutie, státie a pod.). Obsah a forma kresťanských symbolov však nepredstavujú nemenné a ustálené podoby. Úzko súvisia s okolnosťami svojho vzniku, využívania i históriou kresťanstva i jeho cirkví. Pri výchovnom využívaní kresťanských symbolov sa možno účinne opierať o vplyv všetkých základných činiteľov kresťanskej výchovy.

Kresťanskými tradíciami rozumieme podľa J. Heribana (1992, s. 1029) výroky, predpisy, zvyky, mravy, obrady a pod., ktoré vznikli v dávnej minulosti, ale postupne sa stali (ako súčasť náboženského života) záväznými pre prítomnosť i budúcnosť. Vyjadrujú náboženské poslanstvo, ktoré v písomnej forme alebo v podobe životnej praxe prechádzajú z pokolenia na pokolenie (tradície patriarchov, tradície Dávidovej dynastie, prorocké tradície, apoštolské tradície a i.). V orolskej výchove sa možno opierať o účinnosť všeobecných kresťanských tradícií, uplatňovaných u všetkých kresťanov v priebehu celého cirkevného liturgického roka (obdobia: adventné, vianočné, pôstne, veľkonočné), pri oslave kresťanských sviatkov (Veľká noc, Turíce, Vianoce a i.), ako i špecifických tradícií uplatňovaných v jednotlivých kresťanských spoločenstvách.

3.7 Výchovný systém organizácie Hnutia kresťanských spoločenstiev detí (eRko)

Najrozšírenejšou, najpočetnejšou a medzi deťmi najobľúbenejšou detskou organizáciou na Slovensku je nepochybne Hnutie kresťanských spoločenstiev detí (eRko).

3.7.1 História organizácie

Hnutie kresťanských spoločenstiev detí (HKSD) má svoje korene v minulom režime, keď na Slovensku oficiálne nemohli existovať žiadne kresťanské združenia. Kresťanské deti a ich rodičia však cítili potrebu vzájomných kontaktov na širšej báze, ako predstavovali tradičné náboženské stretnutia v kostoloch a výučba náboženskej výchovy. Z uvedeného dôvodu začal študent E. Valovič v roku **1973 v Bratislave ilegálne organizovať prvé stretnutia detí z kresťanských rodín** (Strakulová, Š.: 2008). Postupne pre túto prácu získaval ďalších, ktorí šírili tieto aktivity do ostatných miest (tajné „stretká“ v súkromných bytoch). Duchovnú záštitu nad týmto dielom prevzal vtedy ešte tajný biskup, dnes kardinál J. Korec (Valovič, E.: 2008. Zdroj: Strakulová, Š.: 2008).

Od roku 1987 sa začali organizovať celoslovenské centrálné stretnutia, na ktorých sa vymieňali skúsenosti, povzbudzovalo sa k práci, pripravovali sa rôzne podujatia a vytváralo sa veľké spoločenstvo nadšených laikov, katechetov detí. Zo skupiny nadšencov sa postupne vyvinula sieť malých spoločenstiev detí, roztrúsených po celej SR, ktoré spolupracovali s Hnutím kresťanských rodín a laickým apoštolátom mládeže.

Koncom 80-tych rokov hnutie disponovalo, ako uvádza L. Mačičková (2007), sieťou animátorov, pôsobiacich v Bratislave, Trnave, Banskej Bystrici, Košiciach, Prešove, Humennom, Námestove, Malatine, Hontianskych Nemcovciach, Čiernych Kľačanoch, Hriňovej a Rajci. Organizovali „študijné“ stretnutia, na ktorých sa preberali základy kresťanskej pedagogiky, katechetiky a spracúvali sa zahraničné materiály z práce s deťmi (Strakulová, Š.: 2008). V druhej polovici 80-tych rokov sa začal vydávať detský časopis Rebrík.

Po roku 1989 sa úzka spolupráca Hnutia kresťanských rodín a formujúceho spoločenstva detí premenila na **spolupôsobnosť týchto dvoch hnutí v jednej organizácii**. V roku 1990 sa však

spoločenstvá detí odčlenili od Hnutia kresťanských rodín a vzniklo samostatné Hnutie kresťanských spoločenstiev detí (HKSD). HKSD však začalo používať kratší a praktickejší názov – eRko. Pri zrode eRka stálo mnoho jeho aktivistov (E. Valovič, M. Čaučík, V. Ďurikovič, T. Žitňanská a i.). Čestným predsedom sa stal E. Valovič (Strakulová, Š.: 2008).

Verejná činnosť HKSDS začala po novembri 1989 (do septembra 1990) realizáciou prvej celoslovenskej katechetickéj hry „**Strom viery**“. Tematika hry vychádzala zo životopisov troch košických mučeníkov a jej pravidlá boli rozposlané na všetky farské úrady na Slovensku. Hry sa zúčastnilo asi 2000 detí (Mačičková, L.: 2007).

V nasledujúcich mesiacoch rozbehlo hnutie svoju činnosť po celom Slovensku. Okrem pravidelnej činnosti (stretnutí v malých skupinách), realizovalo projekty s celoslovenskou pôsobnosťou (napríklad „Dobrá novina“, projekt „Vypni telku, zapni seba“ a iné). V súčasnosti je HKSD najväčšou organizáciou detí na Slovensku, ktorá združuje viac ako 10 000 členov.

3.7.2 Podstata organizácie

HKSD (eRko) je občianskym združením, ktoré združuje spoločenstvá detí – je spoločenstvom spoločenstiev. Členovia hnutia radosťou, prežívanou na ceste života, spoločne (deti a dospelí) šíria svedectvo viery. Táto črta hnutia je vyjadrená **mottom**: „*Radostnou cestou svedectva viery kráčame spolu malí a veľkí.*“ (Pozri: Strategický plán eRka do r. 2010, s. 5 – 7; Urbaníková, I. – Čaučíková, Z. – Violová, Z.: 2002).

Hlavnou ideou hnutia je „*vytváranie atmosféry priateľských spoločenstiev (...) zjednocujúcich členov v kresťanskej viere pôsobením Ducha lásky, jednoty a radosti (...)*“ (Darák, M.: 2005, s. 290). Pôsobí s presahom do Cirkvi v oblasti pastorácie detí a s presahom do spoločnosti cez hodnoty, ktoré otvorene žijú a prezentujú jeho predstavitelia a dobrovoľníci (Pozri: Strategický plán eRka do r. 2010, s. 5).

Napriek tomu, že eRko je kresťanskou organizáciou, poskytuje aj iným deťom možnosť rozvoja na základe všeobecných morálnych princípov (Čaučíková, Z.: 2003).

Základ činnosti eRka a osobnostnej formácie jeho členov sa opiera o učenie katolíckej Cirkvi. Zároveň je laickým hnutím, ktoré sa snaží svetu prinášať hodnoty vychádzajúce zvnútra Cirkvi. Prostredníctvom sprítomňovania uznávaných hodnôt v každodennom živote cez

tvorivé iniciatívy a kooperatívne námety prispieva k pozitívnemu ovplyvňovaniu hodnotového smerovania spoločnosti, napomáha zlepšenie kvality medziľudských vzťahov a postojov a tak prispieva k riešeniu výziev súčasnej doby a problémov spoločnosti (Pozri: Strategický plán eRka do r. 2010; Čaučíková, Z.: 2003).

Duchovná podstata hnutia je formulovaná v jeho **ústredných princípoch (hodnotách)**. V súčasných dokumentoch hnutia (pozri: Strategický plán eRka do r. 2010, s. 5 – 7) sú koncentrované v tzv. „**Štýle MÁM RÁD**“. Štýl vychádza z hlavného prikázania lásky uvedeného vo Svätom písme, ktoré pre členov predstavuje silu a dôvod na radosť i spôsob práce, ktorým prežívajú svoju činnosť. Zahŕňa **päť ústredných princípov**:

1. *mám živú vieru,*
2. *mám úctu k životu,*
3. *rozvíjam otvorené spoločenstvo,*
4. *som v službe s radosťou,*
5. *žijem zodpovednosť a dôveru.*

Ústredné princípy sú pre potreby činnosti organizácie rozpracované a bližšie konkretizované v *dvoch skupinách princípov*:

- *vnútorné princípy* (mám rád, otvorenosť, pokora, chcem, jednoduchosť),
- *vonkajšie princípy* (mám čas, rád čítam, študujem, rád sa hrám, stretám sa s rovesníkmi, robím si zošit poznámok, mám rád dobrodružstvo a všetko nové).

Princípy hnutia sú v názornej podobe znázornené **spojením jej štyroch symbolov**:

- *srdca* (symbol lásky k blížnemu; predstavuje metodickú stránku hnutia),
- *motýľa* (symbolizuje šírku, vzťah k ľuďom; predstavuje organizačnú stránku),
- *ryby* (symbolizuje hĺbku, vzťah k Bohu; predstavuje duchovnú stránku hnutia),
- *slnka* (symbolizuje Boha, vnáša svetlo do života človeka).

Jednotlivé symboly sú prezentované ako semienka, ktoré sa zasievajú, aby priniesli úrodu (srdce – metodická činnosť, motýľ – práca v organizačných štruktúrach a ryba – duchovné hodnoty); tvoria jeden celok, ktorý navonok žiari ako slnko. Spojenie jednotlivých zniiek, do prienikov ktorých sú vpísané mená troch košických mučeníkov – patrónov eRka, je vyjadrené v *logu organizácie* (Čaučíková, Z.: 2003).

Za **znak** hnutia bol z viacerých návrhov v roku 1990 prijatý variant, ktorý graficky spracúva jeho kratší názov eRko. Toto pomenovanie sa ujalo hlavne medzi deťmi, pre ktoré bol názov Hnutie kresťanských spoločenstiev detí prídlhý. Písmeno – R – je prvé písmeno časopisu Rebrík, ktoré pre deti hnutie vydáva. Symbol rebríka má členom organizácie pomáhať chápať Boha cez hlbokú vieru (Obrázok 9).

Obrázok 9 Znak Hnutia kresťanských spoločenstiev detí

Zdroj: www.erko.sk

Členstvo v hnutí je dobrovoľné. Členmi Hnutia kresťanských spoločenstiev mládeže sú deti (do 14 rokov) a dospelí (vedúci spoločenstiev od 18 rokov), pomocníci (od 14 rokov) a spolupracovníci. V prípade záujmu sa môžu do činnosti spoločenstva aktívne zapájať aj ľudia do 26 rokov. Členské príspevky (pre deti i vedúcich) sú dobrovoľné.

Základnou a zároveň najmenšou **organizačnou jednotkou** činnosti hnutia je **spoločenstvo detí**. Tvorí ho 4 – 12 detí približne rovnakej vekovej kategórie a 1 – 2 dospelí (vedúci). Spoločenstvá detí sa stretávajú pravidelne niekoľkokrát do mesiaca. Organizovaním rôznych podujatí vytvárajú priestor na uplatňovanie a rozvíjanie individuálnych schopností detí a rast a prehĺbovanie života vo viere. Širšou organizačnou jednotkou je **oblastné centrum**, ktoré vytvárajú vedúci z jednotlivých oblastí. Zabezpečuje koordináciu činnosti a vzájomnú informovanosť. **Územná rada** koordinuje činnosť a zabezpečuje informovanosť oblastných centier príslušného územia. Združuje zvolených celoslovenských zástupcov oblastných centier daného regiónu. Stretáva sa najmenej raz ročne. Najvyšším orgánom hnutia je **celoslovenská rada**; zodpovedná za duchovné a výchovné ciele hnutia. Rozhoduje o najdôležitejších otázkach činnosti hnutia, aktualizuje jeho činnosť, prijíma a mení stanovy hnutia, volí a odvoláva jeho predsedu. Na efektívne plnenie cieľov a pre svoje potreby celoslovenská rada zriaďuje komisie (*Metodická komisia PEPO, Dobronovinová komisia,*

Duchovno-pastoračná komisia, Pro-life komisia, Zahraničná komisia, Správcovská komisia (Pozri: Správa o činnosti eRka za rok 2007; Čaučíková, Z.: 2003).

3.7.3 Zameranie činnosti

Vo výchove sleduje eRko *dva súvzťažné ciele* (pozri: Strategický plán eRka do r. 2010, s. 5; Správa o činnosti eRka za rok 2007, s. 2):

1. *pomáhať pri formovaní detí z kresťanských rodín na dospelé kresťanské osobnosti, schopné kvalitným osobným životom prispievať k rozvoju spoločnosti;*
2. *poskytnúť ostatným deťom možnosť formovať sa na základe všeobecných morálnych princípov pre život v priateľstve, spolupatričnosti a vo vzájomnom porozumení so všetkými ľuďmi, smerujúc tak k jednote ľudského spoločenstva.*

Uvedené ciele sa realizujú prostredníctvom **obsahu výchovnej činnosti** (*Základného programu*), ktorý má cyklický charakter a tvorí základnú štruktúru činnosti hnutia. Základný program predstavuje súbor námetov na „stretná“ a akcie s deťmi, ktoré eRko ponúka detským spoločenstvám vo farnostiach počas školského roka. Tvoria ho tri oblasti:

1. *Námety zamerané na prežívanie liturgického roka s deťmi* (Advent, Vianoce, Pôst, Veľká noc a i.).
2. *Námety zamerané na zapojenie sa do tradičných väčších akcií a kampaní* (Detský čin pomoci, Dobrá novina, Deň počateho dieťaťa, Vypni telku, Misijná púť detí a i.).
3. *Námety na Ročnú tému* (tematicky zamerané rozpracované námety na stretnutia. Časť tradičných aktivít sa napĺňa každý rok s tematicky aktualizovaným obsahom). (Pozri: Strategický plán eRka do r. 2010, s. 9 – 10).

Organickou súčasťou obsahu činnosti Hnutia kresťanských spoločenstiev detí je i program určený na vzdelávanie členov (**vzdelávací systém**), ktorý je rozdelený do troch kategórií:

1. *Vzdelávanie vedúcich základných kolektívov.*
2. *Vzdelávanie členov organizácie.*
3. *Vzdelávanie dobrovoľníkov.* (Pozri: Žiadosť ADAM1).

3.7.4 Metodika výchovy

Na dosahovanie cieľov činnosti využíva hnutie *metodiku výchovy* založenú na aplikácii osvedčených a účinných prostriedkov výchovy v širokom zmysle slova (organizačné formy, metódy i prostriedky v užšom zmysle slova) (Čaučíková, Z.: 2003).

Spoločenstvá detí

Účinnou organizačnou formou umožňujúcou zažiť Cirkev ako spoločenstvo viery (žijúcich a v láske konajúcich ľudí) je vytváranie spoločenstiev detí. Spoločenstvo môže vzniknúť *prirodeným združením detí približne rovnakého veku na základe priateľských vzťahov alebo spoločnej činnosti* (spevokol, skupinka koledníkov Dobrej noviny, miništrantov a i.) alebo aj ako záujmová skupinka (športová, umelecká, technická a i.), ktorú vedie vedúci spoločenstva. Spoločenstvá sa pravidelne stretávajú a využívajú všetky efekty malej skupiny (pozitívne medziľudské a priateľské vzťahy, spolupatričnosť, empatia, akceptácia, pozitívna komunikácia, kooperácia, synergický potenciál a i.). Dobrovoľníci svoje poslanie uskutočňujú osobným príkladom a rozvíjaním tvorivého spoločenstva s deťmi.

Podujatia pre členov hnutia

Ťažisko činnosti detských spoločenstiev tvorí *organizovanie všedného života členov hnutia*:

- *pravidelných stretnutí* (tematické, hrové stretnutia, zmiešané stretnutia a i.);
- *príležitostných stretnutí* (krátkodobé a víkendové výlety, hrové popoludnia, dni radosti, spoločné oslavy, posedenia, zábavné a športové podujatia, tábory a i.).

Súčasťou činnosti eRka sú rôzne *formy organizovania nevšedného života spoločenstva* (prvé sväté prijímanie detí zo „stretka“, oslava menín a narodenín, odpustová slávnosť vo farnosti, výročie posviacky kostola a i.) (Urbaníková, I. – Čaučíková, Z. – Violová, Z.: 2002, s. 56).

Organizovanie otvorených akcií

Otvorenými akciami sa hnutie snaží *osloviť verejnosť a popularizovať vlastné hodnoty*. S týmto zámerom organizuje projekty a kampane (Vypni telku, zapni seba, Detský čin pomoci, Deň počatého dieťaťa, Celoslovenské stretnutie koledníkov, Púť detí a i.).

„Dobrá novina“

Obľúbenou formou činnosti je *organizovanie koledovania detí* („Dobrá novina“). Ide o celoročný program vzdelávania o živote v rozvojových krajinách pre deti a ich vedúcich; vychováva k solidarite, obhajobe ľudských práv, filantropii a k rozvoju kultúrnych tradícií. Vyvrcholením je kolednícka akcia a verejná zbierka vo vianočnom období, z ktorej sa financujú rozvojové projekty v Afrike. Počtom účastníkov program vysoko prekračuje počet členov hnutia. Súčasťou programu je aj krátkodobá dobrovoľnícka služba v podporovaných projektoch (Pozri: Žiadosť ADAM1).

Skúsenostné metódy výchovy

V rámci uvedených foriem hnutie využíva celý rad metód výchovy s dôrazom na *zážitkové (indoor a outdoor) a najmä skúsenostné metódy* (hranie rolí, rôzne simulácie, práca s materiálom, práce v skupine formou vzájomnej výmeny skúseností a vzdelávania sa, diskusné metódy a pod.). Ďalej sa využíva hudba, piesne pre deti, dramatizácia a pohybové aktivity. Osobitná pozornosť sa venuje nácviku skupinových tancov, vhodných na spoločné akcie s deťmi aj vedúcimi (Pozri: Žiadosť ADAM1).

Formy združovania dospelých

Účinné sú v hnutí i rôzne formy združovania a aktívnej formácie dospelých, aby mohli zodpovedne uskutočňovať kresťanskú výchovu. ERko má vlastný systém neformálneho vzdelávania pre vedúcich detských skupiniek, vzdelávanie lídrov a ďalšie odborné vzdelávanie podľa potrieb. Víkendový kurz *Začíname* a týždňový *Základný kurz* obsahujú informácie z oblasti psychológie a pedagogiky, ako aj veľa praktických metód vedenia základného kolektívu. Špecifické kurzy sú zamerané na rôzne témy, napr. o táboroch, problémové deti, životné zručnosti, tvorivé metódy a i. Hnutie organizuje tiež kurzy na rozvoj zručností mladých lídrov a oblastné kurzy, ktoré poskytujú priestor na vzdelávanie vedúcich z oblastného centra a výmenu skúseností. V neposlednom rade sú to aj zahraničné vzdelávacie podujatia (Pozri: Žiadosť ADAM1).

Metodická činnosť

Organickou súčasťou metodického činnosti eRka je *spracúvanie a poskytovanie metodických a materiálnych pomôcok*, slúžiacich na to, aby stretnutia boli pre deti zrozumiteľné a pútavé (napr. Dobrovoľník a deti, Neboj sa I. a II., Zvestujeme dobrú novinu, Prišli ku vám koledníci, Metodický materiál pre zodpovedné osoby, Osobnosť dobrovoľníka, Koordinátor

dobrovoľníkov, O hodnotách a postojoch k životu, Ideme sa hrať I. – IV., Testy na cesty, Praktická príručka pre vedúcich, Tvorivostník, Poklady srdca, Rastiem, rastieš, rastieme, Všetko, čo máme, radi deťom dáme, Právo na život v láske).

Formy vydavateľskej činnosti

Zvyšovanie informovanosti, rozvoj tvorivosti členov hnutia a popularizáciu jeho činnosti na verejnosti zabezpečuje vydavateľská činnosť. Realizuje sa predovšetkým formou *vydávania detského časopisu Rebrík*, ktorý je určený pre 6- až 10-ročné deti v skupinkách, v školách i rodinách. Jeho obsah je zameraný na rozvoj spolupatričnosti, sociálneho cítenia detí a aktívneho zmysluplného trávenia voľného času. Pre potreby svojich animátorov publikuje eRko *informačno-metodický časopis Lusk*.

Formy právnej ochrany členov

Na právnu ochranu členov využíva hnutie rôzne formy *zastupovania záujmov detí na verejnosti*, informačné a komunikačné technológie, zapájanie sa do sietí spolupracujúcich domácich a zahraničných inštitúcií a *spoluprácu s rodičmi, odborníkmi a Cirkvou* (katechétmi, kňazmi a i.).

3.8 Výchovný systém organizácie Strom života

Jednou z organizácií, ktorá rozvíja zážitkovú pedagogiku, výchovný pobyt v prírode a ochranárske aktivity s deťmi a mládežou je Strom života.

3.8.1 História organizácie

Strom života (ďalej SŽ) sa vyvinul z prvého ochranárskeho hnutia detí a mládeže na Slovensku (1979) ako súčasť *Komisie pre tvorbu a ochranu životného prostredia Socialistického zväzu mládeže* (SZM). V tom istom roku bol na hrade Tematín organizovaný v rámci aktivít SŽ aj prvý letný tábor; avšak o rok neskôr už bola organizácia tábora okresnými orgánmi KSS zakázaná. V neskorších rokoch sa tábory usporiadali v spolupráci a s výdatnou pomocou českého hnutia Brontosaurus. V roku 1984 vzniká značka **Tábor Stromu života** ako zariadenie táborov v Čiernom Balogu a **sút'áž Stromu života** v rámci SZM. Postupne sa Tábory Stromu života začali organizovať aj v iných oblastiach Slovenska (Banská Štiavnica, Spišský hrad, Trenčiansky hrad, Jurský Šúr, Rusovce a Arborétum Mlyňany).

V roku 1986 sa v Bratislave uskutočnilo 1. potáborové stretnutie účastníkov Táborov SŽ, prvá fotosút'áž SŽ, zriadenie Metodické rady SŽ (ešte v rámci SZM), vznikli krajské kolektívy inštruktorov. Popri tom sú organizované rôzne školenia a semináre o environmentálnej výchove a práci s mládežou a výročné semináre SŽ ako obdoba valného zhromaždenia.

Po roku 1989 vzniklo (odčlenením sa od SZM) Koordinačné centrum SŽ, ktoré usmerňovalo zakladanie Klubov SŽ. Až v roku **1990** však boli vypracované Stanovy organizácie, čím boli splnené podmienky na vznik a zaregistrovanie **Stromu života** na Ministerstve vnútra SR ako samostatného občianskeho združenia. Nové demokratické podmienky vytvorili pre SŽ priestor na realizáciu ďalších aktivít a projektov. Členovia združenia boli pri zakladaní Rady mládeže Slovenska (RMS), založili publikačné centrum SŽ *Adrián*, začali vydávať časopis *Strom* a rozbehli mnoho ďalších projektov (*Modré z neba*, *Zakliata hora*, *Živá voda*, *Vox Luci*, *Krajina pokladov* a i.). Uvedené projekty umožnili zakladanie Krúžkov SŽ aj na školách. Organizácia sa zaslúžila aj o rozvoj environmentálnej výchovy a uskutočnila projekt vytvorenia sietí centier SŽ pre environmentálnu výchovu v Čiernom Balogu, v Spišskom

Štiavniku a v Prievidzi. Za svoje aktivity v oblasti ochrany prírody a kultúrneho dedičstva (projekty záchranu čiernohorskej železnice, zberu odpadových surovín, rozvoj kultúrneho dedičstva) bol SŽ ocenený mnohými cenami. V roku 2005 získal akreditáciu na vysielanie dobrovoľníkov na Európsku dobrovoľnícku službu a začal realizovať (2006) e-learningové vzdelávanie v oblasti kultúrneho dedičstva (Pozri: Program organizácie Strom života). Výsledky práce združenia a jeho obľúbenosť viedli postupne k rozširovaniu jeho členskej základne, ktorú v súčasnosti tvorí približne 1 000 členov.

3.8.2 Podstata organizácie

Strom života je mimovládna, dobrovoľná, záujmová, nezisková a apolitická organizácia zameraná na prácu najmä s deťmi a mládežou, ale aj s dospelými, ktorí sa práci s deťmi a mládežou venujú (Pozri: Stanovy organizácie Strom života). *Poslaním Stromu života* je združovať deti, mládež a dospelých a naplňovať ciele organizácie, ktoré sú zamerané na *rozvoj osobnosti, výchovu a vzdelávanie v oblastiach rozvoja demokracie a historického vedomia, ochranu prírody a životného prostredia, ochranu kultúrnych, technických a prírodných pamiatok* (<http://www.stromzivota.sk/sk/o-nas.html>).

Členov organizácie SŽ spájajú spoločné **hodnoty** (princípy), ktorými sa riadia a usmerňujú v ich zmysle svoju činnosť. Dôležitosť nadobúdajú hlavne nasledovné hodnoty:

- *čestné a spravodlivé konanie vylučujúce akúkoľvek diskrimináciu;*
- *sociálna a environmentálna zodpovednosť;*
- *osobná zodpovednosť, vierohodnosť a vnímavosť, inovatívnosť, transparentnosť, ústretovosť a otvorenosť, aktívne uplatňovanie dobrovoľníckych princípov;*
- *rešpektovanie zákonov, noriem, stanov, vnútorných smerníc a programu SŽ;*
- *úsilie smerujúce k naplňaniu cieľov, poslania a programu SŽ;*
- *aktívne zapájanie sa do spolurozhodovania v organizácii;*
- *získavanie finančných prostriedkov na realizáciu cieľov organizácie a rozvoj spolupráce s ďalšími organizáciami tretieho sektora;*
- *vzájomný rešpekt a nekonkurenčné vzťahy medzi jednotlivými Klubmi Stromu života bez negatívnych následkov;*
- *kontinuálna výchova ďalších členov, smerujúca k ďalšiemu rozvoju a fungovaniu organizácie (Pozri: Program organizácie Strom života).*

Poslanie a základné hodnoty organizácie sú *symbolicky vyjadrené* v jej *znaku* (*silueta stromu* – symbolizuje flóru, produkujúcu kyslík, ktorý je pre udržanie života na Zemi nevyhnutný – Obrázok 10) a *názve* (*Strom života* – symbolizuje systém živej prírody, ktorú treba chrániť; zároveň je mystickým a náboženským konceptom, metaforou majúcou spoločný pôvod a motív vo viacerých náboženstvách a filozofiách).

Obrázok 10 Znak (logo) organizácie Strom života

Zdroj: www.stromzivota.sk

Členstvo v združení SŽ je dobrovoľné; členom sa môže stať každá fyzická osoba, ktorá sa zaviazne dodržiavať Stanovy a Program Stromu života, plniť uznesenia a rozhodnutia orgánov a riadiť sa hodnotami organizácie. Formy členstva sú riadne, voľné, sympatizujúce a čestné.

Organizačnú štruktúru SŽ tvoria Kluby SŽ a Kancelária SŽ. **Kluby SŽ** vzniknú združením minimálne troch členov organizácie (z ktorých aspoň jeden je starší ako 16 rokov; v prípade Klubu s udelenou právnou subjektivitou 18 rokov), ustanovením vedúceho klubu (ktorý musí byť starší ako 16 rokov; v prípade Klubu s udelenou právnou subjektivitou 18 rokov) a zaregistrovaním klubu v Kancelárii SŽ. V rámci SŽ existujú dva typy Klubov. Prvým typom sú *Kluby zložené prevažne zo stredoškolákov a vysokoškolákov*, ktorí sa stretávajú, organizujú tzv. „víkendovky“, tábory, ale aj klubové večery, stretnutia a iné akcie. Druhým typom sú *Kluby, ktoré v rámci mimoškolskej činnosti pracujú na programoch environmentálnej výchovy a programoch o kultúrnom dedičstve*. Sú vedené vedúcimi (zväčša učiteľmi), ktorí sa zúčastňujú odborných seminárov Stromu života a spolu s deťmi sa zapájajú do súťaží a organizujú ďalšie aktivity (exkurzie, výlety, tábory a i.) (<http://www.stromzivota.sk/sk/kluby-sz.html>). **Kancelária Stromu života** je administratívno-výkonnou zložkou, ktorej úlohou je organizačne zabezpečovať činnosť organizácie.

Výkonné orgány Stromu života tvoria:

- *Valné zhromaždenie Stromu života (SŽ)*, ktoré je najvyšším orgánom SŽ.
- *Rada SŽ* je najvyšším výkonným a rozhodovacím orgánom medzi Valnými zhromaždeniami SŽ. Tvorí ju Predseda Rady SŽ a štyria ďalší členovia.
- *Predseda Rady SŽ* je prvým štatutárnym zástupcom SŽ; koná v jeho mene a rozhoduje o záležitostiach SŽ. Zastupuje organizáciu navonok.
- *Kontrolná komisia SŽ* je kontrolným a mediátorským orgánom SŽ, ktorý sa zodpovedá Valnému zhromaždeniu.
- *Riaditeľ Kancelárie SŽ* je druhým štatutárnym zástupcom a riadi, organizuje a kontroluje Kanceláriu SŽ. (Pozri: Stanovy organizácie Strom života).

3.8.3 Zameranie činnosti

Ciele organizácie Strom života vyplývajú z charakteru organizácie; možno ich rozdeliť do nasledovných oblastí:

- *rozvoja osobnosti (najmä detí a mládeže) so snahou budovať vzťah k prírode a kultúrnemu dedičstvu a podporou netradičných športových aktivít,*
- *ochrany krajiny (záchrana kultúrnych, prírodných a technických pamiatok),*
- *výchovy a vzdelávania (so snahou zlepšiť výchovno-vzdelávací proces),*
- *podpory rozvoja demokracie, historického vedomia a zachovania kultúrnych hodnôt* (Pozri: Stanovy organizácie Strom života).

Činnosť združenia Strom života je celoročná, geograficky neohraničená a projektovo orientovaná, založená hlavne na dobrovoľných aktivitách členov organizácie, ako aj širokej verejnosti z rôznych oblastí spoločenského života, rôzneho profesijného a sociálneho pôvodu (Pozri: Program organizácie Strom života). **Jej obsah** sa realizuje prostredníctvom projektov, ktoré sú orientované na tieto základné oblasti:

- **Osobnostný rozvoj členov;** dôraz sa kladie na podporu iniciatívy, interaktivitu, osobný zážitok, formovanie zdravého životného štýlu, pobyt v prírode, kritické a tvorivé myslenie a konštruktívny prístup k riešeniu problémov.
- **Ochranu životného prostredia a environmentálnu výchovu;** dôraz sa kladie na priamy kontakt s prírodným prostredím (manuálne, ochranárske, údržbárske a iné

technické práce), ktorý umocňuje environmentálne vedomie a cítenie a prispieva k pochopeniu zložitých väzieb v životnom prostredí. Na ich podporu organizuje projekty (programy) zaoberajúce sa environmentálnou výchovou na základných a stredných školách (*Živá voda* – zameraný na zisťovanie kvality našich riek na Slovensku; *Modré z neba* – zameraný na zisťovanie znečistenia ovzdušia na celom Slovensku; *Baterky na správnom mieste* – zameraný na zber použitých batérií a akumulátorov; *Zakliata hora* – projekt pre stredné školy zaoberajúci sa problematikou odpadov).

- **Ochranu kultúrneho dedičstva**; uprednostňuje záchranu historických objektov a sídiel v ich pôvodnej historickej štruktúre (na pôvodnom mieste a v pôvodnom stave) i technických pamiatok. Pri záchranných, resp. rekonštrukčných prácach preferuje rešpektovanie pôvodnej architektúry, používanie pôvodných materiálov, konštrukčno-výrobných systémov i technologických postupov. Zasadzuje sa za sprístupňovanie pamiatok verejnosti a sprostredkovanie zážitku minulosti krajiny a jej historických dejov. Ochranou kultúrneho dedičstva prispieva k posilneniu historického vedomia a kultúrnej pamäti našej krajiny. Na realizáciu týchto zámerov realizuje rôzne projekty a preferuje inovatívne formy činnosti (napr. e-learningovú formu vzdelávania v oblasti kultúrneho dedičstva pre učiteľov základných a stredných škôl, študentov posledných ročníkov pedagogických fakúlt, vedúcich Klubov SŽ a všetkých, ktorí sa zaujímajú o problematiku kultúrneho dedičstva). Súčasťou aktivít SŽ je i vzdelávanie v oblasti umenia, remesiel, tradícií, ľudových zvykov či histórie vlastného i iných národov (Pozri: <http://www.stromzivota.sk/sk/programy-stromu-zivota.html>; Program organizácie Strom života).

3.8.4 Metodika výchovy

V metodike združenia nadobúdajú dôležitosť *prostriedky*, ktoré podporujú rozvoj osobnosti členov združenia a motivujú ich k ochrane prírody a kultúrneho dedičstva, samostatnému posudzovaniu, kritickému rozmyšľaniu, efektívnemu rozhodovaniu, zodpovednému konaniu a šíreniu získaných zručností a vedomostí.

Projekty

Typickou formou činnosti v organizácii sú *projekty* zamerané na zber druhotného odpadu a ochranu prírody, kultúrno-historických pamiatok, podpory dobrovoľníckych aktivít a realizáciu vzdelávania vedúcich. Ich výhodou je využívanie veľkého množstva ďalších prostriedkov výchovy (výlety do prírody a výpravy a exkurzie za kultúrnymi pamiatkami, odborné exkurzie, besedy, súťaže a pod.). Organizujú sa prevažne celoročné projekty pre školy, ale aj širokú verejnosť, najmä v oblasti environmentálnej výchovy a kultúrneho dedičstva, ako aj v oblasti kvalitatívneho zlepšovania výchovno-vzdelávacieho procesu.

Tábory

Strom života má v *organizovaní táborov* dlhoročnú tradíciu. Spätosť tábora s prírodným i kultúrnym prostredím pomáha nielen rozvíjať osobnosť členov, ale tiež napĺňať špecifické ciele organizácie (ochrana prírody a životného prostredia, pomoc pri záchrane kultúrnych, prírodných a technických pamiatok, budovanie vzťahu k prírode a kultúrnemu dedičstvu). V organizácii Strom života sa tábory organizujú počas víkendov i detských prázdnin.

Zážitkové aktivity

Strom života kladie osobitný dôraz na *výchovné využívanie zážitku*. Výchovná činnosť je realizovaná interaktívne, predovšetkým formou osobného zážitku (dotyku). Ideálne prostredie na zážitkové učenie je priamy kontakt s prírodným prostredím, pobyt a pohyb v teréne, realizácia ostatných voľnočasových aktivít pre deti, mládež a dospelých zameraná na tvorivé dielne, prácu v skupinách, ekohry, aktivity v prírode a šport.

Hry

Za veľmi účinnú metódu výchovy zážitkom a jedinečný prostriedok na simulovanie reálnych životných situácií považuje SŽ *hru a hrové aktivity*. Hry sú v prostredí združenia realizované tak, aby v zúčastnených podporovali a rozvíjali vedomosti a skúsenosti a aby im pomohli ľahšie vnímať nové informácie, získavať skúsenosti a chápať zložitejšie javy a súvislosti.

Problémové a situačné učenie

V metodike výchovy, ktorú používa Strom života, má dôležité postavenie *riešenie problémov (problémové učenie – reálno-situačné a modelovo-situačné učenie)*. Konštruktívny prístup k riešeniu problémov rozvíja tvorivé a kritické myslenie, schopnosť rozhodovať sa a obhájiť si svoj názor či rozhodnutie. Strom života zameriava svoju činnosť na podporu trvalo udržateľného rozvoja spoločnosti, pričom v rámci tejto činnosti sa zameriava na hľadanie spôsobov riešenia, resp. predchádzania problémov. Riešenie problémov v Strome života sa zameriava hlavne na pochopenie zložitých väzieb v životnom prostredí a jeho ochranu.

Klubová činnosť

Súčasťou práce Stromu života je modelové *spolunažívanie detí a mládeže v kolektívoch (Kluboch Stromu života)*, v ktorých sa formujú návyky komunikácie, spolupráce, tolerancie, priznania si chyby, dohody a rešpektovania pravidiel. Kolektív je chápaný ako združenie jednotlivcov spojených rozličnými väzbami. Strom života uprednostňuje osobnú iniciatívu a vo svojich kluboch sa snaží podporovať dialóg, toleranciu iných názorov, vyhýbanie sa nátlakovým aktivitám, konfliktom, preferuje otvorený kontakt medzi ľuďmi a otvorenú obojstrannú komunikáciu považuje za jeden zo základných stavebných kameňov demokracie.

Formy vzdelávania vedúcich

K ďalším prostriedkom určeným hlavne pre vedúcich klubov a dobrovoľníkov patria *odborné tréningy, kurzy, exkurzie, školenia, semináre, pracovné pomôcky a odporúčania, edičná činnosť* najmä v oblasti vydávania publikácií k programom Stromu života, ale aj iných odborných publikácií a pomôcok, ako aj *vydávanie časopiseckej literatúry* (Pozri: Program organizácie Strom života).

3.9 Výchovný systém Občianskeho združenia Dúha

K detským organizáciám, ktoré, inšpirujúc sa obsahovými a metodickými impulzmi zážitkovej pedagogiky, realizovanej v činnosti tradičných detských hnutí, svoju históriu začínajú písať až po roku 1989, patrí i občianske združenie Dúha.

3.9.1 História organizácie

Korene pôsobenia občianskeho združenia Dúha sú úzko prepojené s usporiadaním odborného seminára „mládež a výchova v prírode“, ktorý sa uskutočnil 20. až 22. 10. 1989 (teda v čase, keď monopol na organizovanie voľnočasovej činnosti detí mala ešte stále Pionierska organizácia SZM). Seminár, ktorého cieľom bolo hodnotenie a plánovanie ďalšieho rozvoja zážitkovej pedagogiky v našich podmienkach, bol organizovaný prázdninovou školou, ktorej predsedom bol Allan Gintel. Seminára sa zúčastnili odborníci z učiteľských prípraviek z celého Československa a množstvo dobrovoľníkov z najrôznejších organizácií pracujúcich s deťmi a mládežou (bývalí členovia skautingu, woodcraftu, brontosauri, pionieri, predstavitelia zväzu turistiky, ochrancovia prírody a i.). Účastníci seminára dospeli k záveru, že vo svojej činnosti realizujú prvky zážitkovej pedagogiky; robia to však izolovane a s nízkou mierou vzájomnej komunikácie a kooperácie. Potreba užších vzťahov medzi rôznorodými inštitúciami, ktoré však spájalo podobné zameranie i metodika, viedla k požiadavke na vznik organizácie, ktorá by združovala všetky participujúce subjekty a v budúcnosti garantovala ich vzájomnú prepojenosť a spoluprácu. Svojím zameraním nemala byť konkurentkou ešte PO SZM. Združenie sa chcelo orientovať na organizovanie pobytu detí a mládeže v prírode a zážitkovú pedagogiku.

Nápad založiť novú organizáciu bol spracovaný v manifeste účastníkov seminára. Jej *program* vychádzal z myšlienok **Jána Šimaneho (Galéna)** a jeho filozofie „*priateľstva rozrôznených*“, ktorej základ tvorí snaha o rešpektovanie rôznorodosti v rozvoji osobnosti, alternatívnych ciest vo výchove, uznanie opodstatnenosti práva na existenciu a činnosť obsahovo a metodicky odlišne zameraných spoločenstiev a úsilie o spoluprácu organizácií praktizujúcich netradičné formy výchovy. *Názov Dúha* navrhol Ing. I. Indráček z Klubu inštruktorov pre pobyt v prírode a *logo* vymyslela výtvarníčka P. Klepáčová z Gymnasion

klubu (Prokeš, M.: 2006). Oficiálnu činnosť začalo združenie Dúha **17. 3. 1990**. Následne sa oddiely a kluby združenia rozšírili do celého bývalého Československa.

Po vzniku samostatnej SR (1993) sa rozdelila aj Dúha; na Slovensku vzniklo **Občianske združenie Dúha** – združenie pre voľný čas detí a mládeže, pohyb a pobyt v prírode, hru, šport a recesiu. V súčasnosti na Slovensku existuje 13 oddielov (napr. Amazonky, Carrigo, Draci – Zabijaci, Dunihlav, Palina, Ruka, Sales, Slnko, Titani a i.) Občianskeho združenia Dúha.

3.9.2 Podstata organizácie

Dúha je dobrovoľná spoločenská organizácia, voľné združenie jednotlivcov a kolektívov, bez ohľadu na ich súbežné členstvo v ďalších občianskych združeniach alebo stranách, vek, pohlavie, rasu, národnosť, sociálny pôvod a vyznanie. Hlásia sa k princípom demokracie, humanizmu, pluralizmu, osobných slobôd, tolerancie rôznosti a potrieb jednotlivcov. **Zmyslom jej činnosti** je realizácia sociálnych, vzdelávacích, turistických, športových a iných programov pre deti a mládež. Súčasťou jej poslania je aj metodická a informačná spolupráca, organizovanie spoločných akcií a vydávanie informačných periodík so zameraním na výchovu v prírode a symbiózu človeka s prírodou, hry, šport a recesiu (<http://www.oz-duha.sk/>).

Základné princípy združenia Dúha môžeme zhrnúť do nasledujúcich bodov:

- *Úcta ku každej živej bytosti*, charakteristická priateľstvom rozrôznených; prejavuje sa rešpektovaním rôznych ciest pri výchove, uznaním iných organizácií s činnosťou pre deti, mládež a spolupráca s nimi pri netradičných a alternatívnych formách výchovy.
- *Úcta k životnému prostrediu*; realizuje sa prostredníctvom pobytu v prírode, poznávaním prírody a kultúrnych pamiatok, ich ochranou a kultiváciou.
- *Romantický radikalizmus* predstavuje vieru v dobro, v zdravý ľudský rozum a súčasne radikálny prístup k charakteru a pevnej vôli, k schopnosti využiť krásno v druhých prostredníctvom romantického prostredia a hier. (<http://www.oz-duha.sk/>).

Základné princípy združenia Dúha sa premietajú do jej **symboliky**, ktorú najvýraznejšie prezentuje **názov** (Dúha) a **znak** (logo – farebná dúha) organizácie (Obrázok 11). Dúha je jeden z najkrajších prírodných javov. Symbolizuje životodarnú zmenu, pestrosť, rôznorodosť

spektra záujmov a činností (pestrofarebnosť dúhy žiariacej pre všetkých ľudí); *dobrodružstvo, zážitok a hry* (predstavuje strechu, pod ktorú sa možno postaviť a nude ukázať holú... pravdu); *istotu* prameniacu zo zmysluplnosti realizovaných aktivít (loď, ktorá preváža a chráni fungujúce kolektívy na rozbúrenom mori byrokracie a vybavovania); *toleranciu a vzájomný rešpekt*, spoluprácu rozrôznených, životný štýl (most, po ktorom možno prechádzať od samoty k priateľstvám, od neskúsenosti k poznatkom a pod.) (<http://www.oz-duha.sk/>). Ďalším symbolom je *brezový lístok*, ktorý symbolizuje priateľstvo, múdrosť, toleranciu a krásu ducha.

Obrázok 11 **Znak (logo) Občianskeho združenia Dúha**

Zdroj: <http://www.oz-duha.sk/>

Členom združenia sa môže stať každý (jednotlivec, skupina, združenie), kto súhlasí so stanovami a programom Dúhy. Členstvo v iných organizáciách, občianskych združeniach alebo politických stranách nie je týmto obmedzené.

Organizačná štruktúra je založená na demokratických zásadách (<http://www.oz-duha.sk/>). Základným článkom (organizačnou jednotkou) Dúhy je **oddiel**; predstavuje malý kompaktný celok s počtom 15 – 20 členov (spravidla viac než 8 rokov), ktorý realizuje pravidelnú celoročnú činnosť poväčšine družinovým systémom. **Družina (tlupa)** vzniká združením najmenej piatich individuálnych členov alebo rodín s deťmi. Tlupa musí mať svojho vedúceho, zastupujúceho tlupu voči orgánom Dúhy. Oddiel, na rozdiel od tlupy, má právnu subjektivitu. Oddiely vedú oddieloví vedúci (nad 18 rokov), s bohatými znalosťami a skúsenosťami. Vo svojej činnosti môžu vedúci využívať pomoc inštruktorov (odrástení členovia nad 15 rokov).

Špecifickou formou organizácie činnosti je **klub**. Tvorí ho skupinka 3 až 8 detí, ktoré nemajú dospelého vedúceho. Poväčšine vznikajú na dedinách alebo v mestách, kde nie je silná

organizovanosť detí. Vnútrotná organizácia a činnosť klubu je v rukách samotných členov. Deti sa tak učia byť samostatné a uvádzať svoje nápady do praxe. V ich činnosti im pomáhajú tzv. guvernéri. Sú to väčšinou mladí ľudia, ktorí korešpondujú s klubmi, pomáhajú im radami, skúsenosťami, organizovaním zrazov a táborov, vydávaním časopisu a podobne.

Ústrednými orgánmi Dúhy sú *Veľká Dúha* (vrcholný orgán), *Malá Dúha* (inšpiratívny, metodický, kontrolný a uzmierovací orgán), *Dúhovka* (najvyšší orgán Dúhy v dobe medzi zasadnutiami Veľkej Dúhy; tvorí ho prezident, viceprezident, kancelár a ďalší členovia Dúhovky, zvolení Veľkou Dúhou).

Dúha je členom RMS a dvoch medzinárodných organizácií (Duha International so sídlom v Prahe a International Young Naturefriends so sídlom v Bruseli).

3.9.3 Zameranie činnosti

Hlavným cieľom združenia je všestranný a harmonický rozvoj osobnosti prostredníctvom pobytu v prírode a výchovy úcty k nej, túžby po poznaní, hier, zážitkov a pozitívnych morálnych hodnôt (<http://www.oz-duha.sk/>). Svoje výchovné zámery však Dúha neformuluje tak pregnantne (nekonkretizuje ich), ako to robia iné združenia.

Obsah činnosti v tomto zmysle charakterizuje slobodná voľba aktivít, otvorenosť a pestrosť. Prezentuje aktivity, ktoré nemajú primárne výchovnú povahu (uvádza činnosti, ktoré sú v iných organizáciách formálne charakterizované ako prostriedky). Zahŕňa:

1. **Pravidelnú činnosť oddielov**, realizovanú spravidla v prírode (táborníctvo, zálesáctvo, woodcraft, horolezectvo a vysokohorská turistika, prvá pomoc, pedagogika a psychológia jednotlivca a kolektívu a mnoho iných „odboriek“). Súčasťou obsahu činnosti všetkých oddielov sú hry, zážitkové aktivity a šport (hlavne menej známe a netradičné športy, napr. lakros, ringo, frisbee, softball, tyčkrta, ufobal a mnohé iné).
2. **Pravidelnú činnosť klubov**, realizovanú najčastejšie na schôdkach (jeden až dvakrát do týždňa). Základ činnosti klubu tvoria hry rôzneho druhu (postrehové, fyzické, pamäťové, recesné, náučné a i). Najbežnejším prostredím na realizáciu hier a iných klubových činností je klubovňa, ihrisko či les.
3. **Príležitostné akcie a podujatia**, majúce najčastejšie podobu výletov a výprav počas víkendov, a prázdninové tábory.

4. **Projekty** vychádzajúce z rôznorodého spektra názorov, činností existujúcich vedľa seba, vzájomne tolerantných voči sebe a rešpektujúcich sa:
- *žltý projekt* je určený pre deti,
  - *oranžový projekt* je orientovaný na mládež,
  - *fialový projekt* je zameraný na vzdelávanie,
  - *biely projekt* zhrňa zahraničné kontakty, komunikáciu a spoluprácu,
  - *zelený projekt* sa zameriava na ochranu prírody,
  - *modrý projekt* je určený pre rodiny s malými deťmi,
  - *červený projekt* zahŕňa sociálna oblasť,
  - *projekt Dúhové kluby* je projektom bez priameho vedenia dospelými,
  - *projekt „Počuť, pochopiť, súhlasiť a konať“* je zameraný na rozvoj filantropie prostredníctvom celoročnej hry.
5. **Vzdelávanie vedúcich a inštruktorov detských kolektívov** je zamerané na zvyšovanie úrovne organizácie a skvalitňovanie práce vedúcich. Vzdelávanie vedúcich a inštruktorov má tri stupne (*inštruktorský stupeň, základné školenie pre vedúcich a nadstavbové školenie pre vedúcich*).

3.9.4 Metodika výchovy

Metodika (formy, metódy a prostriedky) výchovy združenia Dúha vychádza z jej poslania a napomáha naplňať jej ústredné ciele. Ťažisko tvoria prostriedky využívajúce možnosti jej organizačnej štruktúry (spoločenstvá členov, osobnosť vedúceho a pod.), výchovné využitie prírody, zážitkové (hrové) aktivity a pozitívne hodnotenie činnosti.

Malé skupiny

Organizácia Dúha vedome využíva výchovné možnosti malých detských spoločenstiev (vrstovníckych skupín – družiny, oddiely, kluby). Základným organizačným pilierom činnosti je *oddiel*. Poskytuje svojim členom intimitu malého kolektívu (družiny) a zároveň možnosť zapojiť sa do činnosti celého kolektívu oddielu. V oddieloch a družinách sa kladie významný dôraz na existenciu jednotlivca. Každý člen má možnosť vyjadrovať slobodne svoje názory a pripomienky k činnosti, takýmto spôsobom ovplyvňovať činnosť a fungovanie kolektívu, a tým aj náplň svojho voľného času. Deti a mládež sa učia zodpovednosti, samostatnosti a kolektívnemu duchu, kamarátstvu a spolupatričnosti (<http://www.oz-duha.sk/index/oddiely>).

Osobnosť vedúceho

Osobnosť vedúceho má špecifické postavenie. V prístupe k činnosti s deťmi a mládežou, pri voľbe obsahu aktivít i metód práce má úplnú slobodu. Zároveň by však v činnosti oddielu mal klásť dôraz na rozvoj spolupráce, komunikáciu, zážitkovú povahu realizovaných aktivít, zodpovednosť a pozitívne hodnotenie činnosti (<http://www.oz-duha.sk/index/filozofia>).

Pobyt v prírode

Výchovné využitie prírody kladie dôraz na vytvorenie symbiózy človeka s prírodou. Aj preto sa v nej uskutočňuje väčšina víkendových a prázdninových činností. V tejto činnosti sa Dúha inšpirovala najmä skautingom a woodcraftom.

Hry

Hra je v združení Dúha považovaná za základnú metódu práce; poskytuje najvšestrannejšie možnosti rozvoja ich osobnosti. Využívajú sa hry postrehové, fyzické, pamäťové, náučné a i. Široký priestor sa však utvára pre hry iniciujúce nezvyčajné zážitky a recesné nápady (bez negatívnych vplyvov na osobnosť dieťaťa, detskú skupinu alebo spoločnosť). Najtypickejšie sú z tohto hľadiska najmä tzv. psychohry a zážitkové (recesné) hry:

- *psychologické hry* prispievajú k lepšiemu vzájomnému spoznávaníu, navodia priaznivejšiu atmosféru pre komunikáciu, zvýšia úroveň všeobecnej informovanosti a inšpirujú účastníkov k tvorbe iných psychoherných aktivít;
- *zážitkové (recesné) hry* sa realizujú najmä v prírode. Ich účinok je umocnený navodenou atmosférou, ktorá sa nedá vyvolať v podmienkach uzavretých priestorov. Zážitkové hry sú charakteristické (okrem psychologického náboja) najmä prítomnosťou určitého stupňa fyzickej náročnosti. Spravidla sa konajú ako súčasť víkendových akcií v prírode, kde okrem hier prebiehajú aj rôzne *recesné, športové, tvorivé aktivity, diskusie, zábava* (Faunus, Rošáda) (http://www.oz-duha.sk/index/pre_mladez).

Romantický radikalizmus

Slovné spojenie romantický radikalizmus predstavuje v hnutí prostriedok („romantický“), ale i cieľ činnosti („radikalizmus“). Radikálnym spôsobom pristupuje Dúha k plneniu svojich cieľov (formovaniu charakteru, pevnej vôle, zdravého ľudského rozumu a viery v dobro), na dosahovaní ktorých sa v činnosti organizácie využívajú romantické prvky (príroda, hry a i.).

Pozitívne hodnotenie

Výchovné využitie pozitívneho hodnotenia sa zakladá na kladnej motivácii a odmene za realizovanú činnosť. Na odmeňovanie pozitívnych činov využíva Dúha tzv. „*Hnutie brezových lístkov*“ (*Velkú pedagogickú hru*), ktorej autorom bol už v roku 1965 Ján Šimane-Galén. Organizácia udeľuje odznak (brezový lístok) vedúcim, ktorí pravidelne pracujú s deťmi a mládežou, ako ocenenie aktivity a ochoty venovať svoj čas druhým. Odmeňovanie prebieha *formou farebnej pyramídy, ktorú tvorí 12 farebných stupňov (9 juniorských /zelený, svetlomodrý, tmavomodrý, žltý, červený, karmínový, biely, šedý a čierny/ a 3 seniorské /bronzový, strieborný a zlatý/)* (http://www.oz-duha.sk/index/brezove_listky).

Detskí členovia sú odmeňovaní tzv. *žltými kvietkami* (J. Foglar). Žltý kvietok má sedem lupienkov, tie sú samostatnými symbolmi plnenia *7 zásad*, ktoré sa nositeľ žltého kvietku dobrovoľne zaväzuje dodržiavať a plniť. Nositeľ žltého kvietka odmieta násilie a nečestnosť. Je priateľský, ochotný pomôcť, mierumilovný. Je abstinent a nefajčiar a zmysluplne využíva svoj voľný čas (http://www.oz-duha.sk/index/zlte_kvietky).

3.10 Výchovný systém Detskej organizácie Fénix

Po páde komunizmu (1989) prebiehali zásadné zmeny aj v detskom hnutí. Činnosť mimoškolských inštitúcií charakterizovala na jednej strane eufória z politickej slobody, na strane druhej sa prejavovali dôsledky absencie jasnej koncepcie zamerania a obsahu, živelnosti metodiky a podmienok financovania ich činnosti. Situácia v tejto oblasti však postupne nadobúdala jasnejšie črty, v dôsledku čoho sa vytvorili podmienky i na obnovenie činnosti tradičných detských organizácií a vznik nových organizácií a hnutí. Pri vzniku organizácie bol väčšinou úzky okruh ľudí, ku ktorým sa postupne pripájali ďalší, ktorí chceli pracovať s deťmi a vyhovoval im navrhovaný spôsob činnosti.

3.10.1 História organizácie

Podobným spôsobom vznikala i Detská organizácia Fénix (**1991**); vznikla síce spontánne, ale organizovane, s premyslenými a dôkladne analyzovanými krokmi. Hlavným iniciátorom jej vzniku bolo nadšenie a snaha urobiť niečo pre deti, ale aj mladých a dospelých, ktorí chcú s deťmi pracovať. Svojou činnosťou nadväzovala na osvedčené tradície bývalej PO SZM. Do konca roku 1991 pracovalo v organizácii 850 členov (Lupták, L.: 2005). Jej zakladatelia boli väčšinou mladí ľudia (*E. Lupták, D. Šinka, G. Jurišová* a i.), ktorí nadviazali na svoje predchádzajúce skúsenosti a dohodli sa na princípoch a zásadách budovania tejto organizácie (Lupták, L.: 2007).

Názov organizácie vznikol tiež spontánne, aj keď bol výsledkom úporného hľadania najvýstižnejšieho pomenovania. O jeho výber sa nepriamo zaslúžila dcéra jedného zo zakladateľov (Deniska Luptáková), ktorá naň upozornila pri plnení svojich školských povinností (inšpirovaná bajkou o vtákovi Fénixovi, ktorý sa dokázal zrodiť z vlastného popola); názov Fénix tak výstižným spôsobom symbolizoval podmienky vzniku i podstatu novovznikajúcej detskej organizácie.

Zakladatelia organizácie Fénix nadchli pre prácu s deťmi ďalších ľudí, v spolupráci s ktorými zorganizovali vo vojenskom priestore Záhorie pri Senici prvý ročník turistického viacboja „Prines oheň a zvíťaziš“, výstup na Sitno („*Sitnianski rytieri*“), *1. letnú školu* v Piatrovej pri Vrútkach, *1. zimnú školu* vo Zvolene. Organizovanie 1. letnej školy slúžilo na výmenu

skúseností, hodnotenie krátkodobej činnosti, školenie nových vedúcich a inštruktorov, ale najmä na popularizáciu novej organizácie.

V septembri 1991 sa v Bláhovej uskutočnila prvá Valná hromada zástupcov územných správnych rád, najvyššieho orgánu Detskej organizácie Fénix. Valná hromada schválila základné dokumenty organizácie, rozhodla o zameraní jej činnosti, rozhodla o forme štruktúry a architektonike organizácie; za predsedu organizácie zvolila Ľ. Luptáka.

Postupne Fénix rozširoval pole svojej pôsobnosti; začali pribúdať nové územné rady, napríklad v *Želiezovciach* (pod vedením rodiny Luptákovej), v *Bratislave* (S. Házyová, R. Lehuta), v *Bidovciach* (I. Sopoligová neskôr D. Frištková), v *Košiciach* (E. Čmilňáková, neskôr M. Púdelský), vo *Zvolene* (I. Ptačovská) a v *Detve* (I. Dolníková). Organizácia Fénix vo svojej pomerne krátkej histórii metodicky skvalitňovala postupne svoju prácu s deťmi. Po počiatočných hľadaniach a získavaní skúseností v organizovaní súťaží, hier a táborov si vytvorila veľmi solídne tradície najmä v príprave a realizácii celoslovenských súťaží. Súťaže v turistickom viacboji „Prines oheň a zvíťaziš“ a vybíjanej postupne prerástli do majstrovstiev Slovenska v rámci Detskej organizácie Fénix. Fénix začal organizovať letné a zimné tábory (napr. Kočovný tábor alebo Ekohrádok, zameraný na rozvoj verejno-prospešných činností detí pri ochrane prírody a životného prostredia). Najvýznamnejší rozvoj však organizácia zaznamenala v oblasti turistických aktivít (S batohom cez hory, Zachráňme prírodu, Príroda okolo nás, Spoznaj svoju vlasť, Lyžovačka s Fénixom, Výstup na hrad Gýmeš, Výstup na Javorinu, Výstup na Maguru, Výstup na Minčol, Výstup na Sitno, Výstup na Kľak, Výstup na Poľanu, Výstup na Rozsutec, Výstup na Kráľovu hoľu, Prechod Malou Fatrou, Prechod Nízkych Tatier, Hrady a zámky Gemera, Buky podpolianske a i.).

Okrem organizovania hier, súťaží a turistických podujatí začal Fénix postupne rozvíjať klubovú činnosť s pôsobnosťou pri územných radoch i v rámci celoslovenskom. K najúspešnejším klubom patria Klub Gentiána v Bardejove, Klub Liga Fénixu v Košiciach, klubom s celoslovenskou pôsobnosťou je Klub Nicolasa Hulota a ďalšie.

Bohatá je i medzinárodná činnosť Fénixu, zameraná na nadviazanie kontaktov so Slovákmi žijúcimi v zahraničí. V uplynulom období sa uskutočnili napr. letné tábory pre deti z rumunského Nadlaku v prostredí Piatrovej pri Vrútkach. Nasledovala spolupráca so slovenskými deťmi v maďarskom Sarvaši a v Báčskom Petrovci (v roku 1966 sa zúčastnili tábora v Pružine, v roku 1998 strávili zimné prázdniny v Kľačne); delegácia SSpR navštívila v roku 1997 Kulpín. V rámci medzinárodných kontaktov sa uskutočnili tábory v Taliansku,

pri Jadranskom mori (1995 – 1998), výmenné tábory pri Balatone (1991 – 1993), v Chorvátsku (1998) a pod. (Pozri: Fénix v dejinách).

V doterajšej histórii vychádzala činnosť DO Fénix dôsledne z Dohovoru o právach dieťaťa. Ťažisko predstavujú najmä články, ktoré riešia všeobecné potreby dieťaťa. Organizácia v tomto zmysle realizovala vedomostné hry pre deti o právach dieťaťa; v pôsobnosti územných správnych rád pracovali výbory pre práva dieťaťa, spolupracujúc so štátnymi orgánmi, občianskymi združeniami a podnikateľmi. Fénix zameriaval svoju pozornosť i na pomoc sociálne odkázaným deťom (organizovanie táborov pre deti z obcí, ktoré boli postihnuté povodňami /v roku 1996 pre deti z Ivanky pri Nitre, v roku 1997 pre deti z okresu Čadca, v roku 1998 pre deti z Východného Slovenska a pod./).

DO Fénix sídli v Sládkovičove. Svoju činnosť rozvíja s približne 4 000 členmi v tridsiatich územných organizáciách (tridsiatich okresoch všetkých krajov SR) (<http://do-fenix.sk./obsah/o-fenixe>). Fénix realizoval mnoho podujatí (letné a zimné tábory, Majstrovstvá Slovenska vo vybíjanej, vzdelávacie podujatia, jednodňové akcie, Dni Zeme, akcie a podujatia k právam dieťaťa a i.), čím potvrdil prvotný zámer organizátorov, že let s Fénixom bude dobrodružný, zaujímavý, zábavný.

3.10.2 Podstata organizácie

DO Fénix je *samostatná, dobrovoľná organizácia detí, mládeže a dospelých, v ktorej môžu členovia uspokojovať svoje záľuby a potreby, zdokonaľovať svoje vedomosti a zručnosti, nájsť priateľstvo a úctu kamarátov, môžu sa spoľahnúť na pomoc a pomáhať iným*. Vo svojej činnosti sa riadi Dohovorom o právach dieťaťa; z neho pramení i *ústredná idea* organizácie (článok 3 Dohovoru), podľa ktorej *„najlepšie záujmy dieťaťa musia byť prvoradé“* (Pozri: Programové vyhlásenie DO Fénix). V zmysle tejto myšlienky **poslaním DO Fénix** je združovať deti a mládež, pripraviť ich na život v spoločnosti a súčasne naplňovať ich voľný čas zmysluplnou činnosťou. Vytvára podmienky na výchovu občianstva, rozvoj samostatnosti, šport, turistiku a ochranu prírody a prevenciu sociálno-patologických javov. Podporuje zdravotne postihnuté deti a deti zo sociálne znevýhodneného prostredia (Pozri: Stanovy DO Fénix).

Poslanie DO Fénix sa realizuje napĺňaním zmyslu jej **mravných zásad (princípov)**:

- *Pravda* – hovorím a ctím si pravdu a česť mi je nadovšetko.
- *Pracovitosť* – vážim si prácu svoju i prácu iných.
- *Priateľstvo* – som priateľom všetkých ľudí.
- *Poznanie* – chcem sa učiť a veľa vedieť.
- *Príroda* – chránime prírodu a učíme sa v nej žiť.
- *Dobročinnosť* – nezištne pomáhame všetkým, ktorí sú v núdzi.
- *Vernosť* (patriotizmus) – som verný svojmu národu a som hrdý, že žijem na Slovensku. (Pozri: Programové vyhlásenie DO Fénix).

Symbolika vyjadrenia poslania organizácie sa odráža v jej **názve** a **znaku** (heraldické znázornenie bájneho vtáka **Fénixa** s rozťahnutými krídlami nad plameňmi popola ako symbolu znovuzrodenia – Obrázok 12). Bol uctievaný v staroegyptskej Heliopólii. Fénix mal orlie telo, purpurové a zlaté perie. Vyznačoval sa schopnosťou opätovného zrodenia sa z vlastného popola. Stal sa tak symbolom znovuzrodenia a nesmrteľnosti.

Obrázok 12 Znak Detskej organizácie Fénix

Zdroj: Stanovy DO Fénix

Členstvo v DO Fénix je dobrovoľné; členom sa môže stať každé dieťa, dospievajúci i dospelý žijúci na území Slovenskej republiky, bez ohľadu na jeho sociálne postavenie, národnosť, politickú príslušnosť a náboženské vyznanie. Členstvo môže mať formu individuálnu, skupinovú, kolektívnu a čestnú; zaniká vystúpením, vylúčením, úmrtím člena, zánikom DO Fénix, neobnovením členstva, nezaplatením členského príspevku.

Činnosť organizácie sa uskutočňuje prostredníctvom **základných kolektívov** (*oddielov, družín a záujmových klubov*). Základný kolektív vzniká zoskupením najmenej 10 členov, z ktorých aspoň jeden dovŕšil 18 rokov a má požadované odborné znalosti (vedúci základného kolektívu). Spojením najmenej dvoch základných kolektívov na danom území vzniká *Územná správna rada*, na čele ktorej stojí *predseda Územnej správnej rady*. Územná správna rada je najvyšším výkonným a rozhodovacím orgánom na danom území (Pozri: Stanovy DO Fénix). **Najvyšším orgánom** DO Fénix je *Valná hromada* zástupcov územných správnych rád a územní správcovia. Valná hromada sa stretáva minimálne dvakrát do roka. Najvyšším výkonným a rozhodovacím orgánom medzi Valnými hromadami je *Slovenská správna rada*. Na čele Slovenskej správnej rady stojí *predseda DO Fénix*, ktorý zastupuje a reprezentuje organizáciu navonok. Z členov Slovenskej správnej rady je volený *Správny výbor*, ktorý okrem hospodárenia vypracováva základné dokumenty, pripravuje hry a súťaže, uzatvára dohody o spolupráci; udržiava kontakt a spolupracuje s ostatnými detskými organizáciami na Slovensku, rozvíja medzinárodnú činnosť, schvaľuje publikačnú činnosť detskej organizácie Fénix a i. Kontrolným orgánom detskej organizácie Fénix je *Kontrolná a revízná komisia*.

3.10.3 Zameranie činností

Ústredným **výchovným cieľom** DO Fénix je pripraviť deti na aktívne občianstvo a demokraciu. Podľa jej zakladateľa L. Luptáka (2003, s. 3) smeruje k *výchove zdravého, zdatného a charakterného človeka disponujúceho žiaducimi sociálnymi zručnosťami, schopnosťou postarať o seba za každých okolností a ochotného pomôcť iným*.

Ústredný cieľ organizácie je v základných dokumentoch organizácie konkretizovaný v niekoľkých **čiastkových cieľoch**:

- *vychovávať deti a mládež k samostatnosti a zodpovednosti, k úcte k človeku i k sebe samému a k tolerancii;*
- *pomôcť deťom a mládeži hodnotne a užitočne vyplniť voľný čas;*
- *podporovať ich vzdelávanie a rozvíjať ich odborné schopnosti a talent;*
- *podporovať zdravotne postihnuté deti a deti zo sociálne znevýhodneného prostredia.*

Činnosť detskej organizácie Fénix je orientovaná projektovo a realizovaná celoročne, na celom území Slovenska. **Obsah jej činnosti** rozvíja a konkretizuje výchovné ciele organizácie v troch hlavných oblastiach (Lupták, Ľ.: 2003; Kratochvílová, E.: 2004):

1. **Športová činnosť** sa realizuje v priebehu celého roka a označuje sa zaužívaným názvom „*letná a zimná činnosť*“. Táto činnosť je zameraná na športové aktivity, ktoré sa v pôsobnosti územných rád realizujú formou rôznych turnajov, jednorazových i dlhodobých súťaží, pretekov, vodných športov, splavov, behov a iných športových podujatí (Fénix v dejinách).
2. **Turistická činnosť** je súčasťou programu všetkých územných správnych rád. Jej náplňou je *spoznávanie prírody a historických pamätihodností, ochrana životného prostredia, život a orientácia v prírode*. Zmyslom turistických činností je pestovať v deťoch hlboký vzťah k prírode a životnému prostrediu, výchova k harmónii tela, cítenia a myslenia, k zodpovednému správaniu sa človeka k vonkajšiemu prostrediu, k živým organizmom i k sebe samému. V duchu našich dlhoročných turistických tradícií (Dužík, M.: 1987) sa realizuje ako *pešia turistika, cykloturistika a vodná turistika*.
3. **Záujmová činnosť** je zameraná na uspokojovanie a rozvoj individuálnych potrieb, záujmov, sklonov, odkrývanie i rozvoj nadania, talentov a utváranie vedomostí, zručností a žiaducich návykov (hrové aktivity, spevácke, dramatické, výtvarné aktivity a i.). Okrem plnenia výchovnej a sebarealizačnej funkcie predstavuje aj v DO Fénix rozvoj záujmov významný nástroj prevencie negatívnych vplyvov prostredia (užívanie drog, návykových látok, prejavy násilia, negatívneho správania, diskriminácie a i.).

3.10.4 Metodika výchovy

Obsahovo bohatá činnosť DO Fénix sa realizuje prostredníctvom celého radu prostriedkov v širokom zmysle tohto slova (Lupták, Ľ.: 2003).

Výchovný vplyv základných kolektívov

Rôznorodá športová, turistická a záujmová činnosť prebieha v oddieloch, družinách a záujmových kluboch (športový, turistický); vytvárajú priestor na spontánny a prirodzený rozvoj pozitívnych vzájomných vzťahov medzi členmi, vzájomnosti, tolerancie, vzájomnej komunikácie, priateľstva, partnerských vzťahov vedúceho k ostatným členom.

Pravidelné formy činnosti

Pravidelné formy činnosti sa v základných kolektívoch realizujú:

- **činmi a skutkami**; zahŕňajú:
  - vychádzky, turistické výlety a výpravy za poznaním (*putovania za krásami Slovenska i iných krajín*), *tajomstvami prírody a romantikou*, výpravy za dobrodružstvom *hier, zimné a letné zlety a pod.* Výchovné využívanie prírody sa v organizácii považuje za najprirodzenejší výchovný prostriedok a príroda za ideálne výchovné prostredie. Pobyt v prírode a základné zručnosti potrebné na prežitie v prírode (táborenie, rozloženie ohňa, uzlovanie, orientácia v prírode, poskytnutie prvej pomoci a i.) poskytujú možnosť rozvoja samostatnosti, zodpovednosti, vytrvalosti a iných osobnostných vlastností mladého človeka. Fénix je zároveň zameraný na rozvoj prospešných činností detí pri ochrane prírody a životného prostredia,
  - *letné a zimné tábory* (tábory predstavujú komplexnú organizačnú formu a prostriedok výchovy využívajúcu všetky spomenuté výchovné prostriedky. Tábory predstavujú zmysluplný spôsob využívania voľného času zvyčajne počas prázdnin, kde deti môžu uplatňovať svoje záujmy a realizovať sa v rozmanitých činnostiach. Fénix organizuje aj medzinárodné tábory, ktoré sú orientované na poznávanie iných národov a kultúr a rozvoj kultúrnej citlivosti a znášanlivosti.
  - program celoročných projektov pre deti,
  - zimné a letné školy DO Fénix,
  - edičnú a vydavateľskú činnosť;
- **celoslovenským súťažami** (turistický viacboj „Prines oheň a zvíťaziš“, Majstrovstvá Slovenska vo vybijanej); súťaže sú v organizácii považované za dôležitý prostriedok výchovy; využívajú prirodzenú túžbu po víťazstve ako silný motivačný faktor pre ďalší rozvoj jednotlivých stránok osobnosti dieťaťa. Okrem celoslovenských súťaží sa však organizujú i súťaže klubového charakteru;
- **celoslovenskými podujatiami** (letný turistický zlet, turistický pochod – Od Dukly po Devín, historicko-národná súťaž spojená s výstupom na Sitno „Sitnianski rytieri“ a i.) (Pozri: Programové vyhlásenie DO Fénix).

Nepravidelné podujatia (akcie) a formy činnosti

Pravidelné formy sú vhodne dopĺňané *nepravidelnými formami* činnosti. Dôležitosť nadobúdajú nasledujúce nepravidelné formy: *jednodňové akcie, viacdňové podujatia* (víkendové, prázdninové), *expedície, nočné výstupy, vychádzky, besedy, exkurzie, semináre, sústreďenia, súťaže, turnaje, preteky, výlety, výpravy, brigády, tréningy* a iné.

Oddielové dobré skutky

V Detskej organizácii Fénix sú deti (individuálne i kolektívne) vedené k tomu, aby každý deň vykonali aspoň jeden dobrý skutok; rovnako však aj činnosť oddielov má smerovať k spoločensky prospešným aktivitám (organizované dobré skutky: sadenie stromčekov, čistenie turistických ciest, pomoc pri maľovaní turistických značiek, pomoc pri odstraňovaní škôd spôsobených zimnou kalamitou a pod.).

Výchovné využitie hodnotenia

V činnosti organizácie Fénix sa preferuje využívanie odmien, ktoré sú považované za účinnejšie než tresty. Trest síce utlmuje nežiaduce správanie a konanie, ale odmena a pochvala účinnejšie podnecujú zameranosť detí na spoločensky žiaduce formy správania a plnenie výchovných požiadaviek. Výchovné pôsobenie organizácie je nasmerované tak, aby pôsobilo pozitívne (dobré skutky a požadované správanie je odmeňované) a preventívne (minimalizácia a eliminácia výskytu situácií, v ktorých by sa deti prejavovali spoločensky nežiaducim spôsobom vyžadujúcim negatívnu reakciu /trest/ zo strany vychovávateľa) (Lupták, Ľ.: 2003).

4 ZÁVERY MONOGRAFIE

Teoretické východiská publikácie ponúkajú analýzu stavu riešenia problematiky pedagogických aspektov teórie a praxe detských a mládežníckych organizácií z aspektu systémového prístupu k chápaniu výchovy a jej inštitúcií. Naše úsilie smerovalo k spresneniu relevantných pojmov a ich kauzálnych vzťahov.

Ústredným cieľom realizovaného *empirického výskumu* bolo analyticko-syntetizujúce skúmanie výchovných systémov detských organizácií pôsobiacich na území Slovenskej republiky.

Pri sledovaní ústredného cieľa výskumu a hľadanií odpovedí na výskumnú otázku (problém) sme po prvotnom kontakte so skúmanou realitou formulovali svoju predbežné predpoklady do *prvotnej (podkladovej) výskumnej hypotézy H*: *Výchovné systémy najreprezentatívnejších (vybraných) detských a mládežníckych organizácií v SR sú v programových dokumentoch prezentované na rôznej úrovni a nejednotnou pedagogickou terminológiou.*

V procese hľadania odpovedí na *výskumný problém* sme zhromaždili, analyzovali a *jednotným metodickým spôsobom spracovali a interpretovali komplexné údaje o výchovných systémoch* desiatich najreprezentatívnejších detských a mládežníckych organizácií v SR. Náš prvotný výskumný predpoklad (H) sme v priebehu zhromažďovania a kódovania dát modifikovali a rozčlenili do *dvoch záverových hypotéz*, majúcich povahu teoretického záveru:

ZH1: Výchovné systémy vybraných detských a mládežníckych organizácií vykazujú významné rozdiely z hľadiska kvantity publikovaných informácií.

K formulácii ZH1 sme dospeli v procese spracovania dát týkajúcich sa výchovných systémov najreprezentatívnejších organizácií detí a mládeže na Slovensku; identifikovali sme organizácie (Skauting, saleziánske hnutie) s bohatými zdrojmi informácií o ich výchovných systémoch (programové a metodické publikácie, bulletiny, články, internetové stránky, interné dokumenty, osobné výpovede a i.) a o kvalite ich spracovania; u ostatných organizácií (OZ Dúha, Strom života, DO Fénix) sme v tomto smere zaznamenali výrazný deficit a rezervy (malý počet informačných zdrojov a ich problematická formálna prezentácia).

ZH2: *Výchovné systémy vybraných detských a mládežníckych organizácií sa významne odlišujú z hľadiska kvality svojho spracovania.*

Kvalitatívne rozdiely v spracovaní výchovných systémov sa prejavili predovšetkým v ich koncepcnej rozpracovanosti. Koncepcie výchovnej činnosti organizácií sa prioritne orientujú na stimuláciu detskej populácie a popularizáciu organizácie, vo väčšine prípadov nie sú úsilím o vnútorne prepojený systém. Podrobne premysleným a prepracovaným výchovným systémom sa prezentuje predovšetkým Slovenský skauting, Liga lesnej múdrosti, saleziánske hnutie; rezervy v tomto smere sme zistili v prípade OZ Dúha a Slovenského Orla.

Kvalitatívne rozdiely sa týkali i terminologickej nejednoznačnosti používaných pedagogických pojmov, ktorých obsah (s výnimkou Slovenského skautingu) len málokedy zodpovedal termínom súčasnej pedagogiky (poslanie, ciele a obsah výchovy, zásady, metodika /organizačné formy, metódy a prostriedky/ výchovy a i.).

Hlavným dôvodom nášho úsilia jednotne spracovať a interpretovať najreprezentatívnejšie detské a mládežnícke organizácie pôsobiace na území Slovenskej republiky bola snaha pripraviť potrebný materiál pre potreby komparácie a klasifikácie jednotlivých organizácií, resp. generalizácie prvkov vybraných výchovných systémov.

Realizačné výstupy výskumu možno aplikovať v troch oblastiach edukačnej reality (teoretickej, metodologickej a praktickej).

V rovine pedagogickej teórie smerovalo naše úsilie k spracovaniu teoretických východísk skúmanej problematiky z aspektu súčasnej pedagogickej terminológie so snahou eliminovať terminologickú nejednoznačnosť a nejednotnosť v spracúvaní základných údajov o výchovných systémoch (poslaní, princípoch, cieľoch, obsahu a metodike) zo strany jednotlivých detských organizácií.

V rovine pedagogickej metodológie sme rozvinuli kvalitatívnu stratégiu konštantnej komparácie, uplatnenú v podmienkach výchovných systémov najreprezentatívnejších detských a mládežníckych organizácií. V rámci nej sme opísali a realizovali kvalitatívnu klasifikačnú analýzu obsahu výchovných systémov s využitím analyzujúceho klasifikačného postupu (postupom od študovaných celkov k častiam sme dospeli k ústredným kategóriám analýzy).

Naše koncepčné odporúčania *v rovine pedagogickej praxe* detských organizácií majú v tomto zmysle pomerne obmedzený charakter a rozsah vzhľadom na praktické úsilie jednotlivých organizácií orientované viac na popularizáciu činnosti organizácie než na ucelenú koncepciu a systém. Do istej miery však môžu byť nápomocné organizačným subjektom usilujúcim sa o precizáciu svojich výchovných systémov, resp. novovznikajúcim organizáciám hľadajúcim inšpiráciu pre teoretickú podobu a identitu vlastného výchovného systému. Praktické využitie výsledkov výskumu vidíme i z hľadiska študujúcej mládeže a odborníkov z danej oblasti, ale aj širšej verejnosti prejavujúcej záujem o otázky výchovy vo voľnom čase detí a mládeže.

ZÁVER

Detské a mládežnícke organizácie vytvárajú široký priestor pre dobrovoľné, zmysluplné a s radosťou vykonávané záujmové aktivity a sebarealizáciu detí a mládeže v ich voľnom čase. Zároveň sa však už od svojho vzniku konštituovali ako veľmi účinný nástroj rozvíjania osobnosti svojich členov a výchovy budúcich občanov. Ich výchovné systémy ponúkajú nesmierne množstvo prvkov a impulzov, ktoré sú z hľadiska potrieb výchovy aktuálne, doposiaľ však len nedostatočne využité z hľadiska zamýšľaných reformných zmien v našom školstve i celej inštitucionálnej výchove (dôraz na emocionalitu, motiváciu, samostatnosť a tvorivosť detí, partnerský vzťah dospelých vedúcich a detí, výchovné využitie hier, dobrodružstva, súťaživosti, pobytu v prírode, výchovné využitie malých skupín, zážitkového učenia a mnohé iné).

Konzumný spôsob života a využívania voľného času nadobudol i v našich podmienkach také rozmery, že účinne zasahuje a ovplyvňuje i život a voľný čas detí a mládeže, ochudobňuje ich o mnohé jedinečné, krásne a neopakovateľné zážitky a skúsenosti spojené s obdobím detstva a dospievania a zužuje priestor na všestranný rozvoj ich osobnosti. Bohatá, rôznorodá a osobitosti detí rešpektujúca činnosť detských a mládežníckych organizácií ponúka v tomto smere možnosť a šancu, ktorú by bolo škoda nevyužiť.

Dúfame, že prezentované výsledky aspoň malou mierou prispedia k hlbšiemu prieniku do skúmanej problematiky a naznačia možnosti ich praktickej aplikácie v činnosti samotných organizácií, budúcich učiteľov a vychovávateľov, rodičov detí i ďalších výchovných inštitúcií.

LITERATÚRA

- BADEN-POWELL, R. 2004. *Skauting pre chlapcov*. Bratislava: Slovenský skauting, 2004. ISBN 80-89136-09-5.
- BADEN-POWELL, R. 2005. *Aids to Scoutmastership*. [online]. Switzerland: Lake Gri@on Scouting Group, 2005 (originál publikovaný v r. 1919). [cit. 2008-10-9]. Dostupné na internete: <<http://www.gryfensee.ch/books/aids-to-scoutmastership.pdf>>
- BAJTOŠ, J. 2006. *Kompendium pedagogiky, alebo state o výchove*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2006. ISBN 80-7097-648-9.
- BIANCO, E. 2008. *Taký bol don Bosco*. Bratislava: Don Bosco, 2008. ISBN 978-80-8074-065-8.
- BLÍŽKOVSKÝ, B. 1992. *Systémová pedagogika*. Ostrava: Amosium servis, 1992. ISBN 8085498-18-9.
- BOSCO, D. 2005. *Spomienky Jána Bosca*. Bratislava: Don Bosco, 2005. ISBN 80-8074-0232.
- BOSCO, J. (Združenie saleziánskych spolupracovníkov). 1986. *Pravidlá apoštolského života*. (mesto a vydavateľ neuvedený), 1986.
- BOSCO, T. 1991. *Don Bosko*. Praha: Portál, 1991. ISBN 80-85282-01-3.
- BREZINKA, W. 1992. Ciele výchovy v súčasnosti. In: *Pedagogická revue*, 1992, č. 4, s. 241 – 266. ISSN 1335-1982.
- BŘICHÁČEK, V. 1990. Obecné zásady skautské výchovné metodiky. In: *Skauting*, 1990, roč. 29, č. 3.
- CACH, J. – HOFBAUER, B. 1967. *Kapitoly z vývoje dětských hnutí a organizací*. Praha: SPN, 1967.
- ČÁDA, F. 1913. *Význam skautování*. Praha: Vydavatel'stvo dr. Eduarda Grégra a syna, 1913.
- ČAUČIKOVÁ, Z. 2003. *Dokumenty eRka*. Bratislava: Hnutie kresťanských spoločenstiev detí, 2003.
- DARÁK, M. – FERENCOVÁ, J. 2001. *Metodológia pedagogického výskumu. Terminologické minimum*. Prešov: ManaCon, 2001. ISBN 80-89040-07-1.
- DARÁK, M. – TABAKOVÁ, K. 1998. *Základy pedagogiky. Terminologické minimum*. Prešov: ManaCon, 1998. ISBN 80-85668-72-6.
- DARÁK, M. 1997. Pedagogické problémy voľného času detí a mládeže. In: *Technológia vzdelávania*, 1997, roč. 5, č. 1, s. 4 – 6. ISSN 1335-003X.

- DARÁK, M. 1997. *Výchova ako prostriedok humanizácie*. In: *Vychovávateľ*, 1997, roč. IXL, č. 3 – 7, s. 2 – 4. ISSN 0139-6919.
- DARÁK, M. 2005. *Výchova pre voľný čas*. In: DARÁK, M. et al. 2005. *Kapitoly z teórie výchovy I*. Prešov: FHPV PU, 2005, s. 155 – 162. ISBN 80-8068-322-0.
- DARÁK, M. et al. 2005. *Kapitoly z teórie výchovy I*. Prešov: FHPV PU, 2005. ISBN 80-8068-322-0.
- DERMEK, A. 1995. *Don Boscov výchovný systém*. In: SANDTNER, Š. 1995. *Výchova je vecou srdca*. (Sympóziium o výchove podľa dona Bosca). Bratislava: Don Bosco, 1995, s. 15 – 22.
- ĎURICA, M. S. 1995. *Saleziánsky fenomén na Slovensku*. In: SANDTNER, Š. 1995. *Výchova je vecou srdca*. (Sympóziium o výchove podľa dona Bosca). Bratislava: Don Bosco, 1995, s. 15 – 22.
- DUŽÍK, M. 1987. *Putovné pionierske tábory ROH*. Bratislava: Práca, 1987.
- FEKETE, V. a kol. 1999. *Don Bosco na Slovensku*. Multimediálna prezentácia. Bratislava: Don Bosco, 1999.
- Fénix v dejinách*. [Microsoft Office Word]. [cit. 2008-11-21]. Dostupné na internete: <fenix@do-fenix.sk> Osobná komunikácia.
- FIKAR, A. 1947. *O Sokole a sokolstve*. Praha: ČOS, 1947.
- FRANKL, V. E. 1998. *Psychoterapie pro laiky*. Brno: Cesta, 1998. ISBN 80-85319-80-2.
- FRANKL, V. E. 1998. *Napriek všetkému povedať životu áno*. Bratislava: Slovenský spisovateľ a. s., 1998. ISBN 80-220-0918-0.
- GÁBOROVÁ, Ľ. 2001. *Sociálna psychológia pre učiteľov*. Prešov: FHPV PU, 2001. ISBN 80-8068-071-X.
- GÁLIK, J. 2007/a. [online]. [cit. 2008-11-20]. Dostupné na internete: <<http://www.slovenskyorol.sk/view.php?navezclanku=zhistorieOrla&cisloclanku=2007020006>>
- GÁLIK, J. 2007/b. [online]. [cit. 2008-11-20]. Dostupné na internete: <<http://www.slovenskyorol.sk/view.php?navezclanku=slovensky-orol-preambula-stanov&cisloclanku=2007020002>>
- GENERÁLNA RADA SDB ODBOR PRE SALEZIÁNSKU PASTORÁCIU MLÁDEŽE, 1999. *Saleziánska pastorácia mládeže*. Bratislava: Don Bosco, 1999. ISBN neuvedené.
- GRULICH, V. 1966. *Výchova a spoločnosť*. Praha: NPL, 1966.

- HERIBAN, J. 1992. *Príručný lexikón biblických vied*. Rím: Slovenský ústav CM, 1992.
- HOFBAUER, B. 1991. Současnost naší výchovy mimo vyučování a zajímavá francouzská zkušenost 2. část. In: *Vychovávateľ*, 1991, roč. 36, č. 3, s. 2 – 5. ISSN 0139-6919.
- HOFBAUER, B. 1991. Současnost naší výchovy mimo vyučování a zajímavá francouzská zkušenost 1. část. In: *Vychovávateľ*, 1991, roč. 36, č. 2, s. 2 – 3. ISSN 0139-6919.
- HOFBAUER, B. 1993. Nové pohľady na voľný čas – oblasť výchovy detí a mládeže – 1. časť. In: *Pedagogická revue*, 1993, č. 9 – 10, s. 500 – 508. ISSN 1335-1982.
- HOFBAUER, B. 1994. Nové pohľady na voľný čas – oblasť výchovy detí a mládeže – 2. časť. In: *Pedagogická revue*, 1994, č. 1 – 2, s. 58 – 64. ISSN 1335-1982.
- HOFBAUER, B. 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- HOFBAUER, B. 2005. Vývoj, současný stav a výhled pedagogiky volného času v České republice 1. část. In: *Vychovávateľ*, 2005, č. 4, s. 7 – 10. ISSN 0139-6919.
- HRICA, P. a kol. 2002. *Nováčik*. Bratislava: Slovenský skauting, 2002. ISBN 80-968649-7-1.
- HRICA, P. a kol. 2004. *Príručka pre skautských vodcov*. Bratislava: Slovenský skauting, 2004. ISBN 80-89136-08-7.
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Miloš_Seifert [online]. [cit. 2008-10-10]. Dostupné na internete: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Miloš_Seifert>
- [http://www.domka.sk/site/...](http://www.domka.sk/site/) [online]. [cit. 2008-9-15]. Dostupné na internete: <<http://www.domka.sk/site/>>
- <http://www.erko.sk/> [online]. [cit. 2008-10-25]. Dostupné na internete: <<http://www.erko.sk/>>
- [http://www.etsetoninstitute.org/...](http://www.etsetoninstitute.org/) [online]. [cit. 2008-10-10]. Dostupné na internete: <<http://www.etsetoninstitute.org/>>
- <http://www.hostel.ymca.sk/> [online]. [cit. 2008-9-25]. Dostupné na internete: <<http://www.hostel.ymca.sk/>>
- http://www.inquiry.net/traditional/seton/woodcraft/9_principles.htm [online]. [cit. 2008-10-10]. Dostupné na internete: <http://www.inquiry.net/traditional/seton/woodcraft/9_principles.htm>
- [http://www.oz-duha.sk/...](http://www.oz-duha.sk/) [online]. [cit. 2008-11-12]. Dostupné na internete: <<http://www.oz-duha.sk/>>
- [http://www.saleziani.sk/...](http://www.saleziani.sk/) [online]. [cit. 2008-9-15]. Dostupné na internete: <<http://www.saleziani.sk/>>
- <http://www.scouting.sk/verejnost/index.php> [online]. [cit. 2008-10-15]. Dostupné na internete: <<http://www.scouting.sk/verejnost/index.php>>

[http://www.slovenskyorol.sk/...](http://www.slovenskyorol.sk/) . [online]. [cit. 2008-10-15]. Dostupné na internete:
 <<http://www.slovenskyorol.sk/>>

[http://www.sokol-ba.sk/...](http://www.sokol-ba.sk/) . [online]. [cit. 2008-10-02]. Dostupné na internete:
 <<http://www.sokol-ba.sk/>>

<http://www.sokolnaslovensku.sk/dejiny.html> [online]. [cit. 2008-10-02]. Dostupné na internete: <<http://www.sokolnaslovensku.sk/dejiny.html>>

[http://www.stromzivota.sk/...](http://www.stromzivota.sk/) . [online]. [cit. 2008-11-5]. Dostupné na internete:
 <<http://www.stromzivota.sk/>>

[http://www.woodcraft.cz...](http://www.woodcraft.cz/) . [online]. [cit. 2008-10-10]. Dostupné na internete:
 <<http://www.woodcraft.cz/>>

[http://www.woodcraft.sk/...](http://www.woodcraft.sk/) . [online]. [cit. 2008-10-10]. Dostupné na internete:
 <<http://www.woodcraft.sk/>>

[http://www.world-sokol.eu/...](http://www.world-sokol.eu/) . [online]. [cit. 2008-10-02]. Dostupné na internete:
 <<http://www.world-sokol.eu/>>

[http://www.ymca.sk/...](http://www.ymca.sk/) . [online]. [cit. 2008-9-25]. Dostupné na internete:
 <<http://www.ymca.sk/>>

http://www.ymca-nesvady.sk/ymca/o_nas.html [online]. [cit. 2008-9-25]. Dostupné na internete: <http://www.ymca-nesvady.sk/ymca/o_nas.html>

JANČEK, I. 2002. *Zborník zápisov Slovenskej ústrednej lesnej školy*. Žilina: Skautská stopa, 1992. ISBN 80-85678-001-2.

JUROVSKÝ, A. 1974. *Mládež a spoločnosť*. Bratislava, VEDA. 1974.

JŮVA, V. 1984. *Úvod do pedagogiky*. Praha: SPN, 1984.

KAČÁNI, V. 1979. *Úvod do pedagogiky*. Bratislava: SPN, 1979.

KAISER, A. – KAISEROVÁ, R. 1992. *Učebnica pedagogiky*. Bratislava: SPN, 1992. ISBN 80-08-02006-7.

KALHOUS, Z. – OBST, O. a kol. 2002. *Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-253X.

KAŇUCHA, J. 1991. Detské a mládežnícke organizácie v Slovenskej republike. In: *Rodina a škola*, 1991, roč. 38, č. 6, s. 12. ISSN 0231-6463.

Katalóg občianskych združení. [online]. [cit. 2008-05-28]. Dostupné na internete:
 <<http://www.azet.sk/katalog/obcianske-zdruzenia/>>; <<http://portal.ives.sk/registre/startoz.do>>

KELLER, J. 2005. *Úvod do sociológie*. Praha: Sociologické nakladateľstvo, 2005. ISBN 80-86429-39-3.

- KOMINAREC, I. 2003. *Úvod do pedagogiky voľného času*. Prešov: Grafotlač, 2003. ISBN 80-968608-5-2.
- KOMINAREC, I. a kol. 2004. *Základy pedagogiky*. Prešov: Grafotlač, 2004. ISBN 80-8068-300-X.
- KOSOVÁ, B. 1993. Zmysel života a ciele výchovy. In: *Pedagogická revue*, 1993, roč. 45, č. 5 – 6, s. 241 – 250. ISSN 1335-1982.
- KOSOVÁ, B. 2000. *Rozvoj osobnosti žiaka*. Prešov: Rokus, 2000. ISBN 80-968452-2-5.
- KOZÁKOVÁ, Z. 2007/a. [online]. [cit. 2008-12-5]. Dostupné na internete:
<<http://www.sokol.eu/COS/sokol.nsf/pages/zalozeni-sokola-DBAE>>
- KOZÁKOVÁ, Z. 2007/b. [online]. [cit. 2008-12-5]. Dostupné na internete:
<<http://www.sokol.eu/COS/sokol.nsf/pages/prvni-roky-sokola-E2DD>>
- KOZÁKOVÁ, Z. 2007/c. [online]. [cit. 2008-12-5]. Dostupné na internete:
<<http://www.sokol-cos.cz/COS/sokol.nsf/pages/rozvoj-sokola-do-r--1914-36E0>>
- KOZÁKOVÁ, Z. 2007/d. [online]. [cit. 2008-12-5]. Dostupné na internete:
<<http://www.sokol.eu/COS/sokol.nsf/pages/zlaty-vek-sokola-D2B1>>
- KOZÁKOVÁ, Z. 2007/e. [online]. [cit. 2008-12-5]. Dostupné na internete:
<<http://www.sokol-cos.cz/COS/sokol.nsf/pages/sokol-v-dejinach-naroda-F5C0?OpenDocument&Click=>>>
- KOZÁKOVÁ, Z. 2007/f. [online]. [cit. 2008-12-5]. Dostupné na internete:
<<http://www.sokol.eu/COS/sokol.nsf/pages/leta-totality-1948-1989-71EB>>
- KOZÁKOVÁ, Z. 2007/g. [online]. [cit. 2008-12-5]. Dostupné na internete:
<<http://www.sokol.eu/COS/sokol.nsf/pages/obnova-po-roce-1989-AD30>>
- KRAJČOVÁ, N. 2005. Rodina ako činiteľ výchovy detí. In: DARÁK, M. 2005. *Kapitoly z teórie výchovy*. Prešov: FHPV PU, 2005, s. 121 – 129. ISBN 80-8068-322-0.
- KRAJČOVÁ, N. 2006. Postavenie školy v súčasnosti. In: ŠUŤAKOVÁ, V. a kol. 2006. *Kompetencie riaditeľa školy*. Prešov: FHPV, PU, 2006. s. 6 – 26. ISBN 80-8068-521-5.
- KRÁĽOVÁ, Ľ. 2007. *Sociálne inštitúcie*. Prešov: KM – Systém, 2005. ISBN 978-80-85357-05-9.
- KRATOCHVÍLOVÁ, E. 2004. *Pedagogika voľného času*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2004. ISBN 80-223-1930-9.
- KRAUS, B. – POLAČKOVÁ V. et al. 2001. *Prostredie, človek, výchovy*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

- KRAUS, B. 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-3833.
- KRAUS, B. a kol. 1984. *Sociologie výchovy*. Hradec Králové: PF, 1984.
- KŘIVOHLAVÝ, J. 1994. *Mít pro co žít*. Praha: Návrat domů, 1994. ISBN 80-85495-33-3.
- KUBÍČKOVÁ, M. 1991. Trvalý úkol školy – učít podstatnému. In: *Pedagogika*, 1991, č. 3, s. 379 – 384. ISSN 0031-3815.
- KUČEROVÁ, S. 1992. *Úvod do pedagogické antropologie a axiologie*. Brno: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0141-0.
- KUČEROVÁ, S. 1996. *Člověk – hodnoty – výchova*. Prešov: ManaCon, 1996. ISBN 80-85668-34-3.
- KUDLÁČOVÁ, B. 2007. *Človek a výchova v dejinách európskeho myslenia*. Trnava: PF, Trnavská univerzita 2007. ISBN 978-80-8082-120-3.
- KUKUMBERGOVÁ, B. 1996. O činnosti detských a mládežníckych združení v SR priamo financovaných MŠ SR. In: *Mládež a spoločnosť*, 1996, roč. 2, č. 1, s. 45 – 47. ISSN 1335-1109.
- KUPKA, M. 1994. *Logan pro Čotokvu – lesní školu LLM*. [online]. [cit. 2008-11-19]. Dostupné na internete:
 <http://www.woodcraft.cz/index.php?right=seton_seton&lan=cs>
- L'ARCO, A. – BIANCI, E. 1994. *Nestačí ich milovať*. Bratislava: Don Bosco, 1994. ISBN 80-85405-12-1.
- LUPTÁK, Ľ. 1991. Detská organizácia Fénix. In: *Vychovávateľ*, 1991, roč. 36, č. 1, s. 21 – 24. ISSN 0139-6919.
- LUPTÁK, Ľ. 1995. *Fénix v dejinách*. Bratislava 1995.
- LUPTÁK, Ľ. 2007. Fénix v dejinách. In: *Fenixák*, 2007, roč. II., č. 1, s. 5.
- LUPTÁK, Ľ. a kol. 2003. *Učíme sa pracovať s oddielom*. Bratislava: Slovenská správna rada, DO Fénix, 2003. ISBN 80-85599-30-9.
- LUPTÁK, Ľ. a kol. 2005. *Informačný spravodaj č. 2*. Bratislava: Slovenská správna rada, DO Fénix, 2005. ISBN 80-85599-35-X.
- MAČIČKOVÁ, L. 2007. *Systémy výchovy detských organizácií a ich miesto v súčasnom edukačnom priestore SR*. Diplomová práca. Prešov: FHPV PU, 2007.
- MADSEN, P. T. 2006. Reforming the concept of education through the recognition of Non-Formal Education. In: *Coyote*, 2006, č. 11, s. 23 – 25.
- MACHÁČEK, L. 2000. Združovanie mládeže a členstvo v mládežníckych združeniach v SR. In: *Fórum mladých*, 2000, č. 5, s. 6 – 7.

- MACHÁČEK, L. 2001. Občianska participácia a formy združovania mládeže v SR. In: *Pedagogická revue*, roč. 53, 2001, č. 1, s. 55. ISSN 1335-1982.
- MÁJEK, M. – HRICA, P. 2003. *Svet skautingu pre dospelých s mladým duchom*. Bratislava: Slovenský skauting, 2003. ISBN 80-89136-02-8.
- MAJCHROVIČ, J. 1996. *Skauting a dialógy s dobou*. Poprad: Slovenský skauting, 1996. ISBN 80-88680-08-5.
- MAJCHROVIČ, J. 2004. *Skaut hľadá pravdu*. Kežmarok: ViVit, 2004. ISBN 80-88903-55-6.
- MARŠÁLOVÁ, L. 1978. *Metodologické základy psychologického výskumu*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1978.
- MIKLÍK, K. 1948. *Úvod do sokolství*. Praha: vydavateľstvo neuvedené, 1948.
- MIKUŠ, J. 1991. Naša YMCA opäť vo svetovej aliancii. In: *Vychovávateľ*, 1991, roč. 37, č. 8, s. 23 – 25. ISSN 0139-6919.
- MOTTO, F. 2005. *Výchovný systém Jána Bosca*. Bratislava: Don Bosco, 2005. ISBN 80-8074-022-4.
- MŠ SR. [online]. [cit. 2008-05-20]. Dostupné na internete: <www.minedu.sk>
- NEJEDLÝ, P. a kol. 1992. *Připravujeme tábor*. Praha: Práce, 1992. ISBN 80-208-0085-9.
- NOVOTNÁ, E. 2008. *Základy sociológie*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2396-9.
- OPASCHOWSKÝ, H. W. 1991. Freizeit und Pädagogik. Zdroj: DARÁK, M. et al. 2005. *Kapitoly z teórie výchovy I*. Prešov: FHPV PU, 2005. s. 158. ISBN 80-8068-322-0.
- PALOUŠ, R. 1991. *Čas výchovy*. Praha: SPN, 1991. ISBN 80-04-25415-2.
- PALOUŠ, R. 1991. *K filozofii výchovy*. Praha: SPN, 1991. ISBN 80-04-25390-3.
- PAŘÍZEK, V. 1992. *Obecná pedagogika*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-339-1.
- PÁVKOVÁ, J. et al. 2002. *Pedagogika voľného času*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.
- PERÚTKA, J. 1980. *Dejiny telesnej výchovy a športu na Slovensku*. Bratislava: Šport, Slovenské telovýchovné vydavateľstvo, 1980.
- PERÚTKA, J. a kol. 1988. *Dejiny telesnej kultúry*. Bratislava: SPN, 1988.
- PETLÁK, E. 1997. *Všeobecná didaktika*. Bratislava: IRIS, 1997. ISBN 80-88778-49-2.
- Podrobný strednodobý plán činnosti (na roky 2008 – 2010)*. [PDF]. [cit. 2008-10-16].
Dostupné na internete: <dury@erko.sk>. Osobná komunikácia.
- PREVENDÁROVÁ, J. – KUBÍČKOVÁ, G. 1996. *Základy rodinnej a sexuálnej výchovy*. Bratislava: SPN, 1996. ISBN 80-08-01212-9.
- Program organizácie Strom života*. [online]. [cit. 2008-11-5]. Dostupné na internete:
<<http://www.stromzivota.sk/>>

- Program organizácie Strom života*. [online]. [cit. 2009-11-28]. Dostupné na internete:
<http://www.stromzivota.sk/medialib/doc/9_Program_SZ.pdf>
- Programové vyhlásenie DO Fénix*. [Microsoft Office Word]. [cit. 2008-11-21]. Dostupné na internete: <fenix@do-fenix.sk> Osobná komunikácia.
- PROKEŠ, M. 2006. *Jak to bylo s Duhou před 15 lety*. [online]. [cit. 2008-12-5]. Dostupné na internete: <<http://www.duha.cz/clanky/80.html>>
- PRŮCHA, J. – WALTEROVÁ, E. – MAREŠ, J. 1995. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.
- PRŮCHA, J. 2000. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.
- PRŮCHA, J. 2002. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-631-4.
- RĚHULKA, E. 1998. Psychohygienické aspekty využívání volného času. In: SPOUSTA, V. aj. 1998. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. s. 11 – 15. ISBN 80-210-1274-9.
- REITMAYER, L. 1989. *Miroslav Tyrš a jeho místo v dějinách české pedagogiky*. Praha: SPN, 1989. ISBN 80-04-23206-X.
- RMS*. [online]. [cit. 2008-06-02]. Dostupné na internete:
<http://www.mladez.sk/buxus/generate_page.php?page_id=29>
- SANDTNER, Š. 1995. *Výchova je vecou srdca*. Sympóziu o výchove podľa Jána Bosca. Bratislava: Don Bosco, 1995.
- SETON, E. T. 1983. *Dva divoši*. Praha: Albatros, 1983.
- SETON, E. T. 1997. *Za sandhillským jeleňom*. Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1997. ISBN 80-7140-123-4.
- SETON, E. T. 2001. *Zálesák Rolf*. Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 2001. ISBN 80-7140-2079.
- SKALKOVÁ, J. 1995. *Za novou kvalitou vyučování*. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-85931-11-7.
- SKALKOVÁ, J. a kol. 1983. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Praha: SPN, 1983.
- Skautský almanach*. Hradec Králové: Městská rada Junáka, 1991.
- SLIVKOVÁ, M. 2007. Pedagogika voľného času v občianskom združení Slovenský skauting. In: KUBÍK, F. – MICHANČOVÁ, S. (Eds). *Problematika voľného času detí a mládeže*. Zborník z vedecko-odbornej konferencie. Prešov: Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2007. ISBN 978-80-8068-643-7.
- Smernice Sokol na Slovensku Bratislava*. [online]. [cit. 2008-10-02]. Dostupné na internete: <<http://www.sokolnaslovensku.sk/files/smernice.pdf>>

- SMITH, M. K. 2002. *'Ernest Thompson Seton and woodcraft', the encyclopedia of informal education*. [online]. [cit. 2008-11-19]. Dostupné na internete: <<http://www.infed.org/thinkers/seton.htm>>
- SOPÓCI, J. – BÚZIK, B. 1995. *Základy sociológie*. Bratislava: SPN, 1995. ISBN 80-08-00042-2.
- SOPÓCI, J. 2000. *Sociálne inštitúcie a sociálna zmena*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2000. ISBN 80-223-1483-0.
- SPOUSTA, V. aj. 1998. *Kapitoly z pedagogiky voľného času*. Brno: Masaryková univerzita, 1998. ISBN 80-210-1274-9.
- Správa o činnosti eRka za rok 2007*. [Microsoft Office Word]. [cit. 2008-10-16]. Dostupné na internete: <dury@erko.sk>. Osobná komunikácia.
- Stanovy DO Fénix*. [Microsoft Office Word]. [cit. 2008-11-21]. Dostupné na internete: <fenix@do-fenix.sk> Osobná komunikácia.
- Stanovy Domka*. [online]. [cit. 2008-9-15]. Dostupné na internete: <<http://www.domka.sk/dokumenty/stanovy.html>>
- Stanovy občianskeho združenia Sokol na Slovensku*. [online]. [cit. 2008-10-02]. Dostupné na internete: <<http://www.sokolnaslovensku.sk/files/stanovy.pdf>>
- Stanovy organizácie Strom života*. [online]. [cit. 2008-11-5]. Dostupné na internete: <<http://www.stromzivota.sk/>>
- Stanovy organizácie Strom života*. [online]. [cit. 2008-11-5]. Dostupné na internete: <<http://www.stromzivota.sk/>>
- Stanovy organizácie Strom života*. [online]. [cit. 2009-11-28]. Dostupné na internete: <http://www.stromzivota.sk/medialib/doc/O-nas/1_3_STANOVY_SZ_2008.pdf>
- Stanovy SLSK*. [online]. [cit. 2008-10-15]. Dostupné na internete: <http://www.scouting.sk/scouting/stiahnite-si/zakladne-dokumenty/file/310-stanovy_slsk.html>
- Stanovy YMCA na Slovensku*. [Microsoft Office Word]. [online]. [cit. 2008-9-25]. Dostupné na internete: <www.ymca.sk/infoservis/Stanovy_YMCA_na_Slovensku.doc>
- STAŠOVÁ, L. 2001. Rodina jako výchovný a socializační činitel. In: KRAUS, B. – POLAČKOVÁ V. et al. 2001. *Prostředie, člověk, výchovy*. Brno: Paido, 2001, s. 78 – 85. ISBN 80-7315-004-2.
- STEINIGER, B. – ČMOLÍK, O. 1976. *Kapitoly z dějin dětského a mládežnického hnutí*. Praha: SPN, 1976.

- STRAČÁR, E. 1958. Preverovanie žiackych vedomostí. Zdroj: PETLÁK, E. 1997. *Všeobecná didaktika*. Bratislava: IRIS, 1997. ISBN 80-88778-49-2.
- STRAKULOVÁ, Š. 2008. *Pedagogické aspekty činnosti Hnutia kresťanských spoločností detí (eRko)*. Diplomová práca. Prešov: FHPV PU, 2008.
- Strategický plán eRka do roku 2010* (interný dokument). [PDF]. [cit. 2008-10-16].
- Dostupné na internete: <dury@erko.sk.>. Osobná komunikácia.
- STUDENÝ, J. 1992. *Kresťanské symboly*. Olomouc: (vydavateľ neuvedený), 1992. ISBN neuvedené.
- SVOJSÍK, A. B. 1920. *Výchova občana skautovaním*. Praha: Vydavatelství Springer Josefa, 1920.
- ŠIKLIKOVÁ, J. 1967. *Akademická YMCA v Československu*. Praha: Univerzita Karlova, 1967.
- ŠUŤAKOVÁ, V. 2005. Škola ako výchovná inštitúcia v súčasnosti. In: DARÁK, M. 2005. *Kapitoly z teórie výchovy*. Prešov: FHPV, PU, 2005, s. 229 – 236. ISBN 80-8068-322-0.
- ŠVEC, Š. 2002. *Základné pojmy v pedagogike a andragogike*. Bratislava: IRIS, 2002. ISBN 80-89018-31-9.
- ŠVEC, Š. et al. 1998. *Metodológia vied o výchove*. Bratislava: Iris, 1998. ISBN 80-88778-735.
- TOMÁŠEK, F. 1992. *Pedagogika*. Brno: Nibowaka, 1992. ISBN 80-901294-0-4.
- TUMA, M. – HANZEL, P. 1998. *Synergetika a pedagogika*. Banská Bystrica: UMB, 1998. ISBN 80-8055-119-7.
- TURANSKÝ, Š. 2006. *Listy Jána Bosca*. Bratislava: Don Bosco, 2006. ISBN 80-8074-0313.
- URBANÍKOVÁ, I. – ČAUČÍKOVÁ, Z. – VIOLOVÁ, Z. 2002. *Dobrovoľník a deti*. Bratislava: Hnutie kresťanských spoločností detí, 2002. ISBN 80-88710-16-2.
- URBANÍKOVÁ, I. – STANKOVÁ, Z. – PAVLÁSKOVÁ, M. 2003. *Dajme šancu láske*. Bratislava: Hnutie kresťanských spoločností detí, 2003. ISBN 80-88710-54-5.
- URBANÍKOVÁ, I. 2002/b. *Ideme sa spolu hrať II*. Bratislava: Hnutie kresťanských spoločností detí, 2002. ISBN 80-88710-38-3.
- URBANÍKOVÁ, I. a kol. 2002. *Osobnosť dobrovoľníka*. Bratislava: Hnutie kresťanských spoločností detí, 2002. ISBN 80-88710-47-2.
- URBANÍKOVÁ, I. a kol. 2002/a. *Tak-tik blok*. Bratislava: eRko, 2002. ISBN neuvedené.
- VALOVIČ, E. 2008. [in verb]. Zdroj: STRAKULOVÁ, Š. 2008. *Pedagogické aspekty činnosti Hnutia kresťanských spoločností detí (eRko)*. Diplomová práca. Prešov: FHPV PU, 2008.

- VAŇKOVÁ, I. 1991. Skautská pedagogika. I. časť. In: *Vychovávateľ*, 1991, roč. 36, č. 2, s. 18 – 19. ISSN 0139-6919.
- VAŇKOVÁ, I. 1992. Skautská pedagogika. II. časť. In: *Vychovávateľ*, 1992, roč. 37, č. 5, s. 20 – 21. ISSN 0139-6919.
- VAŽANSKÝ, M. 1992. Pojetí a perspektivy volného času. In: *Vychovávateľ*, 1992, roč. 37, č. 9, s. 5 – 6. ISSN 0139-6919.
- VELIKANIČ, J. a kol. 1978. *Pedagogika*. Bratislava: SPN, 1978.
- VILLANUEVA, P. CH. 2008. *Vychovávajme srdcom dona Bosca*. Bratislava: Don Bosco, 2008. ISBN 978-80-8074-064-1.
- VORLÍČEK, CH. 2000. *Úvod do pedagogiky*. Jinočany: H&H, 2000. ISBN 80-86022-79-X.
- Výchovný systém SLSK*. [online]. [cit. 2008-10-15]. Dostupné na internete: <http://www.scouting.sk/scouting/stiahnite-si/zakladne-dokumenty/file/241-op_slsk_kap12_vychovny_program.html>
- Výročná správa YMCA Slovakia 2007*. [online]. [cit. 2008-9-26]. Dostupné na internete: <ymca@ymca.sk>. Osobná komunikácia.
- WOJTYLA, K. 2003. *Láska a zodpovednosť*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2003. ISBN 80-8052-170-0.
- Zákon č. 245/2008 z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. [online]. [cit. 2009-03-04]. Dostupné na internete: <<http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=208259&FileName=zz2008-00245-0208259&Rocnik=2008>>
- Zákon č. 83/1990 z 27. marca 1990 o združovaní občanov*. [online]. [cit. 2009-03-04]. Dostupné na internete: <<http://www.civil.gov.sk/documents/p12-04-f01.pdf>>
- ZAPLETAL, I. 1985. *Kapitoly z metodologie věd se zaměřením na pedagogické vědy*. Praha: SPN, 1985.
- ZELINA, M. 1993. *Humanizácia školstva*. Bratislava: Psychodiagnostika, spol. s r. o., 1993. ISBN 80-88714-00-1.
- ZELINA, M. 1995. *Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa*. Bratislava: IRIS, 1995. ISBN 80-967013-4-7.
- Žiadosť ADAMI*. (interný dokument). [Microsoft Office Word]. [cit. 2008-10-16]. Dostupné na internete: <dury@erko.sk>. Osobná komunikácia.

**REFLEXIA PEDAGOGICKÝCH MOŽNOSTÍ VÝCHOVNÝCH SYSTÉMOV
VYBRANÝCH DETSKÝCH A MLÁDEŽNÍCKYCH ORGANIZÁCIÍ
V EDUKAČNOM PRIESTORE SLOVENSKEJ REPUBLIKY –
I.časť: Výchovné systémy vybraných detských organizácií**

Autori: Mgr. Ján Juščák, PhD. – prof. PhDr. Milan Darák, PhD.

Vedecký redaktor:

prof. PhDr. PaedDr. Martin Žilínek, PhD., Filozofická fakulta, Univerzita Komenského
v Bratislave

Recenzenti:

Mgr. Veronika Hašková, PhD., Pedagogická fakulta, Katolícka univerzita v Ružomberku

doc. PaedDr. Beáta Akimjaková, PhD., Pedagogická fakulta, Inštitút Juraja Páleša, Katolícka
univerzita v Ružomberku

Jazyková korektúra: Mgr. Veronika Perovská

Vydavateľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Umiestnenie: <http://unibook.upjs.sk/predaj-vydanych-titulov/filozoficka-fakulta>

Vydanie: prvé

Rok vydania: 2015

Dostupné od: 24.04.2015

Počet strán: 127

Počet AH: 6,3

ISBN 978-80-8152-242-0